Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 34 (336) joi 18 august 1960

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

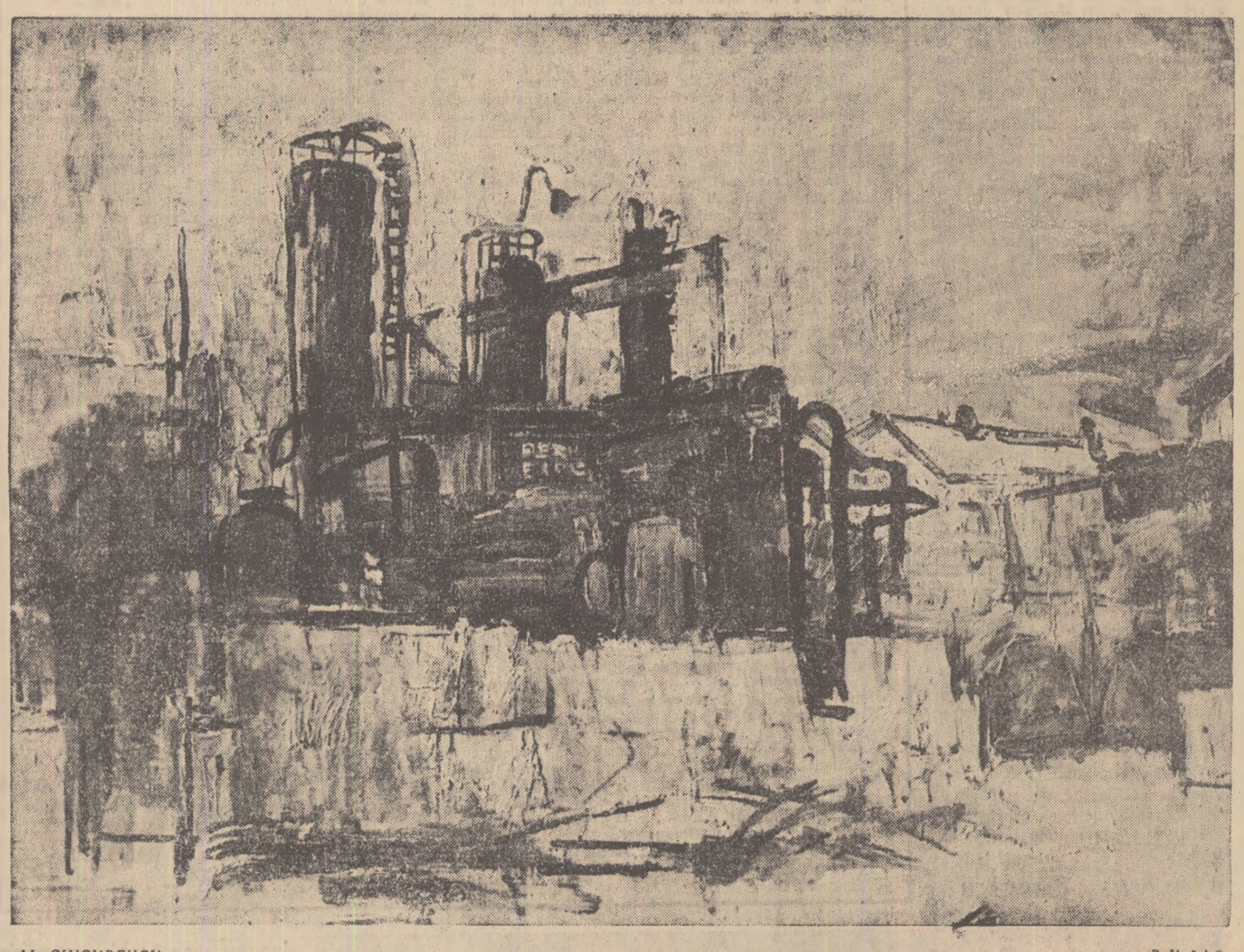

AL. CIUCURENCU — „Rafinărie"

Autenticitatea zugrăvirii artistice

Critica și viața

Este îndeobște cunoscut că o operă literară (ca orice operă de artă) se realizează cu ajutorul unor imagini concret-senzoriale. Un tablou ne convinge cînd noi credem în realitatea lui (posibilă, evident). Senzația aceasta nu se obține doar prin respectarea unor „adevăruri generale", ci și prin reconstituirea realității în toate amănuntele ei. Latura aceasta a creației e foarte importantă; un roman sau o nuvelă, de pildă, nu e doar relatarea (seacă) a unor întîmplări (ca într-o anecdotă), ci presupune descrierea ambianței și a eroilor, dialoguri, monologuri interioare, etc. Toate acestea trebuia să corespundă unei anumite realități. Mai mult: scriitorul folosește adeseori în descriere și limbajul poetic, epitete, metafore, comparații. Nici acestea nu sînt neutre în raport cu conținutul lucrării cum își închipuie unii, ci, în lucrările izbutite, mai totdeauna sînt folosiți ca termeni de comparație, elementele specifice acelei „realități" pe care scriitorul o „zugrăvește cu cuvinte". Aici se răzbună deosebit de crunt necunoașterea vieții, ea putînd fi identificată de un critic experimentat și atunci cînd realitatea descrisă ca atare nu-i este familiară. Citind lucrările lui Șolohov putem reconstitui viața cazacilor de pe Don în toate amănuntele ei. Nici nu ne trece prin cap să facem „o călătorie de documentare" pentru verificare. Donul trăiește, îl cunoaștem prin opera lui Șolohov. O senzație asemănătoare căpătăm și la lectura operelor lui Sadoveanu. Dimpotrivă, după lectura altor lucrări — chiar dacă ne-ar interesa din punct de vedere problematic — nu simțim satisfacția cunoașterii concrete a unei „lumi".

Să ne referim, de pildă, la unele cărți ale lui Eugen Barbu. Nu am nici o intenție de a „apăra" un roman ca „Groapa". Sînt întrutotul de acord cu aceia care au susținut că în raport cu lupta ideologică pe care o ducem împotriva moralei și ideologiei burgheze, „Groapa" e o carte care nu ne servește. Dar nu se poate contesta totuși iscusința cu care Eugen Barbu a știut să însuflețească o anumită lume — cea a declasaților de la periferia mahalalei bucureștene. Și în „Șoseaua Nordului", această calitate a talentului lui Eugen Barbu se manifestă pregnant, dar inegal. Descrierea străzii e plină de dinamism, culoare și amănunte revelatoare, însă descrierea vieții pe care o duc unii eroi este uneori — din păcate — supărător de săracă. Autorul l-a exilat pe eroul său Mareș (în mod inexplicabil) într-un nod de cale ferată în provincie. În această izolare trebuie căutată pînă la urmă și cauza căsătoriei sale nefericite. Pînă acum — nimic neveridic. Toate acestea — teoretic vorbind — puteau să se întîmple, ele făcînd parte — după părerea noastră — din ansamblul acelor date inițiale pe care autorul le stabilește și pentru care nu poate fi judecat. Senzația de „neveridic" începe în momentul în care căpătăm impresia că toată viața aceasta a lui Mareș se desfășoară „în gol", nu este încadrată în nici un fel de acele amănunte cotidiene care se găsesc în viața omului, oriunde și oricum ar trăi. Tot atît de „săracă" ne pare și viața lui Mareș în cămăruța lui Niculescu. Într-un loc, autorul încearcă să motivezе de ce, pentru ascunderea lui Mareș, „atelierul" lui Niculescu, era potrivit: vine tot felul de lume aici pentru repararea aparatelor de radio, așa încît prezența unui om străin nu va stîrni bănuieli. În aparență, argumentul e inatacabil. Dacă însă autorul ar zugrăvi mai amănunțit viața oamenilor, a comuniștilor, în special în anii războiului antisovietic, s-ar îngrozi de inadvertența făcută. Folosirea aparatelor de radio era atunci una din formele cele mai eficiente de propagandă. De aceea siguranța supraveghea în mod expres tocmai pe meseriașii izolați, care reparau aparatele de radio, pentru că mai ales prin ei și le procurau persoanele care nu le puteau folosi în mod legal. Iată cum ignorarea vieții în amănuntele ei l-a dus pe autor și la încălcarea unui adevăr istoric. În literatura de calitate, faptul ca atare e foarte rar neverosimil, dar se întîmplă să fie neverosimilă prezentarea lui, încadrarea lui în viață. În „Desculț" al lui Zaharia Stancu sînt povestite multe întîmplări cu totul neobișnuite, care ar putea să pară neverosimile uneori (un comentator olandez se întreba chiar: oare toate acestea puteau să se întîmple?) dar toate aceste fapte le acceptăm ca autentice, pentru că sînt încadrate organic în viața satului de la începutul secolului, sînt simțite de noi ca episoade ale unei existențe pe care noi o putem reconstitui cu toate amănuntele ei, în schimb. În „Rădăcinile sînt amare", întîmplările de la Siguranța din Satu Mare par neverosimile, nu pentru că nu s-ar fi putut întîmpla în viață orice se întîmplă), ci pentru că sînt comunicate la un mod gazetăresc, fără ambianța vie (cu care autorul ne-a obișnuit în „Desculț" și în alte capitole din „Rădăcinile sînt amare", în care sînt evocate alte medii). Nu auzim zgomotele insezisabile ale coridorului, la care sînt întotdeauna atît de atenți arestații, nu aflăm nimic despre încercările lor de a se lega unul cu altul. Și nici despre întîlnirile întîmplătoare pe scară sau în curte, despre felul de trai, mîncare, programul zilei, etc. Toate amănuntele de acest fel, atîtea cîte sînt, par artificiale în cartea lui Zaharia Stancu. Dimpotrivă, citind romanul lui Beniuc „Pe muche de cuțit", cu toate neajunsurile sale de compoziție și de stil, cu toate lipsurile ideologice în ceea ce privește prezentarea în ansamblu a luptei partidului în ilegalitate, nu ai nici o clipă senzația le neveridic, tocmai pentru că în această carte eroii se mișcă într-o ambianță foarte detaliat zugrăvită; felul lor de trai, discuțiile, frămîntările, încadrează firesc acțiunea, și-i imprimă autenticitatea necesară.

S-ar părea că pentru a aprecia lucrările literare din acest punct de vedere (să zicem, provizoriu, al autenticității artistice, criticul trebuie să cunoască el însuși cel puțin tot atît de bine ca scriitorul mediul descris. Practic așa ceva este aproape imposibil. De bună seamă, redacția unei reviste poate apela în unele cazuri la serviciile unui critic care, mai mult sau mai puțin întîmplător, cunoaște din propria sa experiență de viață un anumit mediu. Dar a cere ca o atare cunoaștere să fie transformată într-o cerință obligatorie ar însemna să facem utopie. Și nici nu e necesar. Doar nu intră în obligațiile unui critic să-l învețe pe scriitor cum trebuie să scrie. Iar inadvertențele faptice nu constituie principalul cusur de care suferă operele vulnerabile din punctul de vedere enunțat de noi acum. Inadvertențele faptice pot fi îndreptate cu relativă ușurință. Sarcina criticului nu constă atît în a semnala că în cutare an sau în cutare oraș nu se putea petrece cutare întîmplare, ci a aprecia opera din punct de vedere al autenticității artistice. Iar absența acesteia, criticul o poate constata chiar dacă personal nu este familiarizat cu mediul descris de autor. O poate constata descoperind uscăciunea stilului în anumite episoade, artificialitatea construcției unor caractere, sărăcia amănuntelor caracterizatoare, necorespondența între conținutul operei și natura imaginilor folosite. Pentru a putea face asemenea aprecieri criticului i se cere mai ales o bună pregătire profesională (care se bazează în primul rînd pe cunoașterea largă a literaturii de calitate), și sensibilitate artistică, deci talent. Dar ce înseamnă cunoașterea vieții pentru un critic literar, merită a fi discutat mai pe larg.

Mihai NOVICOV

POLITICA DE COEXISTENȚĂ PAȘNICĂ

Hotărîrile istorice ale celui de al treilea Congres al Partidului nostru capătă clipă de clipă un relief material. Vasta perspectivă deschisă de Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej se transformă în realitate palpabilă, fiecare om al muncii din țara noastră fiind pe deplin încredințat că la capătul proximilor șase și cincisprezece ani viața noastră a tuturor va fi urcat o treaptă istorică de satisfacție și grandoare. Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, vast program de creație și construcție, a cucerit inimile milioanelor de oameni ai muncii din țara noastră, pentru că, inspirat de realitate, deschide căi nebănuite inițiativelor prodigioase, muncii talentate și pașnice, luptei devotate pentru progres și civilizație în condițiile unei posibile coexistențe pacifice. Coexistența pașnică este o condiție de viață astăzi pe deplin justificată. „Teza cu privire la posibilitatea înlăturării războiului mondial din viața societății exprimă o concluzie justă, tocmai pentru că ea se bazează pe analiza profundă a realității contemporane în ceea ce are aceasta mai esențial, pe factorii actualului raport de forțe și pe perspectivele evoluției lui viitoare. Însemnătatea acestei teze constă în faptul că ea dă forțelor mondiale ale păcii o orientare clară și un țel fundamentat, le dinamizează și contribuie la lărgirea lor, le insuflă încredere și energie". (Din „Raportul C. C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R."). Orice om al muncii din țara noastră știe astăzi perfect ce este imperialismul, care e esența lui. Avem memorie. Știm foarte bine ce este și rămîne imperialismul. Nimeni dintre noi nu își face iluzii și nu își închipuie că imperialismul își schimbă natura prădalnică, cotropitoare, aducătoare de nefericiri și războaie. Știm foarte bine cu cine avem de a face. Tot atît de adevărat este însă că trebuie făcută o netă distincție între ce este imperialismul și ce poate el face. „Dar o analiză științifică marxist-leninistă nu se poate limita la constatarea caracteristicilor imperialismului. Aceasta ar însemna a nesocoti profundele transformări petrecute în lume. Natura imperialismului nu s-a schimbat față de trecut — dar raportul de forțe pe plan mondial este altul. Imperialismului, planurilor sale agresive li se opun astăzi forțe cum n-au existat niciodată — lagărul strîns unit al țărilor socialiste, care reprezintă o gigantică forță materială; noile state independente care, pronunțîndu-se pentru coexistență, lărgesc continuu „zona păcii" unde trăiește de pe acum peste jumătate din omenire; clasa muncitoare din țările capitaliste, ale cărei forțe cresc mereu; mișcarea contemporană de luptă pentru pace, care cuprinde păturile sociale din cele mai largi. Acestea sînt forțe uriașe care, luptînd unite, pot ține la respect cercurile agresive, pot împiedica o conflagrație mondială și asigura victoria principiilor coexistenței pașnice". (Din „Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R.").

Imperialismul este astăzi tot atît de prădalnic și născător de războaie ca în anul 1917 sau în anul 1939, de pildă. Dar una este ce-și permitea imperialismul în anul 1917 sau în anul 1939 și alta ce-și poate îngădui în 1960. Numai o minte scolastică și eminamente bucheresică nu surprinde sau nu vrea să surprindă această diferență esențială. Iar distanța vine de acolo de unde există astăzi pe planeta noastră nu numai imperialismul dar și gigantul sistem al socialismului care face ca imperialismul să nu-și mai poată struni caii după pofta inimii. Imperialismul a rămas în esența lui prădalnic și născător de războaie, e adevărat, dar iată sînt atîtea exemple care arată că inițiativele lui sînt mereu frînate și că nu se poate dezlănțui cum ar dori, tocmai fiindcă există pe lume o considerabilă forță economică, politică și militară care îl ține la respect. Să ne imaginăm o singură clipă că revoluția lui Fidel Castro ar fi izbucnit în Cuba în anul 1917. Să ne imaginăm că marii exploatatori ar fi fost alungați din Cuba îndărăt cu patruzeci de ani. N-ar fi intervenit mercenarii lor înarmați imediat, ar fi ezitat imperialismul o singură clipă să-și spună cuvîntul arogant prin gloanțe? Astăzi însă lucrurile stau altfel, tocmai fiindcă pe lume există o forță capabilă să înfrîneze toate aventurile. Întreaga istorie recentă confirmă acest adevăr. Gazetele ne aduc zilnic vestea ivirii pe harta Africii a unui nou stat independent. Poate exista o singură minte infantilă care să-și închipuie că eliberarea popoarelor coloniale se face fiindcă imperialismul a devenit subit și peste noapte filotim și umanitarist? Popoarele coloniale se smulg din ghearele imperialismului, fiindcă pe fiecare zi aceste gheare devin tot mai scurte. Imperialismul rămîne în esența sa prădalnic și născător de războaie, dar iată că peste un miliard de oameni și-au scuturat cătușele și acest fapt a fost posibil tocmai fiindcă există pe lume sistemul socialist mondial a cărui forță morală și materială ține la respect inițiativele hazardate și disperate ale imperialiștilor. Să revedem, fie și fugar, cîteva evenimente petrecute în ultimii ani sau în lunile apropiate. Imperialismul ar fi dorit fierbinte să-și mențină dominația asupra canalului de Suez. A și încercat o demonstrație de forță. Dar canalul de Suez a rămas în posesiunea stăpînului său de drept; iar imperialiștii au fost obligați să plece. De ce s-a întîmplat acest lucru? Fiindcă a devenit imperialismul mai bun? Nu. Fiindcă există astăzi pe lume o forță care veghează ca să nu fie atît de rău. În Turcia a domnit zeci de ani satrul lui Menderes, iar în Coreea de Sud glonțul, șireangul și otrava lui Li Sin Man. Popoarele i-au alungat. A plăcut acest fapt imperialismului? Fără îndoială că nu, dar cum spuneam și mai sus, una este ce îi place imperialismului și alta ce mai poate el întreprinde. Eisenhower a făcut din călătoria în Japonia o chestiune de prestigiu, și nu de prestigiu personal, angajînd în acest volaj orgoliul iankeu. Și totuși președintele a făcut cale întoarsă înainte de a călca pe pămînturile Hiroșimei, fiindcă poporul japonez și-a spus cuvîntul său decisiv. Iar poporul a putut să-și impună voința tocmai fiindcă știe că pe această planetă nu este singur. În Laos a fost izgonit de cîteva zile un guvern reacționar profund fidel intereselor imperialiste. A fost faptul pe placul imperialiștilor și a intrat în calculele lor? Fără îndoială că nu. Și totuși evenimentul a avut loc tocmai fiindcă și poporul laotian știe că pe planeta noastră există o forță în stare să jugulezе faptele prădalnice ale imperialismului. Evident, exemplele ar putea fi înmulțite și vor crește abia de aici înainte. Fiindcă este vorba de un proces istoric în marș iar datele acestui proces sînt impuse de o realitate pe care numai o minte rătăcită o poate nega; imperialismul rămîne generator de războaie și din această pricină se impune o trează vigilență și o pulbere necontenit uscată, dar în același timp există pe lume astăzi o forță capabilă să lupte pentru salvgardarea păcii, pentru menținerea ei în lume, forță reprezentată prin sistemul socialist mondial, alături de care bat pline de încredere și de speranță inimile tuturor oamenilor responsabili de pe planeta noastră și care n-au decît un singur vis: pacea pentru toți locuitorii lumii.

Această încredere și această speranță ne însuflețește. Ne aruncăm ochii pe harta patriei noastre și oriunde zăbovim o clipă, în mine, în fabrici, pe marile șantiere, pe tarlalele vaste ale gospodăriilor colective, în laboratoare sau lîngă masa de scris a poetului, întîlnim același chip: al unui om care știe pentru ce luptă și pentru ce trăiește. Ziua noastră de mîine, prevăzută în Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej ca o realitate sigură și plină de farmec, ne surîde încărcată de făgăduieli, pe drumul unei bătălii bărbătești și aspre, la capătul căreia stă clipa de satisfacție a datoriei împlinite și a izbînzilor.

Aurel BARANGA

În acest număr:

- CÎND AU CRESCUT APELE nuvelă de Lucia Demetrius (pag. 4)
- NUMĂRUL UNU, de John Dos Passos, – fragment de roman (pag. 7)
- TINERI POEȚI SOVIETICI, versuri de Evghenii Evtușenko, în romînește de Maria Banuș (pag. 8)

Turneul Teatrului Municipal la Budapesta

Interviu cu artista poporului Lucia Sturdza-Bulandra

Ne-am adresat artistei poporului Lucia Sturdza-Bulandra cu rugămintea de a ne vorbi despre apropiatul turneu al Teatrului Municipal la Budapesta.

— Ce puteți să ne spuneți despre turneul Teatrului Municipal la Budapesta?

— La începutul lunii septembrie Teatrul Municipal va da patru reprezentații în capitala Republicii Populare Ungare. În același timp, teatrul Madach va prezenta la București cîteva spectacole. Turneul Teatrului Municipal este foarte important și sîntem conștienți de răspunderea ce o avem ca reprezentanți ai artei teatrale romînești.

— Cum va fi organizat acest turneu?

— Pentru a asigura înalta calitate a spectacolelor, urmînd exemplul primei noastre scene, actorii noștri de frunte vor interpreta pe lîngă roluri principale și roluri episodice sau vor apare numai pur și simplu în figurație.

Colectivul teatrului nostru a început din timp munca de pregătire a turneului. Repetăm zi de zi. Repetițiile se desfășoară cu asiduitate și entuziasm, neprecupețindu-ne eforturile. Paralel cu munca artistică, tehnicienii noștri, a căror contribuție la spectacol publicul nostru o cunoaște și o prețuiește, au o activitate deosebită. Atelierele lucrează la împrospătarea vechilor costume și la confecționarea altora noi. Se refac decoruri iar altele se adaptează la dimensiunile scenei pe care vom juca. Regizorul Dinu Negreanu împreună cu cîțiva tehnicieni sînt plecați la Budapesta pentru a cunoaște aparatura tehnică a teatrului. În afara acestor pregătiri dăm spectacole în fiecare seară la Arenele Libertății și la Parcul Stalin.

— Ce piese veți prezenta la Budapesta?

— Cele patru reprezentații vor cu-

(Continuare în pag. 6)

VASILE CELMARE — „Belșug în colectivă"

Demostene BOTEZ

Primăvară nouă

Trăiesc și văd o nouă primăvară.
A cîtea? Trist mi-i să le număr.
Imi cad petale de cais pe umăr.
Mi-or mai cădea la anu-a doua oară?

Și data asta o speram ca-n vis.
Mă uit la ea, uimit, ca la un dar
Pe care timpu-o să mi-l fure iar.
Deja ning rar petale de cais.

Stau și ascult la fiecare pom.
Cui aș putea să mulțumesc acum?
Mergînd, așa, printre livezi, pe drum,
Poate-ntîlnesc în calea mea un om

Și-i mulțumesc. De ce anume lui?...
Nu am nici un răspuns în astă-seară,
Dar vreau ca pentru-această primăvară
Să mulțumesc adînc... și eu știu cui.

Patosul etic în poezia lui Nicolae Labiş

Ideile revoluţiei trezesc în conştiinţa adolescentului Labiş ecouri din ce în ce mai profunde. Temperamental un pasionat, poetul cunoaşte acum efervescenţa descoperirii marilor adevăruri, din perspectiva comunismului, devenit pentru el realitate interioară intensă, dimensiune fundamentală a existenţei. Paralel cu acest proces de asimilare spirituală a sensurilor revoluţiei, poemele care compun volumul „Lupta cu inerţia" vădesc şi eforturi spre sinteza unor modalităţi de artă poetică în stare să exprime febrila zbatere interioară a poetului.

Dacă în volumul „Primele iubiri" despărţirea de copilărie se realizase incomplet (nu numai pe planul conştiinţei, dar şi pe acela al sensibilităţii, înclinată să reconstituie nostalgic lumea pădurilor natale, a munţilor şi a pîraielor limpezi, în spiritul unei viziuni romantice şi puţin rousseauiste, corectată însă de voinţa unui lirism „obiectiv" şi epic) — în „Lupta cu inerţia" întoarcerile spre copilărie sînt mult mai rare şi perspectiva asupra acestei vîrste capătă o înălţime şi o adîncime pe care n-o avea înainte. Nostalgia naturistă rămîne doar ca un sunet stins, pierdut, în tumultul descoperirii prezentului. „Timpul în preajmă-ne - şi zornăie clipele — / Iată-ne inima — focuri teribile — / Încă puţin şi irump / Lavele-i — aur şi plumb. / Timpul ne umple în grabă pocalele, / Mintea-ne-şi scapără spada şi zalele. — / Iată — ne cheamă-n curînd / Clopot ori gong răsunînd"... „Pentru bărbătească goană / A puterii din artere / Să dansăm, prieteni, dansul / De învîrtejiri severe, / Pentru bărbăţia minţii / Să pornim un dans sub stele, / Să sclipească-n raze zimţii / Şi cupola frunţii mele" („Dans ritual"). Copilăria care „a căpătat linii aspre înainte de vreme" şi care „s-a -nălţat, speriată, din aripi bătînd, / Ţipînd şi fugind din aprinsele mele poiene" („Manifest") — deşi acum poetul se întoarce spre ea fără regrete („Nu înţeleg să plîng acele clipe / Cînd ura încă nu o cunoşteam"... „Acum în piept port o avere nouă / Lîngă iubire — ura ca un scut. / Strugurii-s copţi şi stors-am mustul dulce / Şi mustul dulce-n vin s-a prefăcut" — „Maturizare") va rămîne un simbol al purităţii — al acelei purităţi intransigente, atît de specifică poeziei lui Labiş (ca în confruntarea „Omului comun" cu propria sa copilărie).

Acum evocările „locurilor şi întîmplărilor" din Moldova natală fac loc marilor confesiuni lirice. Setea de cunoaştere şi de puritate se mărturiseşte continuu. E vorba de o cunoaştere integrală — intensă — spre care poetul se lasă „purtat de focul aprins sub placa frunţii / Ca norii ce se lasă purtaţi de vijelii". Exuberenţa vitală e mereu nepotolită: „Ce larg mă simt şi lacom şi niciodată plin! / Sorb prin pupile lumea şi-n taină cu auzul, / Nepotolit ca-n faţa paharelor de vin / Ce-mi scapără-n mutaţă stropi limpezi ca hurmuzul". („Confesiuni", I) Actul de cunoaştere nu implică detaşarea, luciditatea rece şi pasivă, ci dimpotrivă participarea pasionată, saltul înfrigurat în „lumea dinafară": „Vedeai tălăzuind, ca mări de pară, / Prin crăpătură, lumea din afară / Şi ai sărit încins de-nfrigurare / În primul tău botez şi scăldătoare". („Momente biografice", 5). Poetul — „nărăvitul lacom la idei" — caută puritatea absolută pe care n-o va afla decît în „ideea de cm" („Filigranată-n fire de purpurie pară / Atoateschimbătoare, ţesută din scîntei, / Ai înţeles ideea de om întîia oară..." — „Momente biografice", 6), învestită cu acea materialitate subtilă a focului (căci arderea e purificare). Niciodată poetul nu-şi află liniştea (pe care nici n-o doreşte de altfel), „pearginturile minţii tresaltă întrebări" mereu. Îşi pune marile probleme filozofice (în termeni eminescieni adeseori, dar mutaţi într-un context spiritual nou). Geneza: „Atunci, trecînd şuierător prin vid, / Din zbor se închega un bloc lichid, / Se rotunjea în goana-i purpurie / Şi-şi alegea o cale pe vecie. / Pe el se-amestecau în văi grozave / Puhoaiele de ape şi de lave. Deasupra nori clocotitori şi ceaţă / Acopereau priveliştea măreaţă" („Geneza"). Materia: „Cu zvîcnet tîmpla mi-o lipesc ades / De pîntecul materiei imens, / De-acest pîntec bîntuit de patimi / Care-mi încing la alb închipuirea; / Aud ori bănuiesc un freamăt surd / Trădînd entuziasmul vieţii veşnice, / Al vieţii minerale şi organice, / Al vieţii izbucnind prin orice por" („Entuziasm", I, „Ritm iniţial"). Ar fi interesant de urmărit cum se concretizează în poezia lui Labiş această intuiţie dinamică a materiei. Transferurile dintre organic şi inorganic sînt destul de frecvente. „Aştrii... aleargă huruind vital" („Ritm iniţial"). Viaţa poate deveni „fontă fiartă", chinurile pot fi „mineralizate" („Entuziasmul erelor"). Răsăritul soarelui are ceva din misterul biologic: „Te naşti din plasma zării cu limpezimi de-albuş"... sau „Cînd urci, adapi pămîntul cu sîngele-ţi ceresc". În versurile filozofice ale lui Labiş regăsim mereu „laboriosa viaţă fără moarte" care se „distilează din arbori şi pămînt" („Idilă"). Poezia lui Labiş din „Lupta cu inerţia" vădeşte marea putere de identificare lirică a poetului. Tumultul mulţimilor „cu priviri electrice", „cînd pieţele par mări care învie", — îl face să vibreze confundîndu-se cu marele eu colectiv: „Mi-i gîndul clar / Măruntele porniri, / Problemele de-o zi au fost cojite — / Rămîne — un miez atotcuprinzător / Sclipind oglinzi de ape liniştite. / În ele văd un haos răsturnat..." Schimbările structurale aduse de revoluţie îi apar poetului, răsfrînte în oglinzile interioare, ca o nouă geneză: „Şi haosul acela a-nceput / Să-şi m'şte neprecisele conture, / A început în el a se fixa / Organizarea liniilor pure. / Se măcinau vechi legi şi se surpau, / Şi izvorau elanuri uriaşe"... („Bilanţ").

Esenţială pentru perioada de creaţie pe care o acoperă „Lupta cu inerţia" e asimilarea profundă a etiosului comunist. Există în poezia lui Labiş o bărbăţie, o sete de puritate şi de adevăr unită cu forţa de a le descoperi şi apăra, o intransigenţă, declarată deschis şi vehement, faţă de meschinărie, laşitate, inerţie subiectivă şi obiectivă, care definesc, împreună cu adeziunea pasionată la valorile şi idealurile revoluţionare, o mare parte din universul de probleme ale poetului. Ideea luptei cu inerţia — atît de importantă în creaţia sa — ilustrează semnificativ această dimensiune esenţială a spiritului lui Labiş. Influenţa eminesciană este — într-o bună măsură — o chestiune de congenialitate, derivînd din asemănarea structurii interioare a celor doi poeţi. Tonul condamnărilor pe care le pronunţă Labiş, împotriva celor cuprinşi de inerţie, aminteşte de Eminescu din satire (dar faptul nu este resimţit ca o deficienţă, pentru că el nu apare ca rezultat al unui mimetism, ci dimpotrivă, al unei efervescenţe autentice): „V-aţi furişat spre margini din cîmpul de bătaie / Cu poala peterinei adusă pe obraz. / V-a încîrcit şi braţul şi spada nu mai taie / Şi beţi al nepăsări înşelător extaz. / Nimic nu mai agită nervurile acestei / Făpturi care-n grăsime v-a-nmugurit anost; / Zac gîngavele gînduri în plişurile ţestei / Şi-a căpătat albeaţă cristalul ce-a mai fost". Dar să revenim la problema, crucială pentru înţelegerea lui Labiş, a luptei cu inerţia. Poemul amplu, din păcate neterminat, „Omul comun" e o relatare lirică a eliberării de inerţie prin integrarea în dinamica vieţii şi a istoriei.

Simbolica poemului nu face loc generalizării rigide şi adeseori dialectica ideilor morale e foarte acută („Nu, cinstea este-o vorbă fără rost / În laşitate dacă-i toropită / Şi cinstea laşă — a unui trai anost / Ea, cinstea mea n-a fost atunci cinstită. / Cînd lupţi şi speri şi (nu-i firesc?) greşeşti, / Cînd îţi învingi în luptă îndoiala, / În faţa conştiinţei omeneşti / Atunci e mai cinstită chiar greşala"). A lupta împotriva inerţiei este singura modalitate de a te integra în contemporaneitate, lucid şi responsabil. Acesta e sensul cuvintelor lui Clio: „Ursuză, inerţia-şi întinde moarte creste / Păzită de lungi steiuri, de aspri colţi de lup, / Născută-n oameni forţa regenerării este / Menită să-i defune neschimbătorul trup".. „Nu tu o vei surpa-o, dar de-nnoire dornic / Să fugi de-al nepăsării somn moleşit şi calm. / Fii picurul de apă ce sfredelind statornic / Străbate roca dură şi-ncheagă ţurţur alb".

Imperativul etic al luptei se desluşeşte cu limpezime din poezia lui Labiş. E vorba de luptă pe mai multe planuri — şi, desigur, şi de o luptă interioară, pentru adevăr şi puritate, care nu pot fi cucerite decît prin continua tensiune etică. Într-un poem neterminat, „Intima comedie", poetul îşi imaginează o coborîre în sine, în „infernul inimii" — o alegorie în spirit dantesc. Poemul trebuia să fi fost, după cîte ne putem da seama, relatarea unei lupte interioare între forţele conştiinţei şi cele ale instinctului, în diferitele lor ipostaze (de o parte Raţiunea, care „lămureşte corul părinţilor, corul oamenilor şi glasul Epocii", şi de alta beţia, dezordinea etc.). Din poem, Labiş a scris prea puţin, dar reconstituirea posibilă a ansamblului, aşa cum îl va fi conceput poetul, e semnificativă pentru ideea — care revine şi în alte poeme — a luptei interioare necesare. Rătăcirii în „cercul viciilor groase" îi pune capăt Epoca: „În adîncu-ţi nepătruns / Şi aici te-am ajuns, / Peste lumea-ţi mă-nfurtun / Agitînd surd ecou, / Ca pe fruntea ta să-mi pun / Sărutarea mea din nou, / Şi din nou să îmi simţi / Rana buzelor fierbinţi" Dincolo însă de această luptă cu sine, se desprinde din poezia lui Labiş, pe o treaptă superioară, permanent, sensul luptei comuniste: „Cu entuziasmul vieţii noastre / Stavili mucede vom rupe, / Din entuziasmul vieţii noastre / Comunismul să se -ntrupe".

Într-un articol viitor vom încerca să-l situăm pe Nicolae Labiş în contextul poeziei noastre noi şi să examinăm raporturile care există între creaţia sa şi cea a tinerei generaţii de poeţi.

Matei CĂLINESCU

Tînărul inovator Gheorghe Grigore, ajustor în secţia Motoare a Uzinelor „23 August" din Capitală, în timpul studiului, la biblioteca tehnică a uzinei.

O carte pe săptămînă

EMIL ISAC: „Scrieri alese" *(Espla, 1960)*

Tributară, în epoca debutului, unor modele străine, poezia lui Emil Isac îşi află curînd o matcă proprie. Sub influenţa mişcării muncitoreşti poetul ia avînt, adoptînd o atitudine îndrăzneaţă în dezvăluirea aspectelor întunecate ale unei societăţi nedrepte. Desigur că evoluţia poetului nu a fost lipsită de sinuozităţi, şi versurile sale, cu un profund caracter social, au fost urmate de altele, intimiste şi absconse pentru ca, în cele din urmă, linia realistă să devină iarăşi predominantă.

Tragicele realităţi ale începutului de veac i-au smuls lui Emil Isac versuri, care par să excludă posibilitatea unei descătuşări viitoare: „N-avem plug şi n-avem holdă, n-avem doină, n-avem dragă, / Vom trăi în părăsire viaţa toată, viaţa-ntreagă" (Rugăciunea robilor, 1906).

Dar chiar această poezie, deprimantă în ansamblu, conţine în final speranţa, timidă încă, într-o viaţă „ce n-are lanţuri" iar alta, datată 1908, purtînd titlul simbolic Viitorul, anunţă hotărît ivirea unei lumi noi („Vine un nou soare / Vine o dimineaţă mare") ca urmare a revoltei victorioase („Cerul arde şi zeii pier toţi"). Scriitorul află în lumea în care trăia, forţa capabilă să răstoarne orînduiala nedreaptă, sunetele sirenei acoperă zgomotele dezmăţului ce are loc în „palatul din vecini" şi alăturarea celor două imagini auditive e concludentă; refrenul ameninţă şi prevesteşte răscoala proletariatului: „Sirena fabricii sună, tot sună" (Sirena fabricii, 1908). Partea cea mai durabilă a poeziei lui Emil Isac, din prima decadă a secolului nostru se adresează direct lectorului, în imagini simple, convingătoare; în peisajul literar al epocii, bîntuit de încercările extravagante ale unor şcoli evazioniste, versurile poetului ardelean au o vigoare a lor care nu rezultă atît din alăturarea „estetică" a cuvintelor ci, mai ales, din sinceritatea şi spontaneitatea sentimentelor, din contopirea poetului cu aspiraţiile unor mase largi, ale căror suferinţe şi speranţe a ştiut să le seziseze.

Lirica de dragoste a lui Isac pare să izvorască dintr-un sentiment nedisimulat al iubirii pierdute; poezia nu încununează deplina realizare erotică ci cîntă, în cîteva versuri memorabile, amintirile unei prietenii neimplinite.

Reluarea idilei, după o întrerupere, provoacă reproşurile poetului: („De ce mi-ai turburat vinul vieţii?"); imaginea iubitei ia fiinţă din trăsături sumare dar sugestive: „Acelaşi păr cu buclele căruia s-au jucat / Mîinile mele tremurătoare, / Aceleaşi picioare de gazelă, / Acelaşi cîntec şi acelaşi soare. / Au venit toate înapoi; viaţă şi iubire, / Plîns şi zîmbet, aceleaşi dantele şi panglici / Aceleaşi ciorapi de mătase ce se sfîrşesc în pantofii mici". (Eternul cîntec.)

Complăcîndu-se temporar în suferinţă, în renunţare, poetul îşi refuză plăcerea iubirii regăsite („De ce-ai venit, de ce nu ai plecat?").

După Eliberare, poezia lui Isac îşi capătă conturul definitiv prin versuri avîntate închinate patriei noi şi elanului constructiv socialist (Minerul, La conacul de odinioară, ş.a.); versurile tulburătoare din Cîntec întîmpină sfîrşitul apropiat nu cu lamentaţii elegiace ci cu imaginea împrumutată din folclor, a participării întregii naturi la moartea poetului.

Durerea, în ceea ce are ea tragic, este înfrîntă, în cele din urmă, de o concepţie optimistă asupra vieţii. A contribuit la aceasta, firesc, şi încrederea nedezminţită în viitorul socialist al ţării pe care-l cînta poetul cîţiva ani după Eliberare, adresîndu-se contemporanilor săi mai tineri: „Veţi fi voi mai fericiţi de cum eram noi, / Pe voi vă aşteaptă soare şi veţi uita şi ceaţă şi ploi... / ...Veţi fi mai fericiţi. Şi amintirea noastră să nu vă umilească: / Vremea care pentru noi a tăcut, pentru voi a-nceput să vorbească." (Fără titlu, p. 139).

Autor al unor poeme în proză peste care s-a aşternut, neîndurătoare, patina vremii, Emil Isac a fost în acelaşi timp un publicist a cărui activitate, pusă în slujba unor idei generoase, umanitare, nu trebuie să fie ignorată. Presa dinainte de Eliberare cuprinde sub semnătura poetului articole de chemare patetică la realizarea unei păci durabile, de demascare a politicii anticulturale promovale de regimul burghezo-moşieresc, de înţelegere (nenuanţată uneori) a dramelor omului simplu, aflat în luptă cu nedreptatea. Răspunsul la apelul pentru pace al intelectualilor francezi, în frunte cu Henri Barbusse, a angajat — de fapt — în 1919 întreaga intelectualitate progresistă din ţara noastră; rîndurile scrisorii vibrează de sincer patetism: „Prefaceţi iar în fier de pace fierul armelor şi faceţi din aramă clopote, nu tunuri. Zîmbetul unei femei e mai de preţ decît disciplina militară cu pene de papagal."

În ultimii ani ai vieţii, trăind în regimul democrat popular, Emil Isac se entuziasmează sincer de uriaşul avînt în muncă al poporului descătuşat: „Fuge sub pămînt gazul, uruie mii de roţi. uzine, laboratoare, instituţii noi, sute de şcoli, mii şi mii de muncitori şi de studenţi. Pretutindeni muncă, muncă, muncă. Au murit stafiile..." (Răspuns unui om de ştiinţă, 1949).

Volumul de Scrieri alese din opera lui Emil Isac, apărut la E.S.P.L.A., într-o prezentare grafică elegantă (D. Stănescu) este o antologie cuprinzătoare şi reprezentativă (îngrijitor de ediţie: Ion Brad). Studiul introductiv, semnat de Mircea Zaciu, judicios în ansamblu, conţinînd observaţii pătrunzătoare, prezintă nuanţat valoroasa creaţie în versuri a scriitorului ardelean.

Tiberiu AVRAMESCU

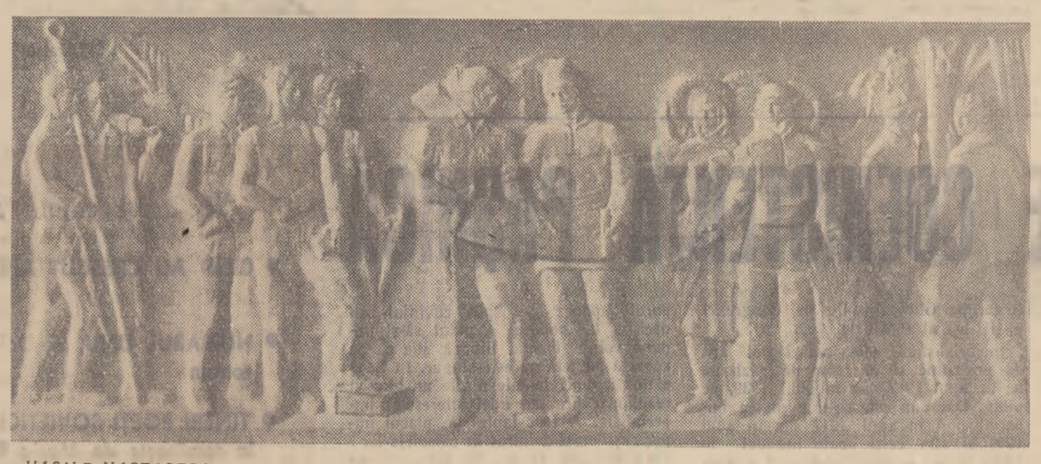

VASILE NASTASESCU — *„Planul a fost depăşit"*

Inaugurarea casei memoriale „Mihail Eminescu" de la Ipoteşti

Duminică, 14 august, 1960, oamenii muncii din regiunea Suceava, muncitori, ţărani colectivişti, profesori, învăţători şi tineret, într-un număr impresionant de peste 2.000, au asistat la inaugurarea Casei memoriale de la Ipoteşti a marelui poet Mihail Eminescu.

Cu acest prilej, Muzeul literaturii romîne a organizat o bogată expoziţie, cuprinzînd peste 1000 exponate, care vorbesc despre viaţa şi opera lui Mihail Eminescu.

Inaugurarea Casei memoriale s-a făcut în prezenţa reprezentanţilor conducerii regionale P.M.R. Suceava şi ai raionului Botoşani, ai reprezentanţilor Ministerului Învăţămîntului şi Culturii, Academiei R.P.R. şi Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Au luat cuvîntul: Ştefan Vasile, preşedintele Sfatului Popular al Raionului Botoşani, Constantin Răţoiu, vicepreşedintele Sfatului Popular Regional Suceava, conferenţiar universitar Boris Cazacu, în numele Ministerului Învăţămîntului şi Culturii, academician Panaitescu-Perpessicius, în numele Muzeului literaturii romîne, scriitorul Eusebiu Camilar, membru corespondent al Academiei R.P.R., în numele Academiei R.P.R. şi scriitorul Dumitru Corbea, în numele Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

A urmat un program artistic, în aer liber, interpretat de formaţiile artistice din regiune: Ansamblul artistic „Ciprian Porumbescu" din Suceava şi Filarmonica de Stat din Botoşani.

CRONICA LITERARĂ

VIOLETA ZAMFIRESCU: „Ceasul de slavă"

Despre Violeta Zamfirescu o cronică literară ar putea începe astfel:

Cu volumul „Ceasul de slavă" poeta marchează un progres. Ne întîmpină o poezie a revelaţiilor. Confruntarea cu lumea înconjurătoare rămîne continuu un prilej de uimire. Privelştile sînt contemplate parcă pentru întîia oară, cu prospeţimea descoperirilor. Această ipostază lirică, remarcată şi în ciclurile anterioare, este cultivată aici în cîteva poezii cu mai multă pondere. În mod programatic, poeta anunţă că nu poate trăi decît pătimaş, alegînd soluţiile extreme („Urăsc cu patimă. / Iubesc nebună"). Îşi justifică febra retorică prin aglomerarea de năzuinţi imperioase, năvalnice — care alungă liniştea: „Nu mă pricep să-mi spun calm cuvîntul, / Mi-e sufletul mai exaltat ca vîntul". Şi suportă martirajul propriei agitaţii ca un poet damnat: „Da. Neastîmpărul mi-e fără leac. / Cu mine niciodată nu mă-mpac".

Versul urmează sinuozităţile permanentei deplasări din realitate. În efervescenţa întîmplărilor, poeta găseşte un climat prielnic creaţiei. Ce iubeşte aşadar? „Ador neodihna din gînduri / şi umblet. / Ador neastîmpărul viselor noastre. / Ador drumul lung, răsucit către astre".

Pentru lupta fără oprire poeta optează cu entuziasm. Simte puteri uriaşe, căci temperamentul ei combativ se nutreşte acum din forţa Revoluţiei. Marile transformări favorizează hiperbola. Nu e de mirare, că e gata „s-arunce cerul cu stele pe-un umăr". Ca o deviză, se înscrie dorinţa de a participa la stăruinţa colectivă: „Să-mi risipesc sufletul imens în toate, / Neostenită". Cu un asemenea elan generos, poeta se alătură muncii socialiste. Se arată încîntată de ritmul prefacerilor şi admiră repeziciunea cu care dispare înfăţişarea sumbră a locurilor Astfel se năruie vechea Dobroge: „O ştiam aspră, cărămizie şi seacă, / Cum în vînturi şi-n praf te îneacă, / Pornind agale, / Cu măgăruşi şi sacale". Patetic se consfinţeşte dispariţia haturilor şi întinderea pămînturilor înfrăţite („Zestrea"). Eliberarea femeii este celebrată emoţionant.

În ciclul care zugrăveşte anii de război, poeta evocă atmosfera apăsătoare. O desluşeşte în formele ei de halucinaţie şi teroare. Infiorarea naşte cîte un ţipăt. O urmăreşte un peisaj al albului sinistru: „Oase albe, numai oase, / Dorm sub cîmp şi dorm sub case". Cum a reacţionat poeta? „Îngropîndu-mi obrajii în hohot, / Nebună, / Am fugit peste cîmpuri să nu-i mai aud. / M-a primit fără lună patul finului ud. / Mai existi, pacea mea? / Mă-ntrebam chinuit".

La stadiul de încertitudine, de dibuire a drumului, de dominaţie a spaimei şi de luptă pentru înfrîngerea ei, poezia înseamnă un cumul de senzaţii. Prin ceaţă se scrutează ţintele viitorului: „Căutam partea noastră de cîntec. / Şi partea de lumină. / Şi partea de iubire".

Pe acest tărîm al notării senzaţiilor, poezia Violetei Zamfirescu se desfăşoară nestînjenită...

Dar atenţiune! Ajungînd la acest punct se pune întrebarea: putem continua şi noi, nestînjenit, descripţia profilului poetei? Să revenim la prima propoziţiune a cronicii. Dacă despre Violeta Zamfirescu s-ar putea scrie astfel — adică, insistînd asupra cîtorva poezii desprinse din volum, circumscriind numai cu aceste date universul de imagini şi natura preocupărilor ei lirice — în ce măsură ar fi valabilă o asemenea caracterizare? În prea mică măsură. Credem că unghiul de analiză trebuie să fie mult mai exigent. Nu este potrivit ca în discutarea unui volum de versuri să alegem patru-cinci poezii realizate şi să sprijinim pe ele fundaţia aprecierilor. Căci „Ceasul de slavă" chiar dacă este un pas înainte faţă de culegerile precedente, rămîne un volum destul de inegal, care adăposteşte încă multă vegetaţie aridă.

Primele pagini ale cronicii noastre, ele singure, ar putea deruta pe cititori şi pe poeta nu pentru că n-ar contura trăsăturile creaţiei şi tendinţele specifice (credem că în aceste realizări menţionate constă aportul Violetei Zamfirescu la lirica tinerei generaţii), ci fiindcă ar ignora judecata de valoare exactă asupra volumului. Avem datoria să apreciem cu mai puţină clemenţă producţia lirică, deoarece altfel un nou avînt al poeziei noastre va întîrzia. Peisajul volumului actual apare încă foarte sărac. Nu prea multe sînt temele profunde, de cioplire a concepţiilor, de formare a conştiinţei socialiste, care să solicite intervenţia poetei. Cînd critica a analizat volumele anterioare ale Violetei Zamfirescu, i-a cerut tocmai să depăşească faza strigătului liric. Există acum un oarecare efort de generalizare a experienţelor. Se încearcă o interpretare a stărilor consemnate, cu indicarea semnificaţiilor mai largi. Dar Violeta Zamfirescu nu are încă o viziune distinctă asupra vieţii şi a oamenilor, nu ne propune încă o problematică proprie, reflex al frămîntărilor epocii. Aşteptăm un mesaj artistic personal care să reţină atenţia. De multe ori meditaţia lirică, hărăzită să adîncească înţelegerea de impresii, apare artificioasă. Să fim însă mai concreţi.

Cînd devine neîndestulătoare înregistrarea ţipătului, peste notaţia impresiei iniţiale, de bucurie a descoperirii, se adaugă ghirlande de metafore, adesea o ornamentaţie stufoasă, stridentă: „Dezlănţuim pe şosele pline de praf, / Crinii de porţelan ai stîlpilor de telegraf. / Oglindim bijuteriile muncii noastre / În oceanul tăriei albastre". La Violeta Zamfirescu, această „devansare" a liricii de transcriere directă a impresiilor nu dă încă rezultatele scontate. Dacă sugerarea reacţiei spontane, menţine versul la un nivel inferior, poeta arborează acum şi o lirică de solemne mărturisiri, de ample sinteze etice şi filozofice. Sună însă grandilocvent profesiile de credinţă: „Nu ne leagănă somnul banalei mulţumiri. / Rîvnim eternitate. / Nu ne oprim la clipe. / Iubim descătuşaţi de orice egoism / Noi sîntem călăreţii aprinselor vîntoase". Iar prolecţia senzaţiilor pe un fundal grandios, de evoluţie a civilizaţiei şi culturii, nu rezistă din pricina asociaţiilor încă rudimentare şi a înclinaţiei spre bombasticism: „Am ascultat sub cerul ţîşnit din infinit / Tot cîntecul progresului, ameţitor, gîndit". Se produce o concentrare de noţiuni derutante, care irosesc în mod neprevăzut avîntul liric: „Beam energii primare pe ţărmul deltei, plastic. / Juca-n furtuni văzduhul dezlănţuit fantastic. / Voinţa omenească, telurică, imensă, / Sculpta în cărămidă şi-n fier ideea densă". Pînă la urmă urcuşul spre înălţimi cosmice atinge ridicolul: „Un imn de slavă-al muncii răsună limpezit / Ciocnindu-şi rezonanţa de-un val de infinit".

Ca să sporească conţinutul problematic al poeziei, Violeta Zamfirescu introduce din cînd în cînd întrebări încărcate de gravitate: „Cîte vieţi, cîte feţe ai tu, tinereţe?" sau „Rostul vieţii unde se-ascunde?" Se sforţează să definească eternele sentimente umane („Iubire? / Biet pîriu subţire, secat de orice vînt") şi să interpreteze sensul curgerii timpului („Mă chinuie roaderea clipei ce-o pierzi şi în pierdere ştii / Cum zilnic pămîntul din tine se rupe-n fîşii"). Evident postura filozofică nu-i convine poetei.

Nici expansiunea sentimentală nu izbucneşte întotdeauna convingătoare. Dacă am semnalat cîteva exemple de efuziune autentică, nu putem ocoli şi cazurile de expunere convenţională a stărilor de mare tensiune. Se abuzează de procedee care în poezie ar trebui admise după un îndelung discernămînt. De pildă, repetiţia intensivă a gestului: „Ridică-te, mînie omenească! / Ridică-te, mare / Ridică-te pădure / Ridicaţi-vă vînturi, şi munţi, şi nisipuri, / Cum ştiţi, cum vă pricepeţi, în feluri şi chipuri". Pe acelaşi calapod de incitare a mişcărilor colective este elaborat şi episodul „Ceasul de slavă" dintr-un poem, în general izbutit. La aflarea tristei veşti. — moartea femeilor eroine —, cum este şi normal: „Mamele au plîns. / Pruncii au plîns. / Au plîns şi iubiţii. / Şi au plîns merii / Inecîndu-şi florile în cerul de sînge al dimineţii". După aceea plînsul a făcut loc treptat mîniei. Ascultînd glasul indignării, poeta cere: „Crengi, ridicaţi-vă mîinile. / Florilor, ridicaţi-vă fruntea", etc. Odată cu iminenţa răzvrătirii totale, piere liniştea. „Ochii nu mai au somn / Tălpile n-au astîmpăr. / Arde perna sub căpătîi". În momentul de declanşare nimic nu mai poate stăvili torentul mulţimii: „Sîntem văpaie / Şi ploaie / Şi lavă". Peste fierberea luptei se aşează apoi calma înţelepciune, fiindcă „Femei şi bărbaţi / Bărbaţi şi femei, / Mînuim aceleaşi chei de aur ale priceperii". Ce lute şi frumos se petrec toate! În viziunea Violetei Zamfirescu, istoria capătă nu ştiu ce aspect poznaş de joacă cu focul.

Altă dată coborîm de la altitudinea revelaţiilor vaste, la reportajul diurn, spus fără reticenţe: „Doar stuful / Nu mai înspăimîntă văzduhul / Comuniştii i-au hărăzit locul. / Aşteaptă la porţile marelui combinat. / Aşteaptă măcinat". Chiar în iureşul evocărilor, ne învăluie subit cîte o prozaică afirmaţie: „S-audă feciorii cinstind toate luptele lor. / S-audă flăcăii pomenind de rachete ce-n zări se rotesc / Şi fetele-n „Nora" jucînd la căminul sătesc".

Sîntem iritaţi de lipsa de măsură în relatarea poetică, de risipa de imagini şi de cuvinte pompoase, care dăunează chiar şi poeziilor bune. Dusă de valul gongoric, poeta ajunge la construcţii hilare: „Strălucirea inimii, truda mîinilor / Pălmuiesc obrajii vrăjmaşilor". Despre fiica ei, care strînge ca într-un focar speranţele, poeta scrie: „Tu-mi porţi lumina viselor şi-a gurii (?!).

Nu am adunat o sumedenie de observaţii critice spre a nimici cu ele volumul. Dar tolerarea atîtor deficienţe întunecă şi scînteierile promiţătoare semnalate în posibila cronică de la început. De ce nu este mai severă poeta în trierea producţiei ei lirice? În acelaşi spirit am putea încă discuta, trecînd peste analiza la imagine, preocupările tematice ale volumului, absenţa adesea a unui relief personal în abordarea problematicii contemporane. Ar fi bine dacă fiecare culegere de versuri tipărită ar marca nu numai „un mic pas înainte" al autorului, ci ar aduce într-adevăr un suflu nou, original, în poezia noastră revoluţionară.

S. DAMIAN

REPORTAJ DESPRE MINERI

Reportajul „Curentul geologic" („Contemporanul" nr. 33) de Dragoş Vicol, scris cu sobrietate, reuşeşte să ne transmită imagini vii din munca minerilor din Vatra Dornei, angajaţi eroic să dea patriei cît mai mult minereu.

Privind vitrina secretarului de partid al regiunii, Tudor Dony, autorul conchide edificator: „Vitrina aceasta este, de fapt, jurnalul de bord, sul generis, al unei pasionante expediţii pentru descoperirea de noi zăcăminte".

Urmărind să evite stilul încărcat, metaforic, autorul adoptă însă, pe alocuri, relatarea seacă, prea brută a faptelor.

RAPORTUL DINTRE GINDIRE ŞI EXISTENŢĂ

Reportajul „E-he-hei!.. Studenţii!".. („Magazin" nr. 149) trebuia să fie un reportaj despre munca patriotică a studenţilor.

„Privit de bătăturile de toată frumuseţea" din palma unui student, autorul îşi dă seama că „a fost greu".

„O fată brunetă, niţeluş ironică" dialoghează cu M. Radian:

— „Avem scopuri mari aici, în afara strînsului recoltei

— De pildă...

— De pildă... raportul dintre gîndire şi existenţă".

Aşadar „o fată brunetă, niţeluş ironică" şi un reporter atent, cu intuiţie fină, capabil să noteze replicile cele mai interesante.

Două propuneri

Ionașcu convocase ședința imediat după terminarea schimbului. Ședința avea un caracter închis, de conducere. Ionașcu și Stanciu căzuseră de acord să-i invite la ședință numai pe cei direct interesați: inginerul șef al combinatului, inginerul șef al oțelăriei, secretarul organizației de bază, Cristea, Crișan, dispecerul din partea direcției pentru oțelărie, șeful planificării, șeful furnalelor și șeful cadrelor. Mai participau la ședință directorul de resort din minister, fost multă vreme inginer șef al uzinei și unul din secretarii Comitetului orășenesc de partid.

Ionașcu își consultă ceasul. Mai erau cinci minute pînă la începerea ședinței. Cu excepția delegatului Comitetului orășenesc, toți ceilalți invitați sosiseră.

— Luați loc! se adresă Ionașcu participanților. În cîteva minute începem.

Cristea se așeză pe un scaun lîngă Pascal. Maistrul părea mai liniștit decît inginerul șef. Se adresă acestuia fără să pară că dă prea mare importanță întrebării sale:

— Se hotărăște soarta noii oțelării?... Era și timpul...

— Probleme, probleme grele, îi răspunse Pascal în termeni vagi. Răspundere mare, plan...

Cristea îi trecu în revistă, fără să se ferească, pe toți cei prezenți. Numai cînd ajunse la Crișan, căutătura lui se încruntă. Tînărul se așezase spre coada mesei. Cristea îi ghici îngîndurarea în imobilitatea figurii. Bătrînul maistru se adresă din nou lui Pascal:

— Astăzi trebuie să se lămurească lucrurile odată pentru totdeauna. Ori capra, ori varza! Dacă nu era ședința asta... Dumneata...

Pascal ieși din încurcătură. Văzu ușa crăpîndu-se și-i spuse imediat lui Cristea:

— Tovarășul Andrei Popa!...

Ionașcu deschise imediat ședința:

— Ne-am întrunit aici pentru a rezolva o problemă de mare răspundere. E vorba de numirea cadrelor la noua oțelărie, în principal de a găsi și de a alege pe omul cel mai indicat să conducă hala de sus. Nu avem prea mult de căutat... Sînt două propuneri... Problema putea fi rezolvată printr-o simplă dispoziție a conducerii, printr-un ordin de numire... Ne-am gîndit însă că e mai bine, existînd două propuneri, să facem o dezbatere colectivă restrînsă, pentru a evita neînțelegeri, sau mai bine zis pentru a evita greșeli. Mai multe capete gîndesc mai larg. Nu trebuie să ne codim să spunem lucrurilor pe nume în luările la cuvînt. Propunerile pe care vi le înfățișăm emană amîndouă de la conducerea uzinei...

Ionașcu întîrzia rostirea celor două nume cu bună știință. Voia să-și dea seama de atmosfera din sală. Cei mai

mulți dintre participanți erau uimiți. Nu vedeau cine mai putea fi propus alături de Cristea. Prezența lui Crișan nici nu fusese remarcată. Lui Cristea nu-i venea să-și creadă urechilor. Cine mai putea fi propus odată cu dînsul? La Crișan se gîndea cel mai puțin. Cînd îl văzuse în încăpere își închipuise că va fi numit șeful halei vechi și se chinuia cu un gînd: să se opună sau nu numirii lui? Dragostea lui pentru oțel învinsese pînă la urmă. Hotărîse să se opună. Curiozitatea lui Cristea de a ști care-i este rivalul îl preocupase la început mai mult decît faptul în sine. Curînd însă curiozitatea îi trecuse pe planul al doilea. Bătrînul se simțea jignit de însăși existența unei a doua propuneri. Și cu cît treceau clipele cu atît sentimentul de jignire lua proporții. Chiar dacă ar fi auzit rostindu-se numele lui Pascal, bătrînul n-ar fi iertat jignirea. Toată lumea aflase, toată lumea știa și vorbea despre „mireasa" lui Cristea. Era singurul lucru pe care-l mai dorea maistrul: să pună la punct hala, să facă din ea model de gospodărie, să mai înalțe un Parîng de oțel, iar în ziua cînd va împlini 40 de ani de înțelegere cu oțelul să se poată retrage liniștit, împăcat, în livada lui.

— Hm... mormăi Cristea la urechea lui Pascal, cînd directorul făcu o pauză. Mare curaj...

Inginerul șef al oțelăriei era mai neliniștit decît Cristea. El nu mai avea nici o îndoială asupra celei de a doua propuneri. Știa că i se cere ca într-un timp prea scurt să-și exprime părerea sa cu toată răspunderea. Acest lucru îl neliniștea.

— ...Și la timpul lor vor fi argumentate, reluă Ionașcu. Pe scurt! Este vorba despre maistrul Cristea și despre... maistrul Crișan, viitor inginer siderurgist.

Cristea își stăpîni cu greutate uimirea. Avea impresia că cineva vrea să facă o glumă cu dînsul. Primul său gest fu acela de a se uita la Crișan. Își întîlniră amîndoi privirile. Emoția și uimirea tînărului nu-i scăpară lui Cristea. Crișan chiar făcu o mișcare de apărare, cu mîinile, pe care i-o adresă involuntar bătrînului maistru. Acesta parcă simțea că se înoadă vechea legătură dintre ei. „La urma urmei, își spuse Cristea, poate să facă ce vrea în hala lui... Temperatură dirijată, zminteală... Dacă ne împăcăm, îl scutur eu bine și-l îndrept încetișor pe drumul cel bun... Numai să nu se bage în hala nouă... „Îl mai privi o dată pe Crișan și-l observă îngîndurat, palid, nervos. Uitînd de prăpastia care se săpase între ei, bătrînul îi făcu un semn amenințător cu degetul. Și cum căutătura îi era încruntată, Crișan simți siguranța și bucuria lui ascunsă.

Momentul de tăcere nu dură prea mult. Directorul de resort din minister începu să vorbească în șoaptă cu Ionașcu. Văzînd privirile celorlalți ațintite asupra lor, rosti cu voce tare:

— Doresc o precizare... Mi se pare ciudată nehotărîrea direcției, oscilația ei între două propuneri. Vreau să știu dacă ambele propuneri aparțin conducerii.

În locul lui Ionașcu, răspunse Stanciu:

— Nu e vorba de oscilație, tovarășe Iliescu. S-ar putea ca direcția să se fi fixat asupra unei singure propuneri. Din moment ce există însă două...

— M-ați înțeles greșit, tovarășe secretar. Direcția uzinei are anumite norme de lucru, stabilite prin legi. Anumite răspunderi, anumite obligații în fața forurilor superioare. E bine ca noi să știm... să cunoaștem punctul de vedere al direcției...

— Consfătuirea aceasta indică întocmai punctul de vedere al conducerii combinatului, interveni Popa.

— Adică nehotărîrea ei, oscilația între o propunere sau alta, sublimă Iliescu.

Andrei Popa strînse din umeri de parcă i-ar fi dat dreptate directorului:

— Sau un anumit grad de maturitate în fața unei probleme de mare răspundere.

Auzind cuvintele primului secretar al Comitetului Orășenesc, Iliescu se ridică în picioare:

— Împrejurarea mă obligă să iau primul cuvîntul. S-ar putea crede că mă las copleșit de formule birocratice, de chițibușuri regulamentare, mă rog, de tot felul de lucruri neserioase. Am lucrat în combinat mulți ani de zile, la oțelărie, și știu din proprie experiență, că uneori în plin proces de producție din cauza unor mărunțișuri de birou, se iscă primejdii care atentează la... la viața oțelului, după cum spune maistrul Cristea. Noi, la minister, ne străduim să eliminăm aceste piedici, nicidecum să le consolidăm. Dar sînt probleme de disciplină strictă, care nu mai au nimic cu birocrația. Direcția noastră și-a dat avizul cu privire la numirea șefului noii hale. Am căzut de acord cu persoana tovarășului Traian Cristea. Nu e cazul să dăm explicații, dar dacă va fi nevoie la vom da. Am considerat deci problema aceasta definitiv rezolvată. Și pe neașteptate... E limpede că nu putem fi de acord cu o asemenea conduită. Riscăm să zdruncinăm disciplina legală, relațiile, natura relațiilor dintre unitățile industriale și minister...

— Să nu exagerăm, tovarășe Iliescu, îl întrerupse Ionașcu. Înțeleg și aprob strădania dumitale de a nu se crea precedente... De la ultima noastră convorbire s-au petrecut însă în oțelărie o serie de fapte care justifică într-un fel obiectul acestei consfătuiri. Sînt cazuri cînd trebuie să renunțăm la rigiditate. Eu personal rămîn la părerea mea veche, susțin în continuare numirea tovarășului Cristea în funcția de șef al halei, dar nu găsesc că e just să fac asta cramponîndu-mă de dispoziții și hotărîri vechi, ar însemna, că-mi lipsesc argumente, că nu e o părere gîndită... Sînt printre noi tovarăși care au alt punct de vedere... și... deși ar putea să apeleze și dînșii la măsuri... hotărîtoare, au considerat că e mai nimerit să se discute aici, tovărășește, deschis, argumentat, ambele propuneri.

Iliescu părea că acceptă punctul de vedere al directorului combinatului

— Eu am vrut numai să atrag atenția asupra unei probleme pe care o consider în continuare ca hotărîtoare în munca de conducere a uzinei. Bineînțeles că în împrejurări excepționale nu e rău, poate chiar e indicat, să ne verificăm încă o dată convingerile. Sînt la curent cu evenimentele din oțelărie și le privesc nu numai în calitatea pe care o reprezint, ci și ca tehnician. Tocmai din cauza aceasta... Mai precis. Avem datoria să sprijinim asemenea inițiative, asemenea experiențe ca acelea promovate de tovarășul Crișan, dar să nu uităm că ele sînt experiențe și tocmai pentru ca ele să se dezvolte bine, trebuiesc plantate pe un teren solid. Îl rog pe tovarășul Crișan să-mi răspundă fără înconjur dacă inițiativa sa ar fi fost posibilă în condițiile unei munci organizate superficial în hală? Oare nu a fost condiționată de gospodărirea exemplară a halei în care nu e nici un pericol să recunoaștem mîna fermă și experiența de zeci de ani a tovarășului Cristea?... Oare încredințîndu-i o muncă de conducere administrativă în condițiile lipsei sale de experiență, nu l-am priva tocmai de posibilitatea de a-și dezvolta spiritul său inventiv și nu am periclita realizarea planului de producție?

Roșu de emoție, Crișan răspunse la întrebarea care îl preocupa cel mai mult:

— Eu recunosc meritul tovarășului Cristea... Dacă nu m-ar fi învățat cu atîta perseverență regulile din hală și rosturile oțelului... n-aș fi știut poate niciodată că unele sînt greșite și că trebuiesc răsturnate și inlocuite...

Răspunsul tînărului produse stupefacție. Pînă și Popa tresări și se uită cu atenție la dînsul.

— Să nu ne grăbim, tovarășe Crișan, spuse inginerul șef al combinatului. Noi vom apăra cu toate puterile ordinea din oțelărie, mai ales noi cei care am apucat dezordinea. Să nu confundăm inițiativele tehnice cu reorganizarea muncii în oțelărie sau cu... născocirea unui nou sistem de fabricare a oțelului. Eu pot să-ți ofer indicii tehnico-economici internaționali pentru a-i compara cu ai noștri. Deosebirea aproape că nu se observă.

Crișan devenise palid. Trăsăturile i se ascuțiseră. Figura lui exprima siguranță și fermitate:

— Scuzați-mă că vă întrerup. Eu n-am comparat indicii noștri cu indicii internaționali. Eu am urmărit și urmăresc în continuare relația dintre cuptor și laborator, dintre practica producției și ipotezele științifice. Comparația aceasta arată deosebiri mari... toate în dauna practicii... Dacă acceptăm exactitatea procesului științific, ceea ce e obligatoriu, înseamnă că procesul practic de fabricare a oțelului, are lacune pe scara desfășurării lui. Una din lacune a constituit-o temperatura. A doua cred că ține de capitolul afinării și e provocată de acțiunea minereurilor, adică de... de rezolvarea neștiințifică a decarburării... Mai sînt și altele... Cuptoarele trebuie să se identifice cu laboratoarele... Cînd vom realiza acest lucru... Din calculele mele sumare rezultă că am adăugat fiecărei tone de oțel încă un sfert de tonă... Poate exagerez... Aceasta e însă diferența cifrică dintre practica producției și ipotezele științifice.

Tot timpul cît vorbise Crișan în sală nu se auzise nici o șoaptă, nici un foșnet. Numai cuvintele lui, rostite cu voce fermă, răsunau surprinzătoare, uimitoare în urechile tuturor.

— Problema e pasionantă, recunoscu Iliescu după un moment de tăcere. Eu personal te felicit, te felicit pentru ideea aceasta temerară, și totuși atît de simplă, de a compara știința cu producția. E avantajul... tehnicienilor, al oamenilor de știință care lucrează direct și nemijlocit în producție... Pînă la rezolvarea ei însă... Nu vreau să pierdem din vedere producția curentă, oțelul pe care ni-l așteaptă întreaga țară...

— Teoretic, problema e rezolvată, se încăpățînă Crișan.

— Nu e o noutate acest lucru, interveni inginerul șef al combinatului. Teoretic problema e rezolvată de la fabricarea în laborator a primului gram de oțel. Atunci s-au stabilit legile științifice și nu ipotezele fabricării oțelului... Să nu facem confuzie între legi și ipoteze, asta n-ar fi decît în detrimentul inventatorului.

— Scuzați-mă, spuse Pascal ridicîndu-se de pe scaun. Am discutat cu tovarășul Crișan aceste probleme. El are o anumită părere cu privire la relativitatea anumitor legi științifice, a acelor legi care reglementează anumite forțe de producție.... Nu a folosit termenul în mod eronat...

— Mi se pare că ne-am îndepărtat de la problema noastră și că ne îndepărtăm în continuare, reveni Iliescu.

Pavel urmărea de multă vreme să facă o precizare:

— Aparent numai ne-am îndepărtat. În măsura în care delimităm, despărțim, inițiativa tehnică, științifică de producția curentă, în măsura în care le privim separat, ne-am îndepărtat. Dar eu cred că a sosit vremea să nu le mai separăm, să nu mai considerăm asemenea inițiative drept simple experiențe în afara producției. Cred că trebuie să vedem producția prin prizma lor. Adică... avem nevoie de mai mult curaj.

Iliescu nu se dădu însă bătut:

— Sînt de acord, spuse el. Curajul însă e legat de anumite riscuri. Aceste riscuri trebuie să le înlăturăm. Avem nevoie de producție sigură. Nu mai este cazul să insist asupra acestui lucru. Dacă tona de oțel nu ajunge la timp acolo unde este planificată... E ca și cum am rupe o verigă dintr-un lanț bine întins. Suferă întreg lanțul, se prăbușește, suferă toate verigile. Eu cred că nimeni nu ne împiedică să asigurăm și producția curentă, și să creăm, tocmai prin aceasta, condițiile cele mai bune pentru dezvoltarea și promovarea inițiativelor tehnice. În clipa cînd nu vom mai avea grijă cu producția...

— Un moment, vă rog, se scuză Popa. Mi se pare că trecem nepăsători pe lîngă o problemă, pe lîngă problema producției de oțel... Tovarășul Crișan n-a adus aici un elogiu gratuit științei... Mi se pare că a spus foarte concret că la fiecare tonă de oțel se mai pot adăuga încă două sute cincizeci de kilograme. Să considerăm cifra exagerată, să considerăm că nu vom adăuga la început decît o sută, decît cincizeci de kilograme de oțel... Vă rog să calculați!... Vă rog să vă gîndiți!... Oare arătăm noi grijă față de producția de oțel, față de valoarea și necesitatea oțelului, trecînd atît de nepăsători pe lîngă aceste kilograme?... Tovarășul Cristea spune: Eu voi da atît oțel! Tovarășul Crișan spune: Eu voi da cu atît mai mult oțel decît tovarășul Cristea!...

Formularea concretă a primului secretar parcă-l trezi pe Ionașcu din gînduri:

— E limpede, spuse el. Situația e aceasta pe care a înfățișat-o tovarășul Popa. Aici în ședință. Să ne închipuim însă în hală, între cuptoare, acolo unde se fabrică oțelul. Îi rog și pe cei doi tovarăși propuși pentru conducerea halei să se gîndească la acest lucru. Care este calea cea mai bună pentru a asigura producția de oțel? Nu doar în principiu, nu în teorie, ci la modul cel mai concret. De hotărîrea pe care o vom lua, răspundem toți. Fiecare și toți împreună. Răspundem și pentru oțelul care nu s-ar face din cauza lipsei de experiență a tovarășului Crișan, și pentru cel care nu s-ar face din cauza lipsei noastre de curaj. Vă rog să vă gîndiți cu toată responsabilitatea la acest lucru... Reluăm ședința după jumătate de oră, dacă sînteți de acord cu întreruperea...

Cristea nici nu așteptă să se ridice toți oamenii de la masă. Se duse de-a dreptul la Crișan și-l scoase afară din încăpere. Merseră tăcuți pe coridorul lung și întunecos. Numai cînd ajunseră la capătul coridorului, Cristea se opri și-i întinse mîna lui Crișan. Tînărul i-o strînse emoționat.

— Vreau să uit ce s-a întîmplat pînă acum, spuse Cristea. Nu știu dacă am să pot. Tu vezi altfel oțelul. eu îl văd altfel. Tu te uiți mai mult în cărți, eu mă uit mai mult în cuptoare. Nici nu știu dacă vom ajunge vreodată la o înțelegere definitivă. N-am de gînd acum să-ți fac mustrări... Eu sînt un singur lucru. Că e pe cale să se încerce tot felul de vicleșuguri cu oțelul. Tu ești capul acestor încercări, dar nu te blestem pentru aceasta.

— Nu-s vicleșuguri, tovarășe Cristea, protestă Crișan cu voce timidă.

— Treaba ta!... Ne-om vedea fiecare de lucru. N-am de gînd să-ți arăt calea cu pumnii. Vreau să te conving că greșești, cu oțelul... Pînă atunci nu închide ochii în fața primejdiei, fecio... Crișane!... Numai tu poți s-o oprești!...

Crișan înțelegea gîndul bătrînului:

— Adevărata primejdie e alta, tovarășe Cristea. Nu vreau să fiu crud.

— Ești crud! șopti Cristea. Ești. De treizeci și cinci de ani așteptă clipa asta... Nu-nțelegi că... Parcă m-aș însura a doua oară... Nu te-am crescut șapte ani... nu te-am învățat în acești șapte ani cum să bagi cuțitul în oameni pe la spate... Eu știu că acolo în hală vor dudui cuptoarele, că va curge oțelul... așa cum îmi curge sîngele prin vine... Măcar cinci ani... Nu m-am rugat de nimeni pînă acum, în toată viața mea... Și n-o fac pentru mine, o fac pentru oțelul ăsta, de care știu că este nevoie așa cum este nevoie de sînge pentru viața omului... Vreau să vă feresc pe toți de primejdii... Și pe tine... Și vreau să-mi trăiesc ultimii ani...

Cristea nu mai avu putere să continue. Se întoarse dintr-o mișcare și-i părăsi cu pași repezi pe tînărul care rămăsese năucit cu ochii încețoșați.

În sala de conferințe, împărțiți în grupuri, oamenii discutau cu însuflețire. Siguranța și perseverența lui Crișan îi impresionase pe mulți. Dar și ultima intervenție a lui Ionașcu avusese un efect puternic asupra lor. Își dădeau seama că se află în pragul unei mari răspunderi. Cu zece minute înainte de reînceperea ședinței își reluară toți locurile, încercînd pentru ultima oară să-și dea în tăcere, în singurătatea gîndurilor, față în față cu conștiința lor, răspunsul. Intrase în sală și Crișan. Erau toți la locuri, nu lipsea nimeni. Cu toate acestea așteptau să se scurgă ultimele minute, ultimele secunde ale pauzei.

— Reîncepem ședința! anunță Ionașcu. Vă rog să vă înscrieți la cuvînt.

Cîteva clipe nimeni nu făcu vreo mișcare. Directorul nu mai repetă îndemnul. Se adresă direct lui Pascal:

— Cred că tovarășul inginer șef al oțelăriei e cel mai nimerit să deschidă discuțiile. Răspunderea planului cade în primul rînd în sarcina dumneaului.

Pascal se ridică în picioare. Se jena pentru emoția lui prea evidentă:

— Vă rog să mă iertați. Problema e într-adevăr copleșitoare. N-are nici un rost să ne ascundem. Tovarășul director a rezumat-o cît se poate de precis. Răspundem și pentru oțelul care nu s-ar face din cauza lipsei de experiență a tovarășului Crișan și pentru cel care nu s-ar face din cauza lipsei noastre de curaj. Pentru rezolvarea acestei probleme eu îmi permit să mă adresez mai întîi tovarășului Crișan. Îi cunosc capacitatea tehnică, fermitatea. Îl întreb dacă el crede că-i ajung aceste calități pentru a-și asuma cu toată răspunderea conducerea halei?

Crișan își duse mîna la bărbie pentru a-și opri tremurul maxilarelor. Toate privirile erau îndreptate asupra lui. Însă, înainte ca el să-și ridice ochii din pămînt, se auzi vocea lui Pavel, înceată, calmă:

— Da... spuse Pavel. Aceste calități sînt insuficiente... Principala calitate care i se cere... noi o numim conștiință partinică...

Crișan se sculă în picioare, palid, cu maxilarele încleștate:

— Mă voi supune hotărîrii care se va lua. Oricare va fi...

Jumătate de oră mai tîrziu, Crișan fu numit șeful halei. Pendula arăta ora cinei. Ședința durase exact două ore.

Desene de RADU VIOREL

TACEREA

(La citirea cărții „Tortura" de Henri Alleg)

Tac
Deci exist.
Dacă aș vorbi
moartea spirituală
ar precede
morții fizice.
Tac
Deci exist.

În închisoarea Capitalului,
tăcerea e strigătul libertății.

Noaptea se zdrobesc de ziduri
strigătele durerii
și molcome cîntece de luptă.
În zori,
Moartea coboară scările de piatră
în curtea de piatră.
În zori
orașul înecat în marea tristeții
e trezit de rafale.
Încă un tovarăș își duce tăcerea
în mormînt.

Au nădușit
și zidurile de piatră ale închisorii.
Sub gheața zăbrelelor,
Eu și umbra mea: speranță și nervi.
Nu mi-a rămas nimic.
Doar amintirea.
Dar tac.
Exist.

Iar au venit să mă ia.
Ies din patrulaterul gratiilor
cu pașii răniți,
și-i port, iar,
după desenul ascuțit al baionetelor.
Durerea îmi macină oasele;
îmi rupe pielea în petice.
Vorbește! Vorbește! Vorbește!
. . . . . .
Deci am rezistat.
Trăiesc!

Călăul își pune masca nevinovăției
și măsoară podeaua cu pași de scuze.

„N-o să afle nimeni"
Dar eu?
Eu sînt NIMENI?
Tac.
Deci n-am murit încă.

Alături țipă o femeie.
I-au înfipt electrozii în carne.
Sau, poate, îi smulg unghiile.
Sau, poate, îi ard cu fierul sfîrcul
sînilor.

Nevasta mea!
Au mai țipat și alte femei.
Și-au îndreptat apoi umerii
din umilința seculară,
și-au smuls vălul de pe ochi.
și au urcat tot mai sus
treptele demnității.
Tac.

Cu tăcerea noastră viața va învinge
pretutindeni.

Cîmpuri ale dragostei mele!
Vor plezni odată roadele tăcerilor
noastre;
frunzișurile pădurilor vor respira
răsuflarea odihnei;
iar voi orașe de beton
înecate în marea brutală a singurătății
veți fi ridicate
de umerii prietenilor mei.
O, gravă și superbă dezlănțuire de
orchestre solare.

Zi și noapte, noapte și zi,
țipetele copiilor gonesc
cu pași uriași
între limitele răbdării și ale stăpînirii
de sine.

Gingași copii ai libertății
veți zburda odată și voi pe toate
meridianele
cum zboară păsările
din pom în pom
în mijlocul verii.
Cuvintelor le vor crește la loc
aripile tăiate
și vor învălui pămîntul
în zborul lor transparent și temerar.
Pînzele corăbiilor noastre
întinse pe uscat
le vom întoarce iar pe catarge
și vîntul libertății
ne va purta
spre cheiul fericirii.
Va fi sărbătoare, atunci,
și pe țărmul nostru,
vom scoate din serele caselor și ale
inimilor
florile speranței
— le vom planta pe toate meridianele
lumii —
și cîntecul nostru va țîșni la fel
de înalt,
ca Acolo,
unde a izbucnit prima oară
din Soarele Comunei.
Veți crește, copiii mei!

Coșmaruri, zîmbete,
lovituri, vise și himere.
Ei vin și revin.
Pe perete s-a lipit
un fluture de lumină.
Spinarea îi e vîrstată
de dungile negre
ale gratiilor.
Dar iată:
își ia zborul dintre gratii.
Cineva bate în zid.
„Au înflorit migdalii..."
Cineva bate în zid:
„Au înflorit gutuii..."
Cineva bate în zid:
„A înflorit bumbacul..."
Răspund:
„Curaj.
Tăcerea noastră
și cîntecul liber al tovarășilor
sădesc în fiecare casă florile speranței.
Prin ele
înfloresc toate meridianele"

Solidaritate!
Prin Tine
viața noastră se prelungește
și peste moarte.

Lupta noastră
este măsura timpului.
Tăcerea noastră
și cîntecul liber al tovarășilor
suprimă toate distanțele.
În închisoarea Capitalului,
tăcerea e strigătul libertății.
Frăție internațională!

Toma George MAIORESCU

CÎND AU CRESCUT APELE

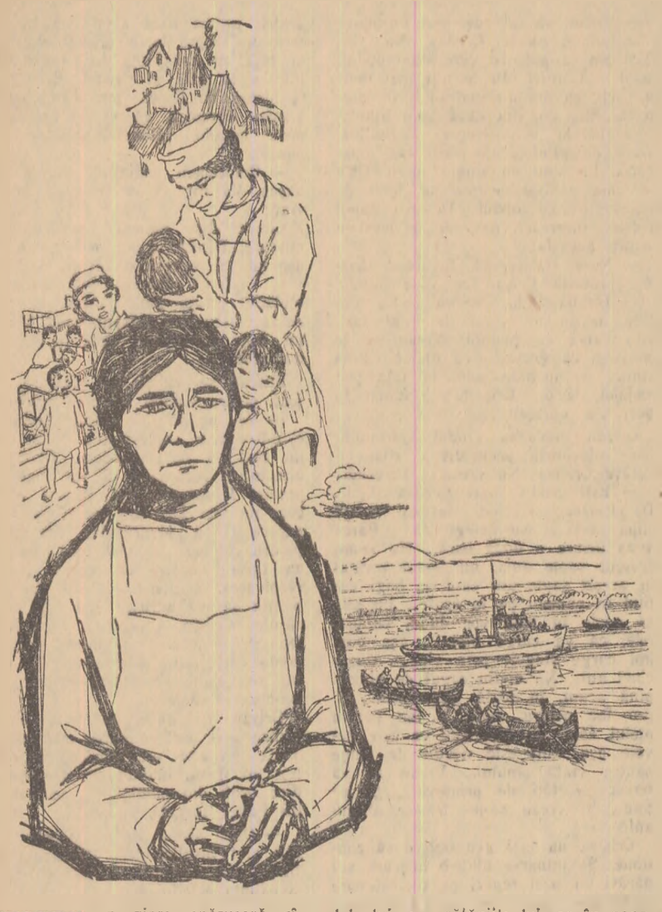

Nuvelă de Lucia DEMETRIUS

În ziare apăruseră cîteva articole scurte în care se relata purtarea ei eroică în timpul inundației și faptul că fusese decorată, pentru această purtare, cu Ordinul Muncii. Letiția Poplicean primise unele ziare de la medicul Dogaru, altele de la raion și le pusese pe toate împăturite frumos, în lada de lemn roșie pictată cu flori albastre și galbene, între cămășile aduse de acasă, pe care nu le mai purta aici, că prea erau lungi și largi, cu guler și cu mineci și prea rîsese o dată sora Dumitru de ea, cînd îi bătuse în ușă într-o noapte și ea îi deschisese îmbrăcată într-o asemenea cămașă. Pusese ziarele între cămași, sub punguța de mătase umplută cu grăunțe de levănțică. Tot în ladă pusese și cutia cu decorația, pentru că lada se încuia bine, mai bine decît dulapul; atît de bine se închidea, încît aproape nu pătrunsese apa în ea, atunci cînd staționarul fusese inundat pînă la cercevelele ferestrelor și saltelele de pe paturi se umflaseră ca niște broaște și pluteau pe fața apei. Cît muncise atunci noaptea, pentru că ziua era berechet de lucru în staționar, să cureți, să pui la uscat, să văruiești pereții zbiciți, cît muncise atunci noaptea să dea din nou lăzii lustrul ei dintru început, început care data din vremea bunicii Salomia, a cărei ladă de zestre, nouă-nouță, fusese asta, nimeni nu mai știa fără de ea.

O ziaristă tînără venise de la București anume pentru Letiția, să facă un reportaj cum spunea ea, dar după ce stătuse două zile și două nopți în tîrgușorul ăsta ars de soare acum și liniștit de parcă Dunărea niciodată nu se umflase și nu încercase să-și întindă pînzele de apă turbure și bolborositoare pînă pe cea mai înaltă culme a teraselor lui povîrnite, după ce se ținuse de fustele ei și cînd curăța podelele năclaite de mîl, și cînd păzea geamgiii care puneau geamuri noi și le chituiau, după ce se încurcase în picioarele ei cînd, cu fustele sumese, spăla paturi și măsuțe uscate pe scara zugravilor, și așa șubredă, spăla dulapurile pe deasupra lor, după ce și noaptea venea după ea în odăița de la pod și n-o lăsa să doarmă cu întrebările, mare lucru nu putuse afla. Despre felul în care decurseseră lucrurile care-i aduseseră ei faima, Letiția putea spune numai atît:

— Apăi doctorul Dogaru n-o fo aici, că el stă în deal. Sora Dumitru o leșinat a dintîi, c-o fo luată din somn. N-o fo nimeni în staționar. I-am luat pe rînd pruncii în spate, ia ici, după gît, și i-am scos, că pînă ici mi-o vînt apa, și i-am dus la Iusuf. La Iusuf n-o fo ajunse apele; că stă mai la deal. Ș-apăi el avea și barca acasă, și, de era nevoie, îi putea duce cu barca mai sus. Dar n-o mai fo trebuință; după o zi, s-or tras apele, or început a se trage.

— Nu ți-a fost frică?

— Mi-o ți fost, da' musai era să i scot de-aici, ș-apăi la nevoie, eu știu înota.

— Nu ți-ai pierdut capul nici o clipa? întreba ziarista, care nu mai știa cum să scoată amănunte de la Letiția și cum să-și poată întregi reportajul cu oarecare date psihologice.

— Apăi l-oi fi și cherdut, da' o fo musai să-i scot pe prunci.

Ziarista, dezolată, recurgea la răscolirea amintirilor, a datelor biografice:

— De unde ești dumneata? Nu poți să-mi povestești ceva din viața dumitale, din copilărie, din prima tinerețe?...

Aici Letiția devenea și mai săracă în cuvinte. Fie că nu găsea amintirile acelea, obosită cum era, fie că nu voia să le povestească sau n-avea cuvinte pentru ele, dar fața i se făcea și mai închisă, și mai inexpresivă, lăsa ochii în jos, și spunea cu economie:

— D-apăi mi-s de lîngă Sibiu și-n Sibiu am trăit de la șapte ani. Nu ți-i somn?

— Nu mi-e. Spune-mi, te rog, ești măritată?

— Ba.

— Nici n-ai fost?

— Ba. Tare mi-i somn!

A treia zi, tînăra ziaristă plecă, nițel cam decepționată. Reportajul ei n-avea să iasă strălucit. Putea să-l umple cu oarecari date culese de la doctorul Dogaru care îi povestise cum cei nouăsprezece copii fuseseră toți cărați în spinare de Letiția, cum și sora Dumitru fusese cărată la fel, cum la el, sus pe deal, venise Iusuf, pe la 6 dimineața, să-i spuna că Letiția adusese la el copiii din staționarul inundat. Iusuf îi istorisise și el — cum, pe la patru și jumătate de dimineață, venise Letiția acasă la el cu primul copil în spinare, cum venise așa pe rînd cu toți cei nouăsprezece, dar cum el, din păcate, nu-i putuse da ajutor, pentru că alergase încă înainte de venirea ei la cherhana, împreună cu ceilalți pescari, să lege bărcile sau să le urce pe acoperișul magaziei, ca să nu le ia apele. Abia pe urmă putuse alerga la doctor, să-l trezească și să-l anunțe. Locuitorilor de jos, de lîngă mal, din casele puține, semănate ici și colo în jurul staționarului, parcă le luase Dumnezeu mințile, cu spaima în suflet avuseseră destul de furcă cu bojdeuca lui, cu familia lui, cu mobilele lui, cu orătăniile lui, ca în noaptea și în dimineața aceea să se gîndească și la staționar. Uite așa, le luase dumnezeu mințile! Doctorul Dogaru, sus, pe dealul lui, dormise dus, nici prin gînd nu-i trecuse ce prăpăd e în vale.

Și totuși, cînd rămînea singură, cînd sfîrșea treburile zilei, Letiția își aducea aminte foarte bine cum fusese copilăria și „prima ei tinerețe" — cum spusese ziarista, ca să n-o jignească pesemne arătînd că acum o socoate bătrînă. Dar toate lucrurile astea cum se pot spune cuiva și la ce bun să le spui? Are vreun rost? Înțelege cineva ceva din ele? Parcă frumoasă a fost tinerețea ei ca să-i placă cuiva? Și-acum, ce s-or fi dînd toți în vînt s-o laude și să scrie despre ea? Erau acolo copiii și ajunsese apa pînă la saltele? Mai era cineva de nădejde să dea o mînă de ajutor? Știa ea să înoate, la o adică? Apăi ce mai atîta vorbă? Sigur, o decorație e lucru frumos, e bine s-o primești, dar pentru atîta lucru? Oare nu s-or grăbit să i-o dea? Letiția e uneori mîndra și bucuroasă tare de decorația ei, iar alteori se gîndește că poate n-o merită destul, că în dimineața aceea, cînd abia se crăpase de ziua peste apele cenușii, nu făcuse ea cine știe ce lucru mare, făcuse că n-avea încotro altcum, și poate cînd o pune-o în piept, la 1 Mai, la 7 Noiembrie, la 23 August, are să se simtă mai puțin vrednică de ea decît alții. Ori poate nu era așa? Ei, să fi avut ea carte multă ca doctorița Maria Ceaușu, care a fost aici înaintea doctorului Dogaru, să fi știut ea vindeca copiii cu atîta pricepere și sîrg, să fi știut ea dibui orice boală cum făcea Maria Ceaușu, să fi avut puterea ei de a hotărî părinții să le schimbe îngrijirea și creșterea, să fi fost în toate ca ea, sigur, ar fi simțit că are de ce purta pe inimă decorația.

O avea în minte în fiecare clipă pe Maria Ceaușu. Acum era departe, la Galați. Își aducea aminte de fiecare cuvînt al ei și de chipul în care, ursuză și indiferentă cum venise ea aici, se făcea în primele timpuri că n-o aude și n-o înțelege. „Imi fac datoria, își spunea pe atunci Letiția, iau o leafă și pentru leafa asta îmi fac datoria. Bine! De altceva nu-mi pasă, că nimic nu-i al meu și nimeni nu mi-i rudă aici".

Cînd venise din satul ei la Sibiu cu maicăsa, văduva de dascăl la biserica din sat și cu Valeriu, marișor, muma' bun de muncă, tot așa spunea și mama: „Ce alergi tu, fată, să auzi ce strigă aceia în drum și se vaită? Ți-i rudă, ori ce? Stai binișor și curață la mazărea asta!".

Valeriu intrase ucenic la o cizmărie. Lucra bine și aducea toți banii maică-si, la capul lunii. Mama îi așeza grămadă în mijlocul mesei, apoi trăgea grămăjoare mai mici: pentru chirie, pentru lemne, pentru mîncare. Erau puțini, dar trebuiau să ajunga. Mama mai făcea și dantele groase, croșetate, pe care le vindea vinerea la tîrg, cînd ducea și o țîr' de varză, de caralabe, de pătrunjel, de ce mai puteau scoate din straturile gradinii lor mici dar lucrate cu socoteala. Letiția își ajuta mama la toate: și la grădinărit, și la dantele, și la curățenie, și la rufe. Purta pe atunci două coade groase, foarte strîns împletite, încă îi din satul ei, pentru că pîn' aveau să se rupă de ce să mai cumperi bluze?, o fustă de lînă iarna, una de stambă vara. Învățase cursul primar, știa citi și socoti, dar de citit la ce să mai citești dacă ai crescut mare și de socotit numai la piață, cînd vindea ori cumpăra ceva. Se deprinsese greu cu orașul. Trăiau acolo, în căsuța lor mică, în curtea lor de la marginea orașului, împrejmuită cu gard de uluci prin care nu se zărea afară, ca într-o sihastrie. Vecinii erau „niște străini"; negustorii, dacă nu socoteai bine paraua, puteau să te înșele, orășeanul cheltuiește mult pe straie și nici nu se uită la unul ce-i prost ori din puțin îmbrăcat, orășanul are ale lui, altă viață, și tu, ca țăran ce-ai venit să trăiești lîngă el că n-ai pămînt în sat și-ți trebuie o meserie, nu simți că te lipsești de el ori că te-ai putea împrieteni. Așa spusese mama pînă cînd murise, și cu părerile astea rămăsese și Letiția.

Avea șaisprezece ani cînd îi murise mama, repede, în cîteva zile, de o răceală rea cu călduri mari. Doctor nu chemaseră, pentru că mama nu voise să dea bani și la doctor, se îngrijise singură cu cataplasme și frecții, așa cum apucase. Acum, fără mama, banii se ajungeau mai bine, pentru că erau numai doi în casă și Valeriu ajunsese calfă, dar era mult mai pustiu, mult mai urît și mai trist. Războiul tocmai se sfîrșise.

Letiția le făcea pe toate cu rost, așa cum le învățase de la maică-sa. Numai că, foarte curînd, proprietarul vîndu grădina pe care le-o închiriase lor, trase chiar gard între ea și casă, și pe grădina aceea cineva care o cumpărase, un negustor care se îmbogățise în timpul războiului, începu să construiască o casă mare, cu două etaje. Căsuța Letiției era cuprinsă acum de două părți între uluci înalte și dese. Era și mai izolată în ea, și mai la întuneric parcă și nici venitul pe care îl scoteau de pe urma zarzavatului din grădină nu mai putea intra în casă. Și mai rău încă, trebuia să cumpere ea însăși din tîrg fiecare ceapă, fiecare pătrunjel. Dantelele groase pe care le știa face nu mai aveau nici ele multă căutare și ața era foarte greu de găsit.

Ca odinioară maică-sa, Letiția făcea grămăjoare mici pe masa din bucătărie banii aduși de Valeriu și niciodată nu i se întîmpla să cumpere lemne din cei puși de o parte pentru chirie ori să intre în banii de masă ca să-și ia un șorț. Era o preocupare grozavă, o obsesie aproape, cum să faci să te ajungi, să nu depășești, să nu te încurci și să ai, așa cum se cuvine, și una și alta. Letiția se scula cu noaptea în cap, se spăla și-și împletea cozile, făcea focul în mașina de bucătărie curățată de cu seară de cenușă și lustruită, fierbea cafeaua cu lapte, tăia două felii groase de pîine, numai două, niciodată mai mult, punea cîte o linguriță de zahăr în fiecare ceașcă, numai una, niciodată mai mult, chiar dacă zahărul nu era totdeauna la fel de dulce, mînca odată cu Valeriu, niciodată înainte sau după el și, cînd îl vedea plecat, se apuca să spele vase, podele, lemnărie, de parcă în fiecare zi s-ar fi murdărit la loc. Apoi pleca la piață. Pipăia îndelung fiecare ridiche, să nu fie seacă, fiecare praz, să nu fie prea subțire, fiecare cartof, să nu fie degerat, se tocmea, ofta și plătea cu mînă șovăitoare. Apoi, acasă, gătea. Gătea pe sponci, cît pentru doi oameni, să nu rămînă, și dacă cumva rămînea, se mînca seara, pînă la ultima picătură. Valeriu venea totdeauna acasă la oră exactă, întîi își peria șapca și o punea în cuiul bătut pe o parte a dulapului de vase, apoi se spăla pe mîini și pe urmă se așeza la masă. Cît făcea el treburile astea, Letiția turna supa în farfurii. Seara, Valeriu își peria și hainele. Vinerea, Letiția spăla rufe și sîmbăta cîrpea. De cînd era ea pe lume nu-și aducea aminte să fi făcut altfel. Duminica dormeau o jumătate de oră mai mult, adică pînă la cinci și jumătate. După masa de duminică, vară sau iarna, pe orice timp, se duceau pe jos în sat la bunica Salomia care era foarte bătrînă, nu mai auzea bine și stătea culcată în pat. Ei doi se așezau alături unul de celălalt, pe laviță, și mai mult tăceau, că nu prea aveau ce povesti și nici bunica n-auzea. Intr-o zi muri și bunica, și nu se mai duseră duminica în sat.

Se împliniseră aproape douăzeci de ani de cînd locuiau în Sibiu, și încă nu făcuseră prietenie cu vecinii. Se cunoșteau, se întrebau de sănătate, dar Letiția nu fusese în casă la ei, ca să nu vie nici ei în casă și pe urmă să înceapă cu împrumuturile ori cu vreun ajutor, cu vreo cerere de serviciu oarecare. „Fiecare și le știe pe ale lui, spunea, pe cînd traia, mama Letiției, și mai bun prieten decît mi-s eu, nu mi-i altul!" Valeriu era și el de aceeași părere. Intr-un timp îl rosese totuși gîndul că și sora lui ar trebui să se mărite, că stînd așa singură și sălbatică n-are cum s-o ceara cineva, și poftise cîteva duminici la șir două cunoștințe ale lui în vizită. Unul era cizmar de lux, ca și el, și altul un băcan care avea o prăvălioară mică mai spre centru. Cizmarul, un bărbat roșcovan și plin, foarte vesel și vorbăreț, spusese din prima duminică că lui nu-i place cafeaua cu lapte cu care-i tratase Letiția, că mai bine s-ar potrivi la pogacele făcute de ea o țîr' de vin, așa că Valeriu, rosu de rușine, alergase la cîrciuma din colț să cumpere (ceea ce dezechilibrase bugetul Letiției pe săptămîna ce urmase), rîsese tare tot timpul, vorbise verzi și uscate și venise tare bucuros și în duminica următoare. Băcanul, un tînăr îngrijit, cu păr ondulat și lucios, care vorbea cu vorbe mai alese, îi plăcuse mult mai mult, îi plăcuse de-a binelea. Il așteptase chiar cu teamă că nu va veni, îl așteptase cu emoție și duminica următoare. El venise iar, se purtase tot atît de bine, îi spusese că e o „dudule dragalașe", dar peste două săptămîni, cînd ieșea din piață, furioasă că uite, țelina iar se scumpise, Letiția îl zări într-un magazin, cu o fată cu părul foarte creț, cu buzele vopsite, care se rezema cu umărul de umărul lui. Letiția nu-și putuse înfrînge nevoia de a ști, de a vedea mai de aproape, cu ochii ei, și intrase și ea în prăvălie. Băcanul îi cumpăra tocmai o basma de mătase fetei aceleia care se lipea atît de tare de el, și nici n-o văzu pe Letiția. Nici nu se tocmea măcar, nici nu se sfia de lumea care-i înconjura, să fie văzut cu o fată boită și despletită, ba îi spuse fetei și „puișorul meu" în auzul tuturor.

Letiția se întoarse acasă năucă și îndurerată. Ce mai căuta, tu doamne, ce mai căuta ipochimenul ăsta în casa ei, duminica? Ș-apăi mai și vorbea mieros și-o făcuse „dudule dragălașe"! El, care avea „puișorul" lui! Fu gata să pună sare în mîncare de două ori și chiar să curețe toți cartofii, și pe cei care erau pentru a doua zi. S-ar fi stricat!

— Să nu-l mai văd pe băcanul tău în casa noastră! îi spuse ea la prînz lui Valeriu.

— Pe Tonci? Da' ce ți-o făcut? Ii fain băiat.

— Cîtu-i de fain nu-ți pot eu spune ție, că mi-i și rușine, da' să nu-l mai văd.

Valeriu crezu că băcanul adusese vreo ocară soră-si. N-o descusu mai mult, dar avu încredere în cuvîntul ei. Dacă Letiția era supărată, știa ea ceva. Era fată serioasă și mai mult nu trebuia s-o întrebi. Ii spuse băcanului, cînd acela se invită singur pe duminica viitoare, că Letiția se ducea în sat pentru cîteva săptămîni. Cizmarul cel roșcovan nu mai veni el singur, prea era mohorîtă și închisă fata, nu se potriveau. Era gospodină, nu puteai spune că e urîtă, voinică cum era, cu părul ei mult, cu ochii nici căprui nici negri, dar și să stai în casă cu o nevastă care nu știe vorbi și ți-ar găsi mereu cusur cu privirea, nu-i bine. Imbătrînești curînd.

Letiția păstră în suflet o durere ascuțită încă multă vreme. I se părea că băcanul acela îi făgăduise ceva și nu se ținuse de cuvînt. I se părea că fusese mințită, că nu merita asemenea ocară, că om așa de plăcut și frumos ca el, blestematul, greu va mai găsi vreodată. Se făcu și mai închisă, dacă se putea și mai mult. In jurul lor oamenii trăiau, năsteau, mureau, petreceau. Letiției nu-i păsa dacă vecinei de peste drum îi murise copilul mic încă, copilul pe care îl văzuse pînă mai ieri alergînd pe stradă, cu părul lui blond în vînt, cu gura mînjită de magiun și plină de hohote de rîs. Nici că fata care se măritase acum un an, a treia casă de la ei, se despărțea acum pentru că o bătea bărbatul. Fiecare cu viața lui, spunea ea înțelepțește, tăind o tulpină de rabarbar mărunt, așa ca din una singură să iasă destule bucățele în compot pentru două persoane.

Acum viața îi părea mai grea. In oraș se înființaseră sindicate și Valeriu trebuia să se ducă mereu la ședințe. Uneori întîrzia la masă, și ăsta era un lucru foarte supărător. Viața nu mai putea fi atît de ordonată și exactă. Ce vorbeau la ședințele acelea? Uneori Valeriu îi povestea, dar Letiția nu înțelegea mare lucru din ce spunea el despre drepturi și legi. Cîteodată era în oraș un miting mare, la care luau parte foarte mulți muncitori, dar Letiția, care văzuse asemenea mitinguri în treacăt, nu credea că e bine să piardă inmea așa timpul pe strada făcînd gură. Mai erau și muncile voluntare la care Valeriu se ducea cîteodată. Ei, asta era prea de tot! Să munceți fără plată! Auzi numa'! Valeriu îi explica, și-i explicase și o femeie care dăduse buzna în curte într-o zi și spunea că vine din partea Ufar-ului, — ceva adunare de femei adică, — că poporul construiește pentru el însuși acum, nu pentru burghezi, dar ea nu prea pricepuse cum vine treaba asta. „Dacă eu oi ieși la muncă voluntară pentru creșa aia, îmi gătești dumneata ori îmi speli cumva rufele?" o întrebase, și femeia îi raspunsese ca proasta că omul inimos găsește timp pentru toate. Auzi, omul inimos! Apăi cine a făcut copii să vadă de ei și să fie inimos, nu cine a fost cuminte și n-a făcut. O casă, și mică fie ea, cere îngrijire, și dacă le începi de dimineața, abia le găți pînă în seară. Or fi avînd altele timp să lucre și la fabrică de pildă, dar atunci în casa lor nu-i ca în casa ei! gîndea Letiția.

Intr-o zi i-l aduseseră acasă pe Valeriu mai mult pe brațe. I-l aduseseră ucenicii din cizmărie. Leșinase, se pierduse așa și nu-și mai putea veni în fire. Unul dintre băieți dădu fuga la doctor fără s-o mai întrebe pe Letiția. Medicul care veni vorbi de o criză de inimă. Nici nu știuse Valeriu vreodată că e bolnav de inimă. Zăcu vreo trei zile și, deși sfatul doctorului era să stea acasă vreo lună pentru că acolo, în inimă, se rupsese ceva, el se duse din nou la atelier. Letiția se gîndi atunci, pentru prima oară în viața ei, că poate s-ar cuveni să muncească și ea ceva afară din casă. In felul ăsta, poate că Valeriu ar fi putut lucra ore mai puține, s-ar fi înțeles el într-un fel cu patronul, că l-ar fi apărat sindicatul. Adevărat că gospodăria n-ar mai fi arătat ca acum, dar nici nu-și putea vedea fratele gîfîind, cu buzele vinete, cu fața trasă, trăgîndu-și sufletul după ce ajungea acasă, de parcă ar fi avut de trecut un munte de la atelier pînă aici. Nu știa însă face nimic. Ar fi trebuit să intre slugă la o casă mai mare ori la o grădinărie. De dantele ca ale ei n-avea nimeni nevoie. Ii era tare greu să intre slugă, fiindcă își aducea aminte că taică-său fusese dascăl, un fel de inteligență a satului, dar dacă dascălul ăsta sărac n-o dăduse la carte să învețe mai mult, ce altă putea face? Pînă să se hotărască Letiția, Valeriu muri. Fu încă o dată adus acasă, cu o mașină de data asta, vînăt tot, fără răsuflare, și muri pînă în seară.

Așa rămăsese ea singură, fără prieteni, pentru că nu-i căutase și nu-i voise, fără rude apropiate, fără nici un sprijin. Avea treizeci de ani. Starea în care se afla era atît de evidentă încît nu mai stătu la gînduri. Isi puse basmaua neagră pe care o purtase și după maică-sa și se duse la medicul care îl căutase pe Valeriu, să-l întrebe dacă n-o avea nevoie de o femeie de serviciu. Ii păruse un om liniștit, curat. Cine știe? Poate avea nevoie de un ajutor. Medicul, în cămașă, în mijlocul holului în care toate erau harababura, bătea o ladă în ținte.

— Ne mutăm la Galați toată familia, spusese el. Sînt numit la spitalul de acolo. Dar tocmai căutam o femeie de pe aici, o femeie gospodina, care să ne țină casa și să vadă de copii. Dacă vrei să vii la Galați!

Intr-un fel era mai bine așa. Nu că ar fi cunoscut-o lumea din Sibiu, dar îi era parcă rușine Letiției să intre sluga în orașul în care fusese la casa ei. Oamenii tot te află, ți-e peste mînă, te sfiești. Era un lucru cumplit să vinzi parte din lucruri, moștenite de la mama, îngrijite, cruțate, iubite, să îngrămădești ce poți în lada mare, cu flori albastre și galbene, și să pleci la spatele lui dumnezeu. Dar uite că și spațiul locativ voia musai să-i bage în odaia din fund, care fusese a lui Valeriu, o femeie cu doi copii, și nu s-ar fi putut înțelege, niciodată nu s-ar fi putut înțelege cu un om străin în casă. Ba încă și cu doi copii care aleargă, strică, murdăresc și zbiară. Și doctorul avea copii, dar erau de școală, și dacă strică și sparg cînd sînt acasă, strică al lor, nu al tău. Nevasta doctorului părea potolită, era profesoară, Letiția n-avea s-o aibă pe cap toată ziua.

Și plecă la Galați. Urît oraș! Rece, bătut de vînturi, cu oameni străini. Și aici casa era împărțită în trei. Doctorul primise numai două camere dintr-un apartament mare, friguros. In celelalte două odăi locuiau un grec cu nevasta care toată ziua stătea în bucătărie, neagră, ochioasă, repezită la vorbă, și tot atît cît sta, îi veneau și musafire tot atît de negre și ochioase, care vorbeau tot atît de repede. Făceau cafele, fumau și luau la nimereală orice vas, fie și al Letiției, curățat și lustruit de ea, să prăjească pește sau să facă friptură de berbec. Mai locuia în apartament o pereche de bătrîni. Soția, adusă din spate, cu mîini tremurătoare, cu vedere slabă, lăsa părul să-i pice pe unde apuca și murdărea plita cu pete mari de grăsime.

Letiția simți după o lună că se sufocă. Nu știuse niciodată ce înseamnă o boală de nervi, dar acum o afla pe pielea ei. Se hotărî să plece, orice-ar fi așteptat-o, și se duse la brațele de muncă.

Acolo, în biroul îngust de la etaj, la care ducea un culoar plin de lume la ora aceea, se întîlni pentru prima oară cu Maria Ceaușu. Venea din tîrgul de pe celălalt mal al Dunării, să caute o femeie pentru staționdrul de copii atunci înființat. O privi pe Letiția cu ochii ei albaștri-cenușii, o privi stăruitor, o așteptă să-i spună funcționarului de la birou ce știe să facă și ce slujbă vrea, apoi i se adresă de-a dreptul:

— Nu vrei sa vii cu mine la Caraisar?

Letiția n-ar fi vrut să aibă de a face cu copii. Dar doctorița părea un om așezat, fără mofturi, o femeie cuminte și curată. Ii placeau tîmplele ei cărunte, fața înnărăgită și deschisă, limpezimea robustă din glasul ei.

— Am să fiu singură la bucătărie?

— Singură. Trebuie chiar s-o poți toată pe umerii dumitale.

Asta nu era prea greu, măcar să nu-i bată nimeni capul.

— Dar copiii n-au să facă gălăgie, murdărie?

— O să-i învățăm să nu facă.

— Poate că dumneata, eu nu vreau să am de furcă cu ei.

Doctorița o privi lung.

— Dacă nu-ți plac copiii, mai bine nu veni, dragă. Sigur că dumneata n-ai sarcină acolo să-i crești, ăsta e un fel de mic spital, nu un cămin, dar dacă nu-ți plac, nici treaba n-o să ți-o faci cu dragoste.

Cuvintele astea o supărară puțin pe Letiția. Adică de ce n-ar face ea treaba bine, cînd nimeni n-ar cicăli-o? Copiii sînt bolnavi, stau în paturi, cu atît mai bine. Mai bine decît la o familie cu copii sănătoși, care zburdă și chicotesc. Parcă poți să pui condiții, cînd se ivește un loc, să n-aibă oamenii copii? Hai mai bine la betegi, că or sta cremene!

Caraisarul era așezat în terase pe un braț al Dunării. Lat și turtit, cu uliți prăfoase vara, noroioase cît erau primăvara, toamna și iarna de lungi, bătut de vînturi, ars de soare, cu fîntîni puține, cu case pitice în curți lipite cu lut sau neîmprejmuite și asemănătoare unor maidane, cu două-trei prăvălii mici pe strada principală. Jos, în vale, aproape de Dunăre, se ridicase staționarul la care doctorița Maria Ceaușu, care stătea toată dimineața în staționar, venea regulat în fiecare după masă la ora cinci să-i mai vadă o dată, și mai stătea o oră sau două, după nevoie. In unele zile, după ce ieșea de la ei, se apuca să vadă de grădină. Letiția o privea cum răsădește, plivește, stropește, dar nu se amesteca în treaba ei. Doar nu primea leafă pentru asta, și munca ei, de care fusese vorba la început, o făcea zilnic cum trebuie. Nu, despre grădină nu fusese vorba cînd se tocmise aici. O singură dată o poftise doctorița să-i ajute dacă vrea și ea tocmai așa răspunsese:

— Pentru grădină nu primesc leafă!

— Nici eu! răspunsesese Maria Ceaușu și zîmbise. Atît.

Și totuși, o dată, cînd o văzuse prea netot răsădind niște pansele, Letiția se aplecase și-i arătase cum se face treaba. Dar cînd răscolise pămîntul cu mîinile și dăduse de reveneala lui, se trezise în ea întreagă amintirea grădinii de zarzavat de acasă, de pe cînd o avea încă, și a trebii cu spor de acolo, și nu se mai putuse lăsa de grădinărit. Abia mai uita de blestemata aceea de apă. Așa, lucrînd alături, începuse apropierea ei de Maria Ceaușu.

Ca și ea, Maria Ceaușu vorbea puțin. Da' nu-ș' cum vorbea, că noaptea bunăoară, îți mai venea o dată în minte un cuvînt de-al ei și te tot gîndeai că ce-o fi vrut să spună. Avea vorbe ciudate: „Ceea ce faci peste ce trebuie, ți-e și mai drag", „Cel mai bun lucru din lume e să simți că oamenii cer ceva de la tine și tu poți să le dai ce-ți cer", „Chiar cînd nimeni nu-ți cere un lucru, dacă tu simți că i-ar fi de folos, dă-i-l cu sila, pînă cînd îl deprinzi cu el", „Azi nimeni nu se cuvine să trăiască pentru el singur, să trăiască fiecare pentru toți ceilalți, pentru că numai așa se va face lumea frumoasă".

Sora Dumitru îi spunea seara Letiției: „Ceaușu vorbește așa fiindcă-i comunistă. Cum s-a făcut partid la Caraisar, a intrat în el, dar am auzit că și înainte era. Dacă ar fi să te iei după ea, ar trebui numai treabă să faci. Adică ce-ți spun eu ție, că și tu ești bună de așa ceva. Te văd eu bine că ai s-o ajungi din urmă!".

Letiția nu se prea pricepea la politică. La ședințe, că acum trebuia și ea să se ducă cu personalul de la celelalte puține instituții din Caraisar, nu prea asculta, se gîndea la ale ei sau nu se gîndea la nimic. Dar de dus se ducea.

Uneori venea în goană cineva din tîrg sau din vreun sat de pe aproape, cu vreo căruță hodorogită, s-o ia pe doctorița la un bolnav pe care nu-l putuseră aduce, fie că era prea rău, fie că nu era vorba de un copil ci de un om mare și n-avea ce căuta cu el la staționar, iar la celălalt dispensar nu găsise pe nimeni, toți erau pe teren. Atunci Maria Ceaușu pleca în grabă, vară sau iarna, cu o trusă mică în mînă, și se întorcea tîrziu, obosită, cu părul răvășit de vînt, cu ochii plini de lumină sau de îngîndurare. Uneori, cînd fusese chemată noaptea, se întorcea în zori și nici nu mai trecea pe acasă pe la ea, venea de-a dreptul la staționar.

— O plătește pentru asta, de fuge noaptea așa, ca năuca? se interesase o dată Letiția la sora Dumitru.

— O plătește, pe dracu'! Se duce că-i place ei, o dată nu s-a întîmplat s-o cheme și să nu se ducă. Zice că trebuie să avem oameni sănătoși, așa zice într-una. Să avem, sigur, cine nu vrea, dar să-și mai odihnească oasele nițel, că o să și le frîngă o dată. Ori să-i învețe la ce ore să vie și la ce ore nu! Înțelege-te cu ea!

Doctorița părea o făptură rece, atît era de stăpînită, și totuși Letiția văzu că oamenii o iubeau. Oamenii ăștia ciudați, femeile astea care stăteau la soare ceasuri întregi în pragul casei lor așteptîndu-și bărbații să vină de la cherhana, vara adormite parcă pe picioare, în curți pustii de flori, cu copii goluți care se jucau în praf, cînd o vedeau se înviorau, o primeau cu bucurie, cu respect. Dacă își scăldau copiii, o făceau pentru că învățaseră de la ea, dacă-i aduceau la cea mai mică suferință la staționar, să-i vadă doctorița, ieșiseră din vechile obiceiuri, fiindcă aveau încredere în ea. Și copiii o iubeau, văzuse Letiția, se lăsau mol în brațele ei, chiar dacă trebuia să le taie un abces, chiar dacă le dădea o doctorie rea. Și parcă în singurătatea ei, Letiția începu să simtă c-o fi bine să zîmbească oricine cînd te vede Numa' că asta cere să te știi amesteca în viața lor, să-ți și vină, să te tragă inima adică, și parcă tot mai bine e să stai tu în ungherul tău și să-ți faci numa' datoria, după tocmeala a de la început.

Se întîmplase însă că într-o noapte Letiția trebuise să iasă din obișnuitul ei. O deșteptase din somn un plîns tare, dureros, venit din saloanele de jos. Nu mai contenea. Surdă-i ori cum sora Dumitru, se gîndi Letiția, de n-aude și nu mere jos? Plînsul copilului, pe măsură ce creștea, parcă se și îneca. Letiția nu mai putea adormi. Se sculă, bătu în ușa sorei, intră, patul era gol. Afară, noapte cu lună. Apăi o femeie așa fără cap ca ea, s-o fi dus gîndești cu vreun nărod la plimbare. Letiția coborî. Intr-un patuc de lîngă geam, un băiețel de doi-trei ani poate, se zvîrcolea și se tînguia amar. Letiția nu știa ce trebuie să-i facă. Il luă în brațe și-l ogoi. Așa cum făcea cîteodată doctorița Ceaușu. Copilul își petrecu brațele după gîtul ei, se strînse la pieptul ei, plînse și mai amar, cu suspine adînci, ca să-i spună parcă ceva, șopti sughițat: „Doare! Doare!", apoi se potoli încet, la căldura trupului ei, și adormi. Era negruț și așa de mic și de slab! Ce se petrecu atunci în ea, Letiția n-ar fi fost în stare să spună nimănui, nici ei înșeși. Brațele mici ale copilului, care îi prinseseră gîtul cu nădejde, trupul lui mic și fierbinte, faptul că se potolise la pieptul ei, gingășia lui, sentimentul ei de putere cînd își dăduse seama că-i face bine țîncului, toate la un loc făcuseră să-i bată inima tare, să se destrame ceva în ea, dar cu atîta dulceață, cu atîta duioșie dureroasă, încît, pînă dimineața, plînse în patul ei. Fu un plîns bun, nu ca acelea, singurele de care-și aducea aminte, cînd îi murise mama, cînd murise Valeriu. A doua zi, la treabă, parcă avea ceva în piept care scormonea și bătea. „Parcă-i un greier!" se gîndi ea. După masă, cînd stropea florile și Maria Ceaușu veni s-o ajute, nu se putu opri să nu spună:

— Atît a plîns az-noapte cel mic, de lîngă jam, și pîn' l-am luat în brațe, nu s-o potolit.

— De ce l-ai luat în brațe? întrebă zîmbind doctorița. Doar nu primești leafă pentru asta!

Letiția simți în clipa aceea că se înroșește și că urăște pe doctorița. Dar seara, în pat, ura i se topi. „Dacă îi drept, îi drept. N-am zis eu că ce nu-i în leafă nu fac? Ii drept. La ce să mă supăr?"

Și mai coborî și alte nopți în odăile cu bolnavi, să-i vadă dacă dorm, dacă n-au trebuință de ceva. Noaptea, că ziua se rușina, și noaptea și zăpăcita de soră era pe coclauri. Ii învelea, îi legăna în brațe pe cei care se zbăteau în vis sau aiurau, treji și cu febră, și se umplea iar de căldura aceea dulce din prima noapte.

Apoi începu să intre și ziua. Sora Dumitru se bucura, că putea ea lipsi mai mult din salon. Ajunsese acolo că Maria Ceașu, cînd avea un caz mai greu de supravegheat, i-l dădea ei în grijă, nu sorei. Păcat numa' că injecții nu știa face! Așa-i omu' fără învățătură. Și erau drăguți pruncii, zău, bată-i, că erau drăguți. Făceau cîteodată și tărăboi de parcă da dracu-n ei toți deodată, dar alteori erau tare blajini și mai cu seamă cînd erau

Desene de MARCEL CHIRNOAGA

foarte bolnavi, încît nici nu-ţi mai trebuia alta decît să stai să-i alini, să le dai ce le trebuie. Ochii lor mari, negri se umpleau de durere, şi tare era greu să vezi suferinţă în ei.

Nu ştiu ce uşă zăvorită pînă atunci deschisese apropierea asta de copii în inima Letiţiei, că şi cuvintele rostite acum un an încă, cînd venise aici, de doctoriţa Ceauşu, îi veneau acum proaspete parcă înapoi, în minte, şi cele auzite la şedinţe prindeau înţeles. Era parcă şi obositor ca dincolo de lucrurile astea limpezi care îţi stăteau în faţă — că trebuie să cureţi, să găteşti, să speli seara copiii cînd sora Dumitru a fugit la pescarul ei, să plivveşti grădina, să ştii de cînd erai încă prunc că ce e al tău e al tău, toate ca şi timpul tău, că străinul are ale lui şi tu pe ale tale, că banul nu trebuie risipit şi ruptura mică necîrpită la timp se face mare — era neplăcut într-un fel să facă loc la alte gînduri noi, care cereau trudă să le pătrunzi, dar era şi bine. „Lucră cumva mintea!" simţise Letiţia, gîndind: „Acu', dacă ai o putere, la ce să zacă, să nu faci ceva cu ea? Uite cîtu-i de bucuros, drăguţu', că l-am primenit! Cînd om mai clădi la staţionaru' ăsta două odăi, atunci să vezi copii ce-om vindeca aici! Batîr să-l clădim, că-i mare trebuinţă!"

De cîteva ori doctoriţa o luase cu ea, cînd fusese chemată în vreun sat. „Vrei să vii să mă ajuţi?" — atît spusese şi Letiţia nu răspunsese nici ea mai mult decît „Ihi". Văzuse cum şi oamenii mari se potoleau cînd le vorbea sau îi îngrijea Maria Ceauşu, văzuse o gospodărie colectivă mare în care tocmai cînd intrau ele pe poartă se descărcau sacii de grîu, atîţia saci de grîu, tulai doamne!, atîţia, că să lucri acolo numa' ca să vezi atîta grîu la un loc! No, uite, că şi laolaltă, nu numai fiecare pe al lui strîngea pită bună. No, vezi minune? Parcă tot ce ştiuse se stingea acum ca un foc domolit în mintea ei, ca să se aprindă altul, cu flacără mai înaltă şi mai luminoasă. Azi se lucră altfel, şi tot bine, ori chiar mai bine. Uite că-s numa doisprezece ani de la război, şi nici nu mai seamănă vremea cu a dinainte. Şi apoi venise amărăciunea cea mare. Tocmai cînd îi vorbise doctoriţa Ceauşu de o şcoală de surori de la Brăila, unde avea de gînd în toamnă s-o trimită şi pe ea, doctoriţa fusese mutată la spitalul mare din Galaţi. După douăzeci de ani de Caraisar! Tocmai cînd se înţelegeau atît de bine! Nu că ar fi vorbit între ele mult, sau că Letiţia i-ar fi dovedit sau spus vreodată Mariei Ceauşu că o iubeşte, dar că tăcînd, simţea că lîngă ea e altfel decît fusese toată viaţa ei!

Maria Ceauşu plecase la sfîrşitul lui februarie. Îşi luaseră rămas bun strîngîndu-şi mîna.

— Am să mai vin să-mi văd copiii cum cresc, că doar eu i-am adus pe lume, spusese doctoriţa. La toamnă te aduc la şcoală, la Brăila. Mi-e greu că plec.

Şi glasul ei parcă avea o ceaţă ori o lacrimă în el.

Letiţia se simţise un timp foarte singură pe lume, mai singură decît, după moartea lui Valeriu. Doctorul Dogaru cel nou venit era un om pripit, cumsecade poate, care dădea recomandaţii cu o voce sonoră şi vorbea cu copiii tot sonor, tare de parcă ei n-ar fi auzit bine, sever şi scurt. Era tînăr, avea în casa aceea din deal o nevastă frumoasă la care alerga repede, de parcă i-ar fi fost mereu frică să n-o găsească moartă, se gîndea Letiţia. Despre gradină nu putea fi încă vorba, era frig, Dunărea îngheţată, vînturile se năpusteau din toate părţile peste colinele Caraisarului şi staţionarul parcă le-ar fi stat supărător în drum, aşa îl măturau pe toate părţile şi se căzneau să-l smulgă parcă din pămînt.

Seara, în cămăruţa ei, Letiţia se căznea să citească o broşură despre ce pot şi trebuie să facă femeile. Mergea greu, dar cineva care voia să înveţe la şcoala de surori trebuia să se deprindă din nou cu cititul. Ş-apoi, l-o dăduse Maria Ceauşu! Ziua, după ce-şi sfîrşise treaba ei, nu se mai urnea dintre bolnavi, ca să-şi cheltuiască pe ei toate gîndurile. Dacă îţi pui mintea, păi, cîte sînt de făcut! Dacă ar fi Maria aici — în gîndul ei îi spunea Maria doctoriţei şi aşa îi spunea, cu dragoste, toată lumea din tîrg, toată lumea din satele de care îngrijise ea — dacă ar fi Maria aici, cîte n-ar face! Dogaru nici nu venea regulat după masă, şi uite, cînd e treabă, trebuie făcută, că altfel cum? Singură nu se gată!

În martie începuse dezgheţul. Noaptea gheaţa trosnea grozav, poate că trosnea şi ziua, dar cînd lucri n-auzi, noaptea trosnea de nu puteau dormi de zgomotul ei şi de cel al sloiurilor care se ciocneau. Era a patra primăvară pe care o petrecea Letiţia aici, dar cu zgomotele astea încă nu se deprinsese. Acasă poate la vremea asta mai gemea încă vîntul prin crengi în pădurea din spatele casei lor, cînd erau în sat, poate mai şuera prin gangurile lungi de la Sibiu şi hîţîna obloanele de la ferestre, dar aşa căpiat nu era vîntul şi asemenea zgomot de gheaţă nu se pomenea pe Cibin, chiar de-ai fi stat pe malul lui să-l tot asculţi.

După ce coborîră sloiurile, apa începu să se întindă. Se întinse anul ăsta cum nu se lăţise niciodată. În Caraisar cerul se limpezise, era neobişnuit de cald la vremea asta, un soare, care, te miri cît ardea, se scălda în Dunăre şi-o aurea şi-o poleia toată, numai că cine ştie cît plouase pe undeva sau cîtă gheaţă se topise, că apa creştea, creştea, cuprindea malurile, trecuse de debarcaderul vaporaşului de la Brăila şi-l inecase, luase într-o noapte plasele şi vîrşele puse la uscat de pescari şi încă parcă mai voia să crească. Vîrfurile trestiilor din anul trecut nu se mai vedeau, copacii mari din insulele de peste Dunăre erau şi ei cuprinşi de ape pînă la crengi, de parcă crengile alea ar fi crescut aşa, răspîndite, de-a dreptul din apă. Era galbuie de mîl mult, murdară, căra pe ea gunoaie de tot felul, scînduri, pomi frînţi sau smulşi cu rădăcină cu tot, cîte ceva semăna a coteţ, a magazie, a te miri ce aşezare omenească măturată de pe faţa pămîntului fără milă. Sora Dumitru povestea că văzuse o dată şi un bou înecat, şi că pescarii de la Teke pescuiseră un copil. Fereşte doamne!

În noaptea aceea de pomină, Letiţia urcase pe la unsprezece în odaia ei, după ce pusese ventuze la doi copii şi schimbase pansamentul unuia care avea o rană urîtă la picior. Pentru prima dată schimbase un pansament, singură, fără s-o îndemne nimeni, şi-l făcuse bine, aşa cum o văzuse pe doctoriţa Ceauşu procedînd. Îi tremurase puţin inima, dar mîinile nu-i tremuraseră. Avusese pe urmă sentimentul că e mai dibace, mai isteaţă decît se crezuse vreodată şi o nădejde bucuroasă că o să iasă din ea o soră faină, o soră bună de tot.

Puţin după ce se culcase, auzisese cum suie şi sora Dumitru cu paşi de pisică. S-o fi certat cu pescarul ei, de s-o îndurat! gîndise ea, şi adormise.

O deşteptase zgomot de ape care bolborosesc, sau grija ei, care le văzuse pînă aproape de poala primei terase pe care era staţionarul, pe seară? Sărise la fereastră. Curtea toată era o mare de apă. În lumina palidă a lunii marea asta se mişca, vie, se zbătea, murdară, spumoasă. Coborî ca un vîrtej scările. Jos, în odăi, apa ajunsese pînă la paturi, pînă la trupuri. Bătea în ferestre, pe unele le spărsese. Bătea în uşă şi pătrundea prin încheieturile ei. Unii copii se treziseră şi plîngeau, alţii dormeau încă. Letiţia se repezi pe scări, sus, s-o scoale pe sora Dumitru, dar cînd aceea coborî în urma ei se pierdu, începu să strige, apoi căzu pe un pat, peste un prunc. Nu se mai putea face nimic cu ea.

Letiţiei îi ajungea apa peste genunchi. Nu mai era de aşteptat. Luă un copil în braţe, îl înveli în pătură, vru să deschidă uşa, apa se împotrivea, ieşi pe geam cu el şi începu să urce voiniceşte la deal. Prima casă pe loc uscat era a lui Iusuf. Bătu cu pumnii, strigă. Apoi, pe ceilalţi copii îi aduse în spinare, să aibă mîinile libere la o nevoie.

— Ţine-te cu mîinile de părul meu. Ţine-te bine. Stai călare pe gît, nu te teme!

Nu mai ştia acum cum îi cărase pe toţi. Totul se petrecuse prea repede, prea nu era chip de tocmeală. Numai atît îşi aducea aminte, de mîinile lor încleştate în părul ei, după gîtul ei, de tremurul lor, de căldura trupşoarelor lor înspăimîntate şi lipite cu disperare de ea, şi de recele grozav al apei care începuse pe uliţa de jos să se suie pînă la şolduri, de lunecuşul de sub picioare — noroc că trăsese în goană cizmele de acasă —, de lumina aceea cenuşie care creştea odată cu apa.

Apoi, între copiii aşezaţi pe duşumea, unul lîngă altul, adormise şi ea, frîntă.

Parcă ai timp acum să te gîndeşti la toate şi la ce bun să te gîndeşti, că numa' frumos n-o fost! Casa o trebuit şi lipită pe unde crăpase, şi zugrăvită, şi curăţită. Numa' treaba asta o ţinut o lună, ce crezi! Copiii bolnavi tare or fost luaţi la spital, la Brăila, că unii or mai şi răcit, cei aproape sănătoşi, duşi la părinţi. Şi-aşa-i de urît fără copii în staţionar. Treabă ai, fireşte, dar să-i ai acolo, să-i grijeşti, să-i vezi că se tămăduie! Că te-ai deprins şi-ţi place, nu de alta. De asta grăbeşte aşa Letiţia, că s-o deprins. Ş-apoi o veni şi vara, mai lucri o fir' la grădină, şi-o veni şi toamna. Aici gîndurile Letiţiei se opresc, n-au curaj să meargă mai departe, dar nădejdea e acolo, undeva, ascunsă în piept, şi o simte, chiar de n-o gîndeşte. Dacă faci o fir' de şcoală, altfel vezi de uriţii ăştia negri, că tare-s drăguţi! Şi, vorba Mariei Ceauşu, se face viaţa pentru toţi mai frumoasă, dacă fiecare pune urmărul. Şi ea, la o adică.

Astea toate le poţi povesti la tînăra ceea de-o vint de la ziar, tocmai de la Bucureşti? Da' nici n-ai cum le spune, ş-apoi ce-ar fi de spus? Ce-o fost o fost, ce-o fi om mai vedea, da' Letiţia gîndeşte c-o fi bine.

XENIA ERACLIDE — „Noul cămin cultural"

Urcuş

Noi viitoru-l semănăm urieşeşte
pe unde trecem azi, în pas cu tine,
partidule
şi-l desluşim cum creşte
în piatră, în oţel şi sus, pe schele.
Crescu prin noi,
ne-am înălţat cu el,
vecini de stele şi vecini de creste.

În dimineţi, pe schele urci cu noi,
ne iei din mîini mistria
şi trecîndu-ţi
un braţ, pe umerele noastre-arăţi:
va fi un combinat, un nou oraş! Aici
şi-i poate-un şantier abia-nceput,
mai creşte-un lan, mai cîntă ciocîrlia...

Frumos şi muncă şi-adevăr deolaltă
se-adună-n ceasu-acesta, ca-ntr-un pămînt fertil
şi te-nsemnăm cu lovituri de daltă,
pe toate piscurile ţării, comunism.

Mai clar ca ieri, în azi l-aduci pe mîine
şi timpul însemnat de noi cunoaşte
vitezele de ani-lumină.-n clipe;

Simt vremea nouă cum se naşte
şi-ţi mulţumesc, partid, pentru aripe.

Florenţa ALBU

Documentare

Străină nu-s şi singură-ntre oameni...
S-a dus iubirea mea şi nu o plîng...
Neliniştită, caut aspre coame
Să afle-n sine încă-un pisc şi-un crîng.

Să soarbă înălţimea de pe schele
Cînd lutul se preface în beton;
S-o copleşească cerul plin de stele
Ce-l ştie-ascuns în fiecare om.

Dar va veni iubirea mea acasă.
Ce noi comori vor umple viaţa mea?
Va fi ea însăşi, mai spre viaţă-ntoarsă
Şi-mi va aprinde-n suflet înc-o stea.

Suzana DELCIU

Partidului

Nu peste multă vreme
în vuietul sferelor
se va desluşi
ritmul inimilor pămîntene!
Lanţul sîngelui nostru
va lega lumile de stele,
sîngele nostru va fi
un copac dogorîtor în univers!

Pentru a apropia măcar cu o secundă
vremea aceea,
harta roşie a trupului meu
îţi aparţine, Partid!

Tristeţe aparentă

Ştiu bine, ştiu bine că peste
douăzeci de ani sau mai puţin
mă voi nărui cu genunchi seceraţi
de un vînt pe care numai eu îl voi auzi.

Prietenii mei
(pe ei întîi îi voi numi întotdeauna!)
în zadar se vor scufunda
cu răsuflarea lor prea scurtă
în apa morţii căutîndu-mă.

Mă voi desface
ca o corabie lîngă Muntele de magnet
fiindcă dintr-o dată toate cuiele
şi toate lanţurile închegării mele
mă vor părăsi.

Dar şi atunci în vuietul căderii,
ultimul gînd îmi va fîşni prin ochi
năzuind către soare şi oameni
ca iedera într-o ultimă spirală!

Ilie CONSTANTIN

Reîntoarcerea zorilor

Zorile se reîntorc spre faţa a doua a pămîntului
trezindu-i oamenii şi iarba şi morile
şi eu am îmbătrînit cu încă o zi
dar oglinda în care privesc puţin somnoros
nu-mi arată prefacerea, umbrele faptelor mele de ieri
acoperindu-i ochii negri şi răi.

Îmi pun ţigările în haina mea de muncitor
şi-n urmă închid uşa încet, întrebîndu-mă
pe cine voi întîlni să-mi spună bucurii şi tristeţi
ce nebănuite ştiri vor aduce ziarele
şi mîna cui va înflori pe umerii mei
încurajîndu-mă pe drumul ales?

Cu primele semne ale zilei de lucru
mi-e dat să fiu prezent lîngă toate
şi neîmpăcat cu mine însumi
mă îndemn să învăţ şi lumea întreagă s-o iubesc
zilei mele dîndu-i o strălucire ce trece
dincolo de orele ei totdeauna puţine.

Din zori muncesc alături de alţii
şi deseori mi se pare că sunt
tipograf şi marinar, cosaş sau simplu pietrar —
şi mereu vor veni zorile găsindu-mă treaz,
pregătit cu faptele mele să-nfrunt
ziua ce trece lăsîndu-mă din nou mai bătrîn!

Cu trenul roşu

Un tren roşu mă poartă prin Moldova —
cine mă cunoaşte pe aici?
Nu sînt nici împărat, nici
explorator vestit. Un tren roşu
mă poartă anonim prin Moldova...
— Lasă-mă să-ţi ridic sacul cu pîini,
călătorule din gara necunoscută!
— Lasă-mă să-ţi ridic pe treptele vagonului
unul dintre cei patru copii, mamă
cu faţa de culoarea ghindei!
Şi trenul roşu mă poartă mai departe
printre oameni care nu mă cunosc,
printre fabrici noi şi pomi înalţi
în vîrfuri
cu porumbei şi cu lire...

Petre STOICA

Cîteva ore pe litoral

Coborîsem din troleibus la Pescărie şi credeam că nu mai e mult ca să ajung la tabăra de la Mamaia, unde cu cinci ani în urmă îmi petrecusem o minunată vacanţă printre pionieri. De data asta eram invitată de un grup de studenţi de la Facultatea de hidrotehnică, dintre care doi, Emil şi Dinu, mai purtau în vara aceea cravate roşii.

Vremea cenuşie, zburlită, anunţa demult ploaia. Marea se umfla în valuri ameninţătoare. Pe stînga şoselei, un fel de monstru metalic din care ieşea fum m-a făcut să recunosc Reiserul, staţia de beton asfaltic, de care mi-a vorbit Olga în lunga ei scrisoare. M-am apropiat curioasă: în jurul lui o agitaţie cu totul neobişnuită. Nu ştiu de ce m-am gîndit că Olga nu e departe, cînd am auzit strigînd de sus, de pe un balcon metalic: „Dezarmaţi pompa de bitum! Hai repede că îngheaţă smoala pe ţevi". În imaginaţie mi-a apărut şeful mecanic Răduţ, de care s-a îndrăgostit Olga, cu care s-a măritat Olga şi în minte a început să se depene micul lor roman.

Pe lacul cenuşiu, umflat de vînt, se mişca greoaie, un fel de casă plutitoare, o navă cum nu mai văzusem. La ce-o fi folosind şi ce legătură poate să aibă cu staţia de asfalt, acest soi de şlep? M-am apropiat de nişte tineri care împingeau vagoneţii cu un fel de praf de piatră roşcată, peste care încărcau un nisip negricios. Cînd am întrebat de sora Olga, mi-au răspuns cu grabă, vrînd parcă să scape de mine: „Acolo, la punctul sanitar". În toată învalmăşala aceea mai mult n-am aflat. Bubuiala ritmică a maşinii uriaşe s-a oprit deodată şi am înţeles că din cauza ploii care se înteţise nu se mai putea lucra. O clipă am şovăit dacă să-mi continuu drumul spre fosta tabără de pionieri sau să mă opresc s-o văd pe Olga, să-l cunosc pe Răduţ. Dar după cîţiva paşi pe care i-am făcut spre punctul sanitar a început să toarne cu găleata. Cabana de la marginea lacului, despre care credeam că e punctul sanitar, de aproape era o baracă. Înăuntru, animaţie şi fum de ţigări. Ciuciulete, cum eram, n-a fost nevoie să dau explicaţii, să spun cine sînt. Un tînăr mi-a oferit un loc pe-o margine de masă, altul şaua unei motociclete roşii, nou-nouţă, adăpostită într-un colţ. Cocoţată acolo, am căutat să identific personajele, aşa cum mi le descrisese Olga cu un an în urmă, cînd asfaltul se turna undeva în Bărăgan. Căutam printre toţi ochii aceia aprinşi de discuţie, privirea albastră a lui Răduţ şi eram dezamăgită că n-o găsesc. Totuşi îmi dădeam seama că am picat la un moment potrivit pentru curiozitatea mea profesională. E drept că aveam intenţia să scriu un reportaj despre practica de şantier a unor studenţi din anul întîi de la Facultatea de hidrotehnică, dar nici electrificarea unei staţii de beton asfaltic, despre care se vorbea aici cu atîta înfierbîntare, nu era mai puţin interesantă. Tînărul cu părul ca o bidinea şi bluza de doc, care rămăsese parcă umflată de vînt, susţinea ceva în legătură cu înlocuirea motoarelor termice prin motoare electrice.

— Răduţ are dreptate, se auzi o voce. Am tresărit şi l-am privit atentă: Uite ce înseamnă o fată amorezată! mi-am spus. Olga mi l-a descris mult mai atrăgător. Eram sigură că l-aş recunoaşte dintr-o mie, că trebuie să aibă ochi albaştri, aşa cum nu-i găseşti decît în romane sau filme colorate şi iată un vlăjgan, cocoţat pe masă, cu faţa arsă de soare şi vînt. Nu se deosebea de ceilalţi decît prin picioarele exagerat de lungi. Hotărîtă să-i cer socoteală Olgăi, nu vroiam totuşi să scap nici un amănunt în legătură cu discuţia despre electrificare.

— E mult mai bine dacă montăm electromotoare separate pentru fiecare agregat în parte, susţinea Răduţ. Un tînăr oacheş, în salopetă cenuşie, era de aceeaşi părere:

— De ce avem nevoie să ţinem toată staţia în mişcare ca să meargă pompa de bitum sau numai ventilatorul care bagă aer în injectoarele topitoarelor, cînd fiecare poate să funcţioneze independent de mersul staţiei.

Uşor, ca să nu bage nimeni de seamă, mi-am scos din buzunarul hainei de ploaie carnetul şi creionul.

— Tot aşa şi la uscător, interveni un tînăr sprîncenat cu şapca pe spate şi mînecile bluzei suflecate. Ventilatoarele şi elevatorul trebuie să meargă cu electromotoare separate. Unde mai pui că scăpăm de toate curelele de transmisiune care se lărgesc sau se rup cînd îi e lumea mai dragă.

— Uite ce e, adaugă cu gravitate un bărbat ca de patruzeci de ani, cu faţa luciurie şi părul parcă oxigenat de soare, eu sînt şef de echipă la aşternere. S-ar zice că n-ar trebui să mă intereseze cum merge staţia voastră. Eu întind pe şosea exact ce-mi trimiteţi voi. Dar vezi, nu-i tocmai aşa. Pe noi ne încurcă ai naibii de cîte ori stă staţia pentru cine ştie ce fleac: ba s-a rupt o curea, ba s-a defectat vreo piesă la unul din motoare. De-aia am să sprijin şi eu cu băieţii mei propunerea lui Răduţ.

— Nu numai că o să meargă Reiserul mai bine, se auzi o voce răguşită, dar nici noi mecanicii n-o să ne mai omorîm atîta la pornire. Ştiţi voi că nu-i de glumă să balansezi volanta la TN-ul cel mare, pînă să poţi să-l dai peste cap?

Grozav aş fi vrut să ştiu ce înseamnă TN-ul cel mare, dar pentru un moment mă mulţumeam să notez aidoma tot ce auzeam.

— Şi dacă n-ai încălzit bine cuprul cu lampa, ai dat-o dracului!

— Parcă cu orizontalul de la uscător nu-i la fel! Dacă nu-i pui „spriţ" la nas, tragi la manivelă pînă sugliţi albastru.

Începusem să cred că folosesc dinadins un limbaj care să mă facă să înţeleg că n-am ce căuta acolo. Dar picăturile care se prelingeau în geamul pătrat îmi spuneau: „Stai pe loc".

— Şi dacă îi greşeşti porţia şi o ia pe ulei, ai dat de dracu! Începe să duduie şi să facă urît de parcă s-ar sparge în bucăţele.

Trebuia neapărat s-o văd pe Olga şi s-o întreb dacă s-a familiarizat cu limbajul ăsta, dacă înţelege de exemplu ce înseamnă „inginerul nostru o ia şi el pe ulei".

Răduţ îl apăra pe inginer, susţinînd că-i bine intenţionat, dar că nu-i destul de curajos. N-are fantezie. Oacheşul era mai puţin îngăduitor: De ce să bagatelizăm. Ce înseamnă fantezie...

— Îţi dai seama dacă ne luam după el? „Nu se poate şi nu se poate..." Trage ca o tinichea de coadă o concepţie de muncă învechită.

— Noroc că şefu' s-a descurcat direct cu noi.

Mi-am amintit din scrisoarea Olgăi că şeful e secretarul organizaţiei de bază, şeful mecanic Stancu şi mă aşteptam să-l văd intrînd pe uşă, cu mers legănat de pescar, mare, solid, cu părul aproape alb de bălai ce era şi întrebîndu-mă cu ochi verzi, sfredelitori: „Mata cine eşti?" şi iată că nu trece mult şi Răduţ începe a mă iscodi.

— Vroiam să ajung la tabăra de la Mamaia...

Despre lucrul de noapte am aflat din troleibus. Şi drept să spun, n-am prea înţeles ce înseamnă „La 4,20"...

— A fost zarvă mare. Staţia asta, pe care o vedeţi montată aici, este o staţie de beton asfaltic de tip Reiser, fabricată la noi în ţară. Mă gîndeam fără voie la vremea cînd ni se băga în cap că sîntem o ţară „eminamente agricolă" şi că nu sîntem în stare să facem la noi un fir de aţă, un ac.

— Este un A.N.G. construit la Giurgiu. Pînă acum nimic extraordinar, nu-i aşa? Staţii de astea mai sînt multe la noi, dar acum, de curînd, am avut misiunea să asfaltăm într-un timp record bulevardul cel nou care leagă Mamaia de Constanţa. Toată staţia a fost montată în şapte zile. În a zecea, s-a dat drumul la producţie în plin.

— Şi cu toate astea n-ar fi fost gata la timp, dacă secretarul organizaţiei noastre de bază şi vicepreşedintele de la Sfat nu ne-ar fi dat tot ce-am cerut, dar absolut tot: topitor de bitum, compresor electric pentru aer, ţevi, stîlpi pentru reflectoare, becuri electrice. Era lumină ca ziua. Nu ştiu dacă înţelegeţi. Am făcut din noapte zi. În minte mi-a apărut gara cea nouă, luminată feeric, incandescentă în miez de noapte. Nu în vis o văzusem şi desigur că nu din izbirea baghetelor magice, nu din suflul unor forţe supranaturale răsărise în cîteva luni minunea aceea. Nu în închipuire păşisem pe acel somptuos peron, pe treptele albe în săli subterane, spaţioase, sub boltile înalte. Constanţa, oraşul copilăriei mele, oraşul cu străzi pietroase şi strîmbe, cu pitorescul trist al lămpilor de petrol la care am învăţat abecedarul, mi-a primise cu cîteva ore înainte luminata a giorno în gara cea nouă, somptuoasă, scînteietoare, eleganta, înaripată, ridicată în cîteva luni.

— Inginerul susţinea că nu se poate turna asfalt noaptea.

— Dar noi am turnat.

— Şi încă cum! O săptămînă nu am oprit staţia.

— Nu ştiu dacă vă daţi seama ce înseamnă asta, mă întrebară pe rînd unul şi altul, privindu-mă în ochi pînă la fund.

— Poate că nu mi-aş fi dat seama dacă n-aş fi intrat azi-noapte în oraş prin gara cea nouă.

— Aţi văzut cît e de frumoasă?

În clipa aceea ochii lui Răduţ deveniră atît de albaştri, încît instinctiv am privit pe fereastră. Ploaia se oprise, cerul se însenina.

Mi-au explicat cum au lucrat fără întrerupere noapte şi zi.

— Ne-a ajutat ghiolul care era aproape, aşa că am avut apă din belşug.

— După o săptămînă în care am tras tare de tot, şoseaua a fost gata.

— Era într-o duminecă.

— La 4,20, am fost gata.

Privirile lor scăpărau de mîndrie.

Fiecare, pe rînd, voia să mă facă să înţeleg ce însemna acest 4,20, clipa victoriei.

În baracă intră un tînăr brun, un cap de copil cu obrajii roşii, cu pantaloni scurţi, albi, cu cizme negre de cauciuc, lustruite de apă.

— Noroc bun, fraţilor. A stat ploaia.

— Noroc, tovarăşe căpitan!

Cînd am aflat ca-i căpitanul acelei nave ciudate care plutea pe lac — Draga 010 pe numele ei adevărat — l-am rugat să mi-o prezinte de aproape.

Cerul se limpezise în parte. Lacul începea să aibă ici-colo reflexe argintii. Am pornit într-o bărcuţă, cu destulă apă la fund, neagră, smolită, spre „Nava de deservire", cum o numea tînărul căpitan. Parcă ne aştepta, legată de ţărm printr-un tub lung şi şerpuit. Am coborît la baraca mare, verzuie, care plutea semeaţă. În interiorul ei, mi s-a explicat rostul pompelor uriaşe care sorb nămolul şi nisipul din fundul lacului ca să-l trimită sub presiune departe, pe malul celălalt.

— Dar de ce? Pentru ce?

Atunci am aflat că marele complex de blocuri de la Mamaia, care va ieşi ca din pămînt, cu toate celelalte minuni ale litoralului, nu găseşte terenul solid, consolidat, de-a gata.

— Vedeţi în faţa un triunghi mare, susţinut de cabluri? Poarta sub el un afînător. Un fel de elice cu gheare răscoleşte fundul, pe care l dă apoi pradă pompelor, care-l sorb cu nesaţ. Tot materialul trimis astfel departe, de-a lungul conductelor, pe sub şosea, umple de partea cealaltă mlaştinele dintre ghiol şi mare, formînd o platformă imensă de pămînt, unde vor începe în curînd construcţiile.

Abia acum înţelegeam care e practica pe care o fac aici, pe litoral, tinerii mei prieteni, studenţi la Facultatea de hidrotehnică. Şi fără voie m-am uitat la ceas.

La întoarcere de la Draga 010 l-am găsit pe Răduţ. Ma aştepta pe mal. Mi-a spus că abia după ce am plecat şi-a dat seama cine sînt, că unul din băieţi m-a recunoscut, că citise ultima mea carte, iar el şi Olga le citise pe toate.

— O să-i pară grozav de rău cînd o să afle că aţi trecut pe aici, dar poate mai rămîneţi. Ea se întoarce diseară. A trebuit să plece la Constanţa să însoţească un copil care s-a îmbolnăvit de pojar.

M-am urcat cu el peste punţile de lemn, de pe topitoarele de bitum. Cum să-l întreb dacă e fericit, dacă se iubesc tot aşa de mult?

Materialul pietros, sub formă de criblură sau praf de piatră, este adus cu calea ferată şi descărcat de-a lungul liniei. De acolo materialul este încărcat în anumite proporţii în vagonet, amestecat cu nisip de rîu şi răsturnat pe masa de amestec. Apoi este luat în primire de elevatorul rece al staţiei, care, cu nişte cupe mici, prinse de un lanţ fără sfîrşit, îl aruncă în toba uscătorului care se roteşte încet, încingîndu-l pînă la 180 de grade. Îmi dădea amănuntele astea cu atîta bucurie, cu atîta plăcere, încît eu trebuia să înţeleg că-i fericit.

— Toate astea le ştiu de la Olga şi totuşi cînd le vezi, le înţelegi altfel. Piatra şi nisipul încins este vărsat apoi într-o lingură metalică, de unde este ridicat cu elevatorul cald pînă în vîrful staţiei, unde se strînge într-un siloz de concentrare şi de acolo curge, la comandă, jos în cîntare. Iar de acolo în cutia de amestec a malaxorului, nu-i aşa? l-am întrebat. Ochii lui au devenit şi mai albaştri.

— V-a dat Olga toate amănuntele astea, cum? cînd?

Obrajii i s-au îmbujorat de plăcere şi emoţie ca unui adolescent.

— Demult... cînd o poreclisesi sloi de gheaţă. Ţinea pe vremea aceea un jurnal. Mi l-a trimis, mai tîrziu, cînd v-aţi căsătorit

— Da' de ce?

— Ca să înţeleg că acolo, în bubuiala cadenţată a motoarelor, s-a născut între voi un sentiment la fel de durabil, la fel de fierbinte, ca bitumul care curge prin ţevile astea.

— Eram furios că nu mă bagă în seamă, apoi totul s-a lămurit...

Am mai făcut cîţiva paşi alături, învăluiţi într-un fum albastru şi negricios, ca să-mi arate cum mixtura este basculată în şosea, unde muncitorii de la aşternere o iau în primire. Iar eu urmăream în aburii risipiţi de vîrtejul vîntului cum se întinde asfaltul în faţa compresorului, care îi dă un luciu de oţel, cu mişcări scurte de du-te vino... Şi în spatele tamburilor cilindrilor am păşit pentru prima dată pe o şosea caldă şi nouă, care se naştea în faţa ochilor mei, sub paşii şi privirile mele uimite. I-am vorbit lui Răduţ despre studenţii de la hidrotehnică.

— Lucrează chiar aici, vedeţi, acolo? şi arătîndu-mi lacul: Acolo unde buldozerul împinge pămîntul şi face dig. Vedeţi, tinerii aceia...

Pe fundalul albastru al cerului înseninat şi al lacului Siut-Ghiol se profilau siluete în salopete decolorate de soare. Între ele, o fată cu codiţe aurii săpa de zor.

— Iată studenţii... Fac practică aici.

Din grupul lor s-au desprins Emil şi Dinu. Veneau în viteză spre mine, la fel ca altădată cînd vroiau să-mi citească versurile lor sau să-mi dea amănunte proaspăt culese despre birlogul din fundul lacului, unde era ascuns somnul uriaş. Vedeam în închipuire curtea cea mare a taberei, cu sute de cravate roşii, copiii de ieri, studenţii de azi, comuniştii de mîine.

N-am putut să stau prea mult de vorbă cu tinerii în salopete decolorate de soare. Întinzînd lopeţile, Dinu şi Emil îmi arătau draga, căutînd care mai de care să-mi explice cum ajunge pămîntul cu mil din fundul lacului pînă dincolo de malul mării unde se vor ridica minunatele blocuri. Nu le-am spus toate cîte apucasem să le aflu pînă atunci, ca să-i las pe ei să vorbească. Dar înţelegeam, şi cu cîtă emoţie, legătura între îndeletniciri care mi se păreau pînă atunci atît de diferite şi între tinerii care nu se cunosc, dar care au acelaşi ţel, înfrumuseţarea patriei, înfrumuseţarea vieţii, frumuseţea efortului comun. Nu ştiu cînd a dispărut Răduţ. Venea acum cu motocicleta cea roşie, nou nouţă:

— Olguţii l-ar face plăcere dacă aţi vrea să mergem împreună. Plecăm.

Le-am făgăduit studenţilor că mă înapoiez curînd, ca să stau mai mult să scriu nu un reportaj, ci o carte.

— Despre ce?

Într-o clipă am cuprins cu privirea litoralul, marea, lacul, staţia de asfalt şi nava plutitoare, digul de pămînt care creştea la picioarele noastre şi ochii lor, scînteind de curiozitate.

— Despre ce?

— Despre toate acestea.

Calia SERGHI

Probleme de istorie literară

„RASCOALA" și posteritatea socialistă

Există o posteritate socialistă de care nu beneficiază toate operele socotite, printr-un acord unanim, în virtutea valorii și conținutului lor uman — opere clasice. Există, după părerea noastră, o posteritate socialistă *a „Răscoalei" de Liviu Rebreanu. Aceasta are un sens intructiva deosebit de sensul consacrat, academic al cuvîntului. Cînd admitem, peste ani și decenii, că o operă a rezistat confruntării cu timpul (are, deci, posteritate) trecem oarecum cu vederea laturile ei consumate, posibila ei învechire. Spre a nu reduce din însemnătatea acestei distincții opunînd cărților beneficiare de ceea ce numim clasicitate sau posteritate socialistă, cine știe ce operă mediocră părăsită de contemporani și fără ecou în conștiința noastră, vom spune că, de pildă, „Ion", un roman tot atît de solid, nu stă totuși alături de marea „Răscoală" pentru motivul că valorile materiale și morale exaltate acolo s-au perimat într-o măsură considerabilă. Depărtarea în timp, caracterul istoricește perimat al narațiunii propriu-zise n-au atenuat posteritatea etică și omenească a romanului. Revoluția și valorile ei morale, rolul activ, creator al maselor în cadrul revoluției, rezolvarea contemporană a problemelor puse cu atîta dramatică ascuțime în „Răscoala" mărescecourile romanului, conferindu-i o valabilitate nouă, o existență nouă, plină de căldura vieții însăși și ne îndeamnă să vorbim în legătură cu el de o posteritate socialistă.*

În lumina actualității, delimitările obișnuite ale istoriei literare se dovedesc deajuns de rigide: „Răscoala" depășește problematica „pură" a realismului critic și deschide o perspectivă directă spre contemporaneitate, cu noile ei valori morale. O trecem deci printre acele opere literare care așează temeiul solid și imediat premergător al literaturii legate direct de cauza revoluției.

Forța incomparabilă cu care afirmă resursele latent revoluționare ale masei asuprite, rolul decisiv al poporului în procesul istoric — credem că îndreptățesc această situare. Într-o istorie științifică a literaturii române „Răscoala" trebuie încadrată într-un capitol puțin deosebit de acela rezervat realismului critic, curentului literar al cărui centru moral și social era negarea. Cu cît ne apropiem de vremea noastră, de epoca revoluției socialiste, nici nu mai poate fi vorba de un realism critic în stare „pură", în formele sale clasice, așa cum s-au cristalizat ele în literatura veacului trecut, cînd mișcarea revoluționară și constructivă a clasei muncitoare nu se afirmase cu puterea crescîndă pe care a cunoscut-o începînd din primele decenii ale veacului nostru.

Operele de seamă ale realismului contemporan, chiar de nu sînt realizate sub semnul categoric al ideilor clasei muncitoare, beneficiază cu necesitate istorică și se resimt puternic într-un fel sau altul, pe una din laturile lor fundamentale, de contemporaneitatea activă a socialismului, de problematica specifică, ascuțit contemporană introdusă de clasa muncitoare în literatură.

Apărută în 1933, anul de vîrf al crizei sociale și de mare avînt a mișcării muncitorești „Răscoala", cum arată de pildă și D. Micu în „Romanul românesc contemporan", s-a resimțit, alături de alte opere importante ale epocii respective, de evenimentele simultane apariției sale și care străpungeau cu ecoul lor „izolarea deplină" plăcută lui Rebreanu, desigur numai în înțelesul limitat cerut de necesitățile redactării.

Simplificînd puțin lucrurile, putem anticipa concluzile prezentului studiu, spunînd că scriitorul de azi „învață" de la Rebreanu cum să pună în centrul operei sale o problemă de mare interes social, un eveniment hotărîtor care angajează existența unei întregi colectivități umane, angajează într-o grea și ascuțită ciocnire clasele sociale. Aceasta reprezintă o lecție fundamentală care depășește sfera tehnicii literare.

Tipurile și dramele „Răscoalei" sînt saturate de substanță socială, ele rezultă dintr-o cauzalitate socială strînsă, nimic nu e considerat în afara raporturilor sociale.

Dacă în „Ion" se vedeau încă urmele unei relative abstractizări a tipului de energie primară, necruțătoare, lipsită uneori de un suport moral, animată de o forță generică, deasupra limitelor umanului, energie „absolută" — care făcea pe un critic să-și amintească de „ideologia nietzcheiană a forței" — ceea ce e fals — în „Răscoala" drama e socială, și putem spune fără grijă că am diminua valoarea „etern umană" a romanului sau că am ignora complexitatea situațiilor vieții aduse în paginile sale — numai socială. Acest numai e salvat prin neobișnuita capacitate de materializare, de plasticizare a „generalului", evidentă în tipologia „Răscoalei".

A fost necesară forța realistă de neobișnuită amploare a lui Liviu Rebreanu pentru a se realiza, în condiții atît de dificile și ținînd-se în vedere situații și tipuri extrem de generale, lipsite în chip intenționat de nuanțe individuale, o capodoperă.

Ceea ce îl interesează în „Răscoala" pe Liviu Rebreanu sînt reacțiile categoriilor sociale, tipurile individuale deși diverse fiind cu bună știință exemplificări de mentalitate și expresie socială. Nu e deajuns a spune că individualitățile sînt ridicate la un mare grad de tipicitate, definiția aceasta ar corespunde literaturii în genere. Pentru o particularizare mai corectă, mai satisfăcătoare vom spune — folosind o expresie ce nu ne aparține, că în „Răscoala" nu sînt „individualități tipizate" ci tipuri individualizate, ceea ce e oarecum altceva. Personajele sînt în fond niște generalități dar, caz foarte rar, extrem de vii, de o concretețe și o realitate uimitoare, fără nimic din felul abstract, neviabil al personajelor cunoscute ca aparținînd acestei categorii.

S-a arătat că Rebreanu a știut să intuiască în cuprinsul masei de oameni ce interese specifice mobilizează de partea „Răscoalei" pe unul sau altul din participanți, începînd cu Petre Petre, țăranul sărac, mai luminat decît ceilalți și cu unele virtuți de agitator și de organizator și sfîrșind cu primarul Ion Pravilă care și el, la un moment dat, cochetează cu răscoala. Diferențierile sînt așadar covîrșitor sociale. Fiecare tip reprezintă o ipostază sintetică, și aș îndrăzni să spun simbolică, un termen capabil să indice că romanul lui Rebreanu depășește sfera realismului plat, descripția vieții „așa cum este ea", apropiindu-l într-un fel de epopee, de marea poezie la o extremă, și de studiul sociologic, la cealaltă.

Aceeași înclinație spre aspectul general, foarte reprezentativ al lucrurilor se manifestă în vorbirea personajelor. Toate frazele sînt memorabile, în sensul strict: se țin minte, și în sensul mai mult figurat: sînt de o tipicitate extraordinară. Ca și opera în întregul ei, aceste fraze sînt tipizări individualizate, expresii de o generalitate maximă, încorporată în cea mai concretă materie. De aici „misterul" și „inefabilul" pe care le dutorăm, în chip exclusiv realității formulate cu o exactitate remarcabilă.

Care e „misterul" unor fraze ca acelea rostite în tren de către Rogojinaru, jovialul arendaș al moșiei Olena-Dolj: „D-voastră nu cunoașteți țăranul romîn dacă vorbiți așa!" și „Să te ferească Dumnezeu să ai nevoie de țăran, că țăranul atunci te strînge de gît, cînd te doare mai tare", de ce în ciuda unei impresii de banalitate se întiparesc în minte? Deși nu ți-a fost dat să le auzi rostite niciodată, printr-un proces psihologic pe care numai marele artist știe să-l declanșeze, ești convins că le-ai auzit de mii de ori; această reproducere autentică, această „imitare" caracteristică, rezumativă a frazelor auzite sau închipuite de cititor, produce o impresie foarte puternică și aș spune un soi de farmec ce întărește impresia de veridicitate, de adevăr intens. Discuția din tren, la care participă Rogojinaru, Iuga, Baloleanu — ne introduce nemijlocit în problematica romanului, printr-un schematism voit, printr-o directitate polemică la adresa unor modalități literare foarte frecvente care ne introduc în temă treptat, pe căi intenționat ascunse, ocolite, prin intermediul unor relatări și descripții oarecum indiferente în raport cu ceea ce are să se întîmple. Acest „schematism" (care comportă mari riscuri) vrea să spună că toate straturile sociale au gîndul ațintit la problema țărănească, că nimeni nu i se poate sustrage prin mijlocirea unor fraze convenționale.

Toate frazele acestea, citate des de critica literară pentru tipicitatea lor, n-au o funcție autonomă, ci converg spre realismul fundamental al romanului. Sînt fraze care o dată rostite dau iluzia (numai iluzia) că fiecare are dreptate în felul său, că fiecare ține seamă nu numai de interesul său particular ci și de interesul societății — dar pe dedesupt, înainte încă de apariția primului țăran, se infiltrează în țesătura cărții tragicul adevăr, singurul adevăr: toate acestea sînt vorbe, vorbe (deși, cum am spus, nu există din partea scriitorului, cel puțin la suprafață, intenția de a le discredita) numai țăranul are dreptate și nimeni nu vrea să recunoască dreptatea țăranului.

Cuvintele care exprimă acest adevăr simplu și zguduitor au în ele ceva implacabil, sugerează o acțiune ajunsă la saturația ei — și arta lui Rebreanu este de a dispare ca individ în formularea lor, în chipul cu care sugerează că oricine, nu numai cutare personaj ce exprimă direct adevărul țăranilor, le-ar rosti tot astfel: „Ți spuse că oamenii vor pămînt și că nu mai pot trăi din ceea ce prisosește boierilor". „Muncind cît muncește azi, dar pe pămîntul lui omul ar avea un trai de două ori mai bun". „Mai fericiți au fost sclavii de odinioară". „Și totuși vezi bine și dumneata că sîntem de fapt robi! Nu din pricina lui Miron Iuga, ci din pricina situației în care ne aflăm. Iar asta nu se poate schimba prin dispariția unui om. Urmașul lui, oricît ar fi de bine intenționat, va continua, va trebui să continue sistemul. Schimbarea adevărată nu va fi decît atunci cînd vor dispărea toți și cînd pămîntul va fi stăpînit de cei care-l muncesc".

Cum vedem, Rebreanu nu evită să formuleze direct, cu simplitate, problema centrală și nu se teme de primejdia stilului nud. El nu e de parere, ca atîția alții, că lucrurile importante trebuie formulate atît de discret și de imperceptibil, încît să se piardă într-un ecou confuz. Să spunem în treacăt că dacă mai există și astăzi scriitori, care în tratarea problemelor centrale ale actualității, se feresc de formularea lor directă de teama lucrului neartistic, preferind o discreție plată, și un stil învăluit care, cică ar fi mai potrivit artei adevărate, marele exemplu al lui Rebreanu ar trebui, cel puțin, să le dea de gîndit. Există opere importante care nu se caracterizează printr-un stil ostentativ discret, prin formulări echivoce, ci printr-o claritate luminoasă, printr-o desăvîrșită simplitate. E o fericire că romanul romînesc modern a fost inaugurat prin operele fundamentale ale lui Liviu Rebreanu, scriitor care a înțeles de la început că această claritate luminoasă, această directitate zguduitoare constituie marca marelui talent.

Lucian RAICU

MIHAI POPA — *„Toate pămînturile laolaltă"*

Un avatar necunoscut al „Nopții furtunoase"

Se cunosc neplăcerile încercate de Caragiale cu întîia lui comedie originală. După prima ei reprezentație, Ion Ghica, directorul Teatrului Național, a aplicat foarfeca cenzurii personale pe textul admis de comitetul teatral. La protestele firești ale tînărului autor (nu împlinise 27 de ani), comedia a fost retrasă de pe afiș și retrasă a rămas pe toată durata aceleiași direcții. Peste patru ani însă, la reluare, ea a cunoscut un astfel de succes, încît teatrele naționale din Iași și Craiova s-au grăbit să o înscrie în repertoriul lor, făcîndu-și apoi un titlu de glorie din echipele lor de artiști care rivalizau cu marii protagoniști de la București: Aristizza Romanescu, Gr. Manolescu, St. Iulian și M. Mateescu. Un alt comic iubit de Caragiale care l-a angajat în timpul direcției sale, N. Hagiescu, își alesese „O noapte furtunoasă" ca piesa lui obișnuită de beneficiu anual, încă din anii proscripției ei oficiale.

Teatrele particulare o jucau în provincie, cu sau fără știrea autorului, iar N. A. Bogdan a găsit în textul unei copii ieșene de mînă, niște cuplete finale, pe care n-a știut cui să le atribuie. Publicul a primit totdeauna cu însuflețire comediile lui Caragiale, fie anunțate din vreme, fie constituind surpriză. Efectul psihologic abil scontat se mai solda cu beneficiul nevărsării drepturilor de autor, minima sumă de 10% în acea vreme (astăzi suma e dublă și efectiv înmînată). Într-o singură vacanță de vară, actorii Teatrului Național din București reprezentaseră la Slănicul Moldovei piesele lui Caragiale, cu toată interdicția lui expresă, iar o trupă particulară de „artiști asociați din București" colindase țara cu „O noapte furtunoasă" sub un alt titlu și fără nume de autor pe afișul cu bucluc.

Presupun că trupa se folosea de întîia versiune, în 4 acte. Caragiale a reacționat cu un remarcabil articol semnat, dar pînă azi nerelevat de nici unul din criticii și biografii săi. Este ca și inedit. Îl reproducem *in extenso* pentru importanța problemei, rezolvată echitabil tocmai în zilele noastre, de construire a socialismului.

Să se remarce, în final, tonul glumeț cu care autorul spoliat își ascundea mîhnirea și revolta. Trupa ambulantă i-a inspirat lui Caragiale o foarte sugestivă comparație poetică cu păsările călătoare și spirituala asociere a actorilor Teatrului Național cu prozaicele păsări domestice.

DREPTUL DE AUTOR

Fără-ndoială avem legi destule; cu toate astea tot ar trebui să mai avem, și anume fiindcă din cîte avem nu toate ne trebuiesc, și sunt unele care ne-ar trebui și care ne lipsesc. Despre una dintre acestea voi să spun cîteva cuvinte. Iată de ce e vorba.

În ultimii douăzeci de ani, producția literară și artistică s-a înmulțit la noi foarte simțitor. Bune, rele, nu e locul aci să discutăm, avem astăzi literatură și arte, și din zi în zi producția intelectuală crește. Cu toate astea, felul acesta de producție, a cărui esență este invențiunea artistică, nu se bucură ca toate producțiunile de muncă omenească, de protecția legilor întru cît privește dreptul de proprietate al producătorului.

În deosebi drepturile autorilor dramatici sînt aproape nule. Cu toate că există o lege a teatrelor și o lege a presei, legea din 62, care consfințesc acest drept; cu toate că art. 342 din condica penală dă sancțiune dispozițiilor legii din 62, autorul dramatic nu se poate bucura de proprietatea lui artistică.

Avem în țară trei teatre subvenționate de stat și de comunele respective — București, Iași și Craiova. Afară de astea, avem trupe ambulante, care bîntuiesc regulat orașele și orășelele de provincie. Toate aceste teatre au căicat, prin abuz de putere, și calcă necurmat drepturile autorilor dramatici. Nu numai fără voia autorilor le joacă piesele, dar le joacă chiar contra voinței exprese a acestora; dar le joacă cu titlurile schimbate și fără măcar să enunțe pe afiș numele autorului.

Iată spre edificarea publicului, cum o trupă de provincie afișează la Brăila reprezentarea vechei și cunoscutei mele piese „O noapte furtunoasă":

TEATRU ROMIN
ARTIȘTI ASOCIAȚI
DIN BUCUREȘTI
Sub conducerea d-lui I. ARMĂȘESCU
artist laureat
MIERCURI 8 SEPTEMVRIE 1899
Se va juca
NEA
NAE
Comedie bufă în 4 acte
PERSOANELE

Jupîn Dumitrache...	D-nu N. Cristescu
Nea Nae, ipistat..	„ G. Donici
Rică gazetaru...	„ I. Armășescu
Spiridon...	G. Săvescu
Chiriac...	„ I. Georgian
Veta, nevasta lui Dumitrache...	D-na E. Alexandrescu
Zița, sora ei...	N. Nicolau

Ce e de făcut contra acestui abuz de putere combinat, ca în cazul de față, cu escrocheria, și care se practică fără sfială în toată țara sub ochii autorităților administrative și judiciare? Ar trebui de sigur, o lege, care fără să mai dea loc la interpretări, să acorde o protecție mai eficace dreptului de autor; o lege care să dea putere autorului a opri afișarea și jucarea producțiilor sale fără învoirea sa în scris, pedepsind abuzul de putere și escrocheria actorilor cum se pedepsesc în genere abuzul de putere și escrocheria. Dacă toate ziarele ar vrea să sprijinească legitimele plîngeri ale autorilor dramatici; dacă din sînul parlamentului s-ar găsi cîțiva tineri care să ia în mînă apărarea dreptului de proprietate literară, cum aci nu mai poate fi vorba de interese de partid, fiind vorba numai de o chestiune de ordine publică — am putea spera că din stagiunea aceasta chiar am scăpa literatura dramatică de starea de lucruri actuală, care numai încurajătoare nu-i poate fi. Îmi joacă piesa contra voinței mele, fără să-mi pună numele pe afiș, și schimbîndu-i titlul...

Dacă nici asta nu e abuz de putere și escrocherie, atunci eu nu mai înțeleg nimic. Ce pot face eu autorul? Să urmăresc pe făptuitori? Am vrut să-l urmăresc: zburaseră din Brăila pe alte țărmuri mai roditoare. Cum poate parchetul urmări păsările călătoare?

Ai dar dacă pe cele călătoare nu le poate, pe cele de curte le poate. Acei domni artiști societari de la Teatrul Național din București cari — tocmai acum aflu — au jucat, nu fără voia mea, ci contra voinței mele anume, piesele mele astă-vară la Slănicul din Moldova, vor trebui să-mi plătească, prin onor parchet de Ilfov, asta... cum să zic?... nedelicatețea dumnealor.

Caragiale

(Epoca, marți 14 septembrie 1899, la rubrica Tribuna literară).

Deznodămîntul?

La Cutia cu scrisori, din Epoca de la 19 septembrie 1899, însuși șeful trupei incriminate, I. Ath. Armășescu, artist „premiat la conservatorul de declamație din București", avea să dezmintă cu aplomb participarea la acea reprezentație, de care aflase și el cu surprindere „cînd, mai deunăzi, a venit în Galați d. Caragiale și mi-a arătat un afiș din Brăila cu data de 8 septembrie, anunțînd piesa d-sale" etc.

Șerban CIOCULESCU

Turneul Teatrului Municipal la Budapesta

(Urmare din pag. 1)

prinde cîteva din spectacolele teatrului nostru bine cunoscute publicului bucureștean. Vom juca: „Trei generații" de Lucia Demetrius, piesă care s-a jucat cu succes pe scena teatrului nostru, depășind 300 de reprezentații — „Azilul de noapte" de Maxim Gorki, „Moartea unui comis voiajor" de Arthur Miller și „Mamouret" de J. Serment. Așteptăm cu nerăbdare și emoție să vedem cum vom fi primiți de publicul maghiar.

La întoarcere s-ar putea, dacă timpul ne va îngădui, să dăm cîteva reprezentații și în orașele ardelene.

— V-am ruga să ne vorbiți despre proiectele Teatrului Municipal pentru viitoarea stagiune.

— După întoarcere, la foarte scurt timp va trebui să deschidem stagiunea. Spectatorii nu trebuiesc lăsați să aștepte prea mult. Pentru început, în repertoriul nostru sînt piesele romînești „Passacaglia" de Titus Popovici și „Întoarcerea" de Mihai Beniuc. Aceste spectacole sînt în faza ultimelor pregătiri, a muncii de finisare, cum se spune în limbaj teatral, și sperăm că ele vor fi prezentate publicului în cele mai bune condiții artistice, așa cum teatrul nostru l-a obișnuit.

Am încheiat acest scurt interviu, artista poporului Lucia Sturdza-Bulandra fiind solicitată să rezolve problemele diverse ale teatrului, să vorbească cu actorii detaliat despre turneu, să se ocupe de spectacolele ce vor avea loc în zilele următoare la Arenele Libertății, să discute despre felul cum se vor întocmi afișele și programele, să organizeze orele de repetiții ale colectivului etc., etc.

Andriana FIANU

FILM

„Omul care aduce ploaie"

Adversarul lui este Noah; căci Noah știe tot; el știe exact, cu precizie, ce este bine și ce este rău, ce este frumos și ce este urît, oricărei situații el îi stabilește ecuația, cu necunoscuta gata rezolvată, orice fapt are o etichetă, iar tot ce nu poate fi trecut în mod limpede și corect în registrul lui de fermier bogat și rezonabil este suspect sau nu există. Și totuși nu e un om rău, cu devotamentul lui tiranic pentru familia și ferma sa. De altfel, în filmul făcut după piesa lui Richard Nash (și se cunoaște că e făcut după o piesă de teatru) toate personajele sînt cumsecade, în fond; tînărul Jim Curry, fratele mai mic al lui Noah, care are 1,82 m îi plac mașinile și o fată cu căciulița roșie, care are o candoare puțin obtuză și stîngace, cumsecade e și bătrînul Curry și File. File a avut un cîine și o nevastă și i-a pierdut pe amîndoi: cîinele, pe care-l chema Cîine, i-a fost strivit de o căruță, iar nevasta i-a fugit cu un învățător miop. De aceea File nu mai vrea nici alt cățel, pe care i-l oferă șeriful, nici altă nevastă, pe Lizzie, pe care i-o oferă cei trei fermieri Curry.

Cine este Lizzie? Este „o fată bătrînă" pe care tatăl și frații ei, cu toate eforturile lor, nu reușesc s-o mărite. Dar Lizzie este și martorul și victima și arbitrul și învingătorul în lupta ce se dă între Noah Curry și Starbuck, omul care aduce ploaie, ciocnire între două concepții despre viață, între pragmatismul sterp și visul fecund. În ce sens?

Lizzie este și ea o adevărată fiică și soră de fermier, care știe că un fapt e un fapt, că o investiție trebuie să fie rentabilă, care gătește cu succes. Ar putea fi perfect adaptată la un mediu în care oamenii sînt de o cumsecădenie groasă, o cinste mărginită dar fără dubii, o seninătate grea, de nezdruncinat, care sînt convinși, ca și Lizzie însăși, că tot ce nu e concret nu e real; în universul lor opac visul aerian nu poate pătrunde sau apare ca un infractor.

Dar Lizzie e urîtă, și un profund sentiment de inferioritate o face mai delicată, mai sensibilă, mai dornică de a-și dărui cuiva dragostea; ea se dovedește inadaptată la un mediu în care a ști unde este Madagascarul constituie o pretențioasă lipsă de tact, la un mediu în care marivandajul pornește de la întrebarea „cîte kilograme ai?" și în care cinstea ei iremediabilă apare seacă și lipsită de farmec. În aceste condiții calitățile ei încep să-i apară ca defecte pe care le detestă dar în care totuși nu poate renunța. Și astfel sentimentul ei de inferioritate se accentuează, pierde orice încredere în ea însăși și suferă. Dar iată că urîțenia ei, fapt incontestabil ca orice fapt, zdruncină, fără ca Lizzie însăși să bănuiască această latrie a concretului, a imediat evidentului. Fără ca ea să-și dea seama, sub presiunea unor fapte pe care *nu le poate* accepta, urîțenia și lipsa de atracție, Lizzie începe să întrevadă ca perspectivă nu numai probabilul ci și posibilul. Începe da, da, să viseze: că se va căsători, ceea ce nu pare evident, că va avea copii. Dar nu e convinsă că visul ei ar fi *legitim*. Atunci apare Starbuck, omul care aduce ploaie și vis și poezie și încredere în om și în resursele lui interioare. Este Starbusk un simbol sau un personaj? Este și un simbol dar, datorită în special interpretării realiste a lui Burt Lancaster, cu precădere un personaj. Puțin escroc, vinde moriști de hîrtie colorată împotriva ciclonului, vrea să aducă ploaie bătînd din tobă și legînd picioarele unui catîr; poet pentru că știe că visul nu este, cum cred celelalte personaje, o minciună, realitate „neadevărată" ci vis, realitate specifică. Și desigur psiholog; pentru că știe că resursele interioare ale omului îl pot metamorfoza, pe el însuși și pe cei din jur, că încrederea în el însuși îl transfigurează, așa cum se transfigurează sub ochii noștri Lizzie. Luciditatea sterilă, paralizantă a lui Noah care cenzurase orice speranță a surorii lui spunîndu-i: „ești urîtă, ai să rămîi fată bătrînă" este înfrîntă, căci Lizzie, sub influența lui Starbuck care-i redă încrederea în ea însăși, devine frumoasă. Este oare acest film o pledoarie pentru evaziunea în vis, împotriva luciditații? Nu. Căci Richard Nash arată că visul, care nu comunică în nici un mod cu realitatea și nu face decît să o nege, este la fel de sterp ca și pragmatismul cel mai retezat și mai miop. Cît timp Starbuck alesese visul împotriva realității, cerul nu-i răspunsese și ploaia nu căzuse; alegînd numai visul, Starbuck alege singurătatea, va pleca fără Lizzie, singur cu umbrele luminoase ale lui Hamlet, Desdemonei, Melisandei. O singură dată cerul n-a rămas zăvorît: cînd datorită lui Starbuck, un om, o femeie, Lizzie, a înțeles să opteze pentru realul din care și visul face parte. În ciocnirea dintre Noah Curry și Starbuck, învingătorul este Lizzie. Ea dobîndește nu visul, ci dreptul de a visa. Lizzie va rămîne Lizzie, soția lui File dar nu va uita niciodată că o noapte a fost Melisanda. Filmul făcut după piesa lui Richard Nash este un protest; protest împotriva unei mentalități care exorcizează visul, împotriva unei societăți tiranic pragmatiste, în care faptul concret, autonomizat, fetișizat, terorizează omul care, de fapt, l-a creat.

Genericul indica numele Katharinei Hepburn. Posibil. Noi n-am văzut-o însă decît pe Lizzie.

D. O.

EUGEN MIHAESCU — *„Cazangii"*

Alegeri în Statele Unite

John Dos Passos

NUMĂRUL UNU

Chuck se fotografiază cu senatorul

Se auziră bătăi în ușa ce dădea pe coridor. Dintr-un salt, Ed se ridică de la mașina de scris, înhăță cămașa de pe scaunul unde o pusese la uscat lîngă ventilator, și se refugie în baie. Cînd Tyler deschise ușa, Sue Ann apăru proaspătă și răcoroasă într-o rochie verde de seară, vaporoasă, cu garnituri de dantelă. Decolteul în formă de V din care apărea pielea bronzată se termina cu broșa mare pe care i-o cumpărase Chuck în ziua cînd îi reușise prima sa mare afacere de concesiuni petrolifere. Își aranjase pentru dineu, părul său bogat de culoarea nisipului, dar coafura începuse să se desfacă.

— Tyler, spuse ea încruntînd sprincenele așa cum făcea cînd aducea un argument juridic, trebuie să găsim un fotograf. Azi sau niciodată, Homer are prilejul să se fotografieze cu Senatorul.

Tyler intră în cameră de-andaratelea, precedînd-o pe Sue Ann și ultîndu-se la ceas:

— Nu e ușor în orașul acesta, Sue Ann.

— Dar Homer este omul zilei, spuse ea.

— E părerea noastră, dar încă nu e a lor... Poate că Ed cunoaște pe cineva. Știu ei ce fac. Ia spune, Ed.

Ed ieși din baie. Purta o haină de buret și avea o înfățișare curată, rumenă.

— Sue Ann, îți prezint pe Eddy James.

Sue Ann era în fața comodei și încerca să-și aranjeze părul. Zărind imaginea lui Ed în oglindă, dădu din cap, în semn de salut.

— Vă rog să mă iertați, domnule, mormăi ea cu o agrafă de păr între dinți. Noi îl tratăm pe Tyler ca și pe un frate.

Prinzîndu-și ultimele ace în păr, se întoarse spre cei doi.

— Domnule James, crezi că ne-ai putea face rost de vreun fotograf de presă?

— Sînt mai timizi decît rațele sălbatice, dar în sfîrșit, voi încerca.

Ed apucă receptorul și se aplecă deasupra telefonului apropiindu-se de perete. Sue Ann traversă camera cu pas ușor, ca o școlăriță. Se întoarse din ușă:

— Și acum, vă însărcinez pe voi doi să-mi găsiți un fotograf, chiar de-ar trebui să dați foc hotelului. Senatorul va veni să ia cu noi un sandwich cu șuncă. El e ca și Homer, nu poate lua o îmbucătură la un dineu... Homer era prea emoționat de președintele Curții Supreme ca să poată înghiți ceva... dar nu-l putem face pe senator să aștepte. El pleacă întotdeauna acasă la zece și jumătate... Și nu vreau să mirosiți a băutură cînd veniți... cunoașteți părerile senatorului. Și acum, grăbiți-vă.

De cum se închise ușa în urma ei, Tyler trecu în baie, își turnă cîteva picături de apă de gură și făcu o gargară scuipînd cu furie în lavabou.

Cînd se întoarse, Ed tocmai punea la loc receptorul. Era nădușit, ciufulit și cu fața congestionată.

— O să vină Kleinschmidt, dar asta o să coste... Treaba ta ce poveste inventezi.

— Ești un băiat bun, Ed. Știi, Sue Ann îmi spunea... — se grăbi Tyler să adauge. E în baie o sticlă cu apă de gură. Știi că senatorul are oroare de oamenii care beau.

Ed dădu capul pe spate, rîzînd supărat.

— Doar nu-ți închipui că-l voi săruta, nu? Dragul meu, doar m-am mai întîlnit eu cu ceva senatori. Nu uita că sînt născut în Statele Unite.

Tyler se împurpură la față.

— E foarte important pentru noi ca Chuck să facă o impresie cît mai bună. De altminteri astăzi a fost primul său discurs în Congres cu adevărat important.

Ed își ștergea fața și gîtul cu un prosop.

— Discursul său a fost răsunător, murmură el, dar ar fi putut să-și aleagă o zi mai puțin canculară! Hai să mergem.

Cu pas lent, ca să nu nădușească iar, cei doi parcurseră coridorul cu covor moale și lat. De cum cotiră după ascensor, se auzi vocea lui Chuck prin ușa deschisă ceva mai încolo. Lîngă ușă, aplecat peste o măsuță, un chelner amesteca salata. Un comisionar deșirat ținînd în mînă un platou pe care se afla o telegramă, stătea în mijlocul coridorului cu gura căscată și privirea ațintită deasupra ușii. Începeau să se distingă cuvintele lui Chuck.

„Adică de ce ar fi în țara noastră un milion de oameni care se bucură de toate bogățiile pămîntului, în timp ce alți nouăsprezece milioane suferă de foame, sînt dezbrăcați și n-au un ban? E împotriva firii și a preceptelor religiei. Nu-i așa, domnule senator, că Biblia ne învață să împărțim în mod egal bunurile între toți locuitorii pămîntului? Leviticul, Cap. XXV, versetul 23".

La sunetul binecunoscut al acestei voci metalice și guturale, Tyler simți un moment același șuvoi de credință caldă, învăluitoare, ca și prima oară cînd ascultase această voce adresîndu-se publicului de la înălțimea unei estrade. Iubea cu pasiune acest glas al lui Chuck, dar ca de obicei, imediat se iviră îndoiala, teama: oare care va fi atitudinea lui Chuck? Oare îl va privi cu un surîs în ochi, sau va avea privirea aceea dură și autoritară care se așterne între ei ca un strat de gheață? Nu că Tyler ar fi susceptibil, dar totuși... Vocea continua să citeze din Biblie restul capitolului.

Împingîndu-l pe Ed înaintea sa, Tyler trecu pe lîngă o pereche de bătrînei de la țară, care stăteau stingheriți în cadrul ușii privindu-se în ochi, și pe lîngă un alt chelner care stătea în mijlocul camerei legănînd în mînă, la înălțimea umărului, o tavă cu un serviciu de cafea.

Homer T. Crawford, cu fața roșie în umbră și o pată de lumină pe ochii săi rotunzi și bulbucați, era așezat între Sue Ann și senator, în fața unei mese rotunde, acoperită cu o față de masă scrobită, încărcată de argintărie de hotel strălucitoare și pahare mari de apă în care se ciocneau bucăți de gheață. Își descheiase gulerul cămășii scrobite și părul său negru părea ciufulit, umed.

Chuck îl zări pe Tyler și Ed James și cu mîna în care ținea sandwichul, le făcu semn să se apropie de masă.

— Băiete, mormăi el cu gura plină, mai adă niște sandwichiuri pentru domnii aceștia. Tyler se surprinse reprimîndu-și în adîncul lui o senzație de satisfacție, ca un cîine care dă din coadă. În timp ce lua două scaune, Tyler avu timp să arunce o privire spre Ed, ca să vadă ce impresie l-a făcut Chuck, dar nu observă nimic altceva decît un surîs.

— Domnule senator, într-o țară în care există prea multă mîncare, prea multe haine, prea multe case, nu văd de ce ar exista oameni care n-au ce îmbrăca și n-au unde locui... dacă nu ar fi camăta și zgîrcenia... Ia spune, unchiașule, se adresă dintr-o dată Chuck bătrînului ce stătea în ușă — în ținutul nostru cîți dintre cei ce și-au lăsat căminul și au plecat în lume să caute de lucru au făcut-o pentru că sînt oameni de nimic, incapabili și pe cîți dintre ei i-a alungat sistemul social?

— E greu de spus, domnule Crawford...

— Aici nu încape nici un domn Crawford, așa cum nu e, de altfel, nici în Camera reprezentanților Statelor Unite. Eu nu sînt altul decît acel Chuck Crawford cumsecade care vă ajuta la gospodărie dimineața cînd era frig, în timp ce stăpîna casei pregătea dejunul. Iar acum, gospodăresc pentru poporul american. Domnule senator, dați-mi voie să vă prezint pe dl. și d-na Price din Oklahoma... Nu sînt alegătorii mei, dar sînt țărani adevărați, vechi prieteni de ai mei și ca ei sînt milioane. Vă prezint tuturor un mare și nobil servitor al comunității. Soții Price se apropiară cu stîngăcie și strînseră mîinile celor prezenți cu un aer țeapăn.

— Vă mulțumesc că ați venit, unchiașule și dumneata doamnă; îmi face întotdeauna plăcere să mă întîlnesc cu adevărați oameni din popor. Iertați-mă că mănînc, dar n-am avut încă timp pînă la ora asta... și dacă mă vedeți astfel îmbrăcat e pentru că trebuia să mă întîlnesc cu președintele Curții Supreme a Statelor Unite... iar acum senatorul și cu mine avem de discutat despre situația țării.

Soții Price se strecurară spre ieșire. Chuck sorbi o dușcă de cafea și cu gura plină se lăsă pe speteaza scaunului...

— Iată, domnule senator, asta este viața mea. Ușa mea e oricînd deschisă, zi și noapte. Eu cred că oamenii trebuie să aibă posibilitatea să vină la deputații lor, atît la Congres cît și în afara Congresului. De cînd am intrat în viața publică, a fost mereu așa. La fel se întîmpla și pe vremea cînd băteam drumurile ca să vînd articole de metal. Iată, Sue Ann, dacă n-ar fi fost un concurs de viteză la curățatul cartofilor, n-aș fi întîlnit-o niciodată, și ea a fost cea mai mare binefacere pentru un biet băiat de la țară care ardea de dorința de a se instrui.

Sue Ann protestă cu o voce ascuțită.

— Ei, știi că ești bine Homer, eu nu am curățat cartofi în viața mea... era un concurs de prăjituri, iar tu vindeai cele mai vechi și mai proaste forme de copt pe care le-am văzut vreodată. Chuck se lăsă din nou pe spate rîzînd și începu să tușească și să vorbească repede.

— Eu plătesc, copii. Domnule senator, mai serviți o ceașcă de cafea. Deodată fața îi deveni serioasă și întorcîndu-se spre Ed James:

— Dacă înțeleg bine, domnule James, ai venit să mă vezi pentru că vrei să scrii istoria vieții mele. Ei bine! dă-mi voie să-ți spun că viața mea încă n-a început. Ea se află în mîinile poporului american. Nici dumneata și nici un altul nu va scrie viața lui Homer T. Crawford. Oamenii din statul meu au scris introducerea și, cu ajutorul lui Dumnezeu, cele mai bune capitole sînt abia în viitor. Ochii sticloși ai senatorului Johns scînteiară de plăcere.

— Cînd eram tînăr, spuse el, asta se numea să vrei luna de pe cer.

— Desigur, domnule Crawford — spuse Ed James — eu mă gîndeam doar la un portret al Congresmanului cînd era tînăr.

— Vei scrie la persoana întîia, mă auzi, tună Chuck, eu fac totul la persoana întîia.

Tyler începea să fie neliniștit, se temea ca senatorul Johns să nu-și facă o părere greșită despre Chuck. Nu se putea obișnui cu felul acesta al lui Chuck de a vorbi despre toate cele, față de oricine. Începuse să se joace cu tabacherea cînd sună telefonul. Se ridică mulțumit că are ceva de făcut și trecu la telefon. Era fotograful care sosise în holul hotelului. Tyler îi spuse să urce imediat. Întorcîndu-se o văzu pe Sue Ann privindu-l îngrijorată. Îi făcu semn că a venit. Ea ridică ochii spre cer și mișcă buzele ca pentru a spune „Domnul fie lăudat".

„Numărul Unu" — așa îi spun admiratorii și alegătorii săi senatorului Homer T. Crawford. O vitalitate nesecată, o energie dezlănțuită, o totală lipsă de scrupule, dar mai ales o reclamă pestriță și scandaloasă, de cel mai prost gust, însoțită de o demagogie găunoasă și nerușinată, l-au ajutat pe Chuck Crawford să facă o carieră politică strălucită. Cartea Number One (Numărul Unu) a cunoscutului scriitor american John Dos Passos constituie cronica ascensiunii tipice a unui personaj politic din S.U.A.

Chuck Crawford este un mărunt avocat dintr-un orășel american, căruia afacerile îi merg foarte prost; de aceea se hotărăște să folosească popularitatea pe care reușește să și-o cîștige cu talentul său de orator de bilci pentru a intra în politică. Programul e simplu și categoric: „Toți milionari!" Obișnuitele promisiuni de fericire și belșug, asezonate cu precepte din biblie, surîsuri dulcege, ghionturi amicale, difuzoare, mașini, focuri de artificii, retrageri cu torțe însoțesc turneele sale electorale. Totul se transformă în reclamă, pînă și viața intimă e folosită în scopuri electorale: zîmbetul ingenuu al soției Sue Ann, figurile bucălate ale copiilor săi, devotamentul prietenilor. Între timp, Chuck își rotunjește finanțele, intră în tot soiul de combinații: exploatări petrolifere, forestiere etc. Bineînțeles, numele său nu apare în nici un fel de acte comerciale, căci „Numărul Unu" trebuie să rămînă în fața alegătorilor săi însăși întruparea purității. În felul acesta, e de presupus că va reuși să se cocoțeze chiar în scaunul de președinte al Statelor Unite.

În orice postură e surprins, Chuck degajă aceeași impresie de venalitate, de vulgaritate țipătoare. Acasă, în familie, printre colaboratorii intimi, în mijlocul alegătorilor sau în Senat, el este la fel de brutal și de hrăpăreț, debitează aceleași sloganuri despre binele public, despre fericirea care se va instala automat în toate căminele o zi după alegerea sa, urmărindu-și cu cinism consecvent business-ul.

Cartea lui John Dos Passos constituie o adîncă dezvăluire a culiselor politicianismului american, o imagine realistă, prinsă cu finețe — lipsită de accente caricaturale — a mijloacelor și scopurilor ce caracterizează viața publică din S.U.A.

Reproducem în acest număr aspecte din turneul electoral al lui Homer T. Crawford, din care se conturează cîteva linii ale portretului său. Îl vedem pe Chuck folosindu-se de trucuri grosolane pentru a putea apărea în ziar, fotografiat alături de un senator influent; îl surprindem în intimitatea oamenilor politici a căror bunăvoință vrea s-o cîștige ca și în fața alegătorilor ale căror voturi vrea să le răpească. E mereu același Chuck obtuz dar viclean, rudimentar dar plin de inițiativă, care știe cum se creează și cum se surpă o faimă și care folosește reclama cu ingeniozitate pentru a deveni în cît mai scurt timp acea legendă vie din care deocamdată se poate citi numai firma.

Căpățînă de porc cu foi de napi

Senatorul Johns se ridicase; petrecuse un moment plăcut, dar acum era vremea să se întoarcă acasă. Cînd trecu alături ca să aducă pălăria și bastonul senatorului, Tyler schimbă o privire neliniștită cu Sue Ann. Cînd se întoarse în cameră, văzu că Chuk se instalase între senator și ușă și perora despre strădaniile lui la ultima sesiune a Senatului, în vederea apărării resurselor naturale din statul său natal.

„Americanii, trîmbiță el, au fost dăruiți cu cea mai bogată moștenire a lumii și-au risipit-o, așa cum risipește un fermier negru la rișcă, cîștigul recoltei sale de bumbac și adevărații vinovați nu sînt bieții oameni sărmani... Cînd un sărac merge la vînătoare el nu vînează mai mult decît poate mînca. Dar cei din marile societăți, din exploatările forestiere și petrolifere, nu se gîndesc decît la cîștiguri cît mai grase, să-și cumpere vile cît mai elegante în Franța ori yachturi sau mai știu eu ce".

În cadrul ușii stăteau trei tineri îmbrăcați în negru, toți trei slabi, palizi, transpirați. Sue Ann, care trecuse între timp în spatele senatorului, îi făcu lui Tyler semnul unei stringeri de mînă. Ajutorul fotografului începuse să desfacă aparatele. Fotograful se și apropia cu lampa de magneziu deasupra capului. Senatorul făcu o mutră acră și se îndreptă supărat spre ușă, dar Chuck îl apucă strîns de mînă și continuă să-i explice cum încercase el toată ziua să obțină o mîncare de căpățînă de porc cu foi de napi — tocmai ceea ce trebuia pentru împrospătarea sîngelui pe o vreme ca asta, dar că în tot Washingtonul nu există nici un restaurant în care să poți găsi o mîncare „de acasă, de la noi". Senatorul abandonă lupta. Chelnerul se apropiase cu lista de bucate. Cu mutra unui copil căruia i se dă pe neașteptate să ia uleiul de ricină, senatorul consimți să se așeze din nou la masă, în timp ce Chuck bătea cu pumnul în masă arătînd înspre o farfurie goală și, cu o mimică mută, se răstea la chelner pentru că nu se găsea la hotel mîncare din căpățînă de porc cu napi.

Între timp, fotografii se agitau veseli prin cameră. Figura palidă și acră a micului reporter se înseninase la gîndul că, poate, de data aceasta fotografia lui va intra în pagina întîia. Sue Ann își luase zîmbetul de școlăriță. La sfîrșit, Chuck îl conduse pe senator pînă la ușă, scuturîndu-i mîna cu efuziune, așa încît fotografii puteau lua o ultimă fotografie a celor doi în timp ce-și strîngeau mîinile.

La aceasta, Chuck spuse în chip de scuză:

— Vă rog să mă iertați, domnule senator, că v-am întins această mică capcană. Băieții aceștia îmi fac servicii, și din cînd în cînd îmi face plăcere să-i pot recompensa puțin. Trebuie să i-o treceți cu vederea bunului Chuck. Nu vreau răul nimănui. Dumneavoastră sînteți pentru fotografi omul cel mai greu accesibil din Washington. Și faptul de a vă fi prins odată reprezintă pentru ei majorarea salariului. O fotografie recentă a senatorului Johns trece oricînd în pagina întîia... Nu-i așa băieți?

Toți încuviințară din cap, iar Chuck și Sue Ann îl conduseră pe senator pînă la ascensor.

Chuck se întoarse cu un zîmbet larg, cu brațul petrecut pe după mijlocul lui Sue Ann.

— De data asta l-am dus pe bătrîn, nu mai încape îndoială... Oare or să publice povestea asta?

— Nu m-ar mira — spuse Ed James — cu toată istoria asta cu mîncarea din căpățînă de porc cu napi.

Chuck se întoarse și se îndreptă spre el furios.

— Știu, domnule James, că socotești toată chestia asta o aiureală, un caraghioslîc, simplă demagogie. Dar am să-și spun exact dece o fac. La noi există o mulțime de oameni care nu se hrănesc suficient... Oamenii ăștia mă ascultă pentru că ei știu că sînt prietenul lor... Iată de ce, ori de cîte ori am ocazia, eu îi dau cu frunzele de napi, cu alcoolurile proaste și salata verde... și mulți gîndesc că dacă Chuck le mănîncă, merită să le încerce și ei; și uite așa încep să consume vitaminele de care au nevoie și așa mai departe.

Calul care cîștigă cursa

Șoseaua cotea și intra într-un teren împărțit în loturi. De ambele părți se întindea cîte un rînd de case părăginite, care fuseseră cîndva vopsite în alb, cu porțile dărîmate, fără perdele la ferestre și în curte cîte un petec de iarbă arsă de soare. Lîngă calea ferată, șoseaua asfaltată făcea iar o curbă, trecînd pe lîngă construcțiile galbene ale unui depozit de cărbuni, un siloz din beton și o gară de călători din cărămizi galbene, roase, prăfuite. Apoi cotea pe lîngă o uzină cu grilaje la ferestre și intra în cartierul de afaceri. Mica stradă cu hoteluri pline de ploșnițe și case mizerabile de raport dădea într-o piață înconjurată de magazine alimentare și de utilaj agricol. La umbra streșinilor de tablă, în fața vitrinelor, oameni în haine de lucru se sprijineau de ziduri sau de stîlpi și priveau înaintea lor nemișcați. Alții se lăsaseră pe bănci în jurul chioșcului de muzică din mijlocul pieții. Cînd camionul difuzor făcu încet ocolul pieții cîntînd de te asurzea, cetățenii în cămăși ieșiră din restaurante și magazine. Chiar deasupra chioșcului, doi puști negri, în picioarele goale, îmbrăcați în niște salopete rupte, se grăbeau să întindă o bucată de pînză pe care se putea citi: „Toți milionari! Votați cu Homer Crawford" Cînd mașina Lincoln se opri la marginea trotuarului, Chuck coborî să-i întîmpine pe membrii comitetului local, care ieșeau încet dintr-un șir de mașini, scuipînd, întinzîndu-și membrele și trăgîndu-și în sus pantalonii. Primul lucru ce-l spuse Chuck fu:

— Unde dracu sînt cîntăreții din munți?

— Au dat ortul popii. Au telefonat că or să vă întîlnească la Springs.

Chuck pufni.

— Și unde naiba e populația? Asta e tot ce sînteți în stare să faceți pentru a trimite în Senat pe cineva care are într-adevăr de gînd să se ocupe de interesele voastre? Tîrgușorul ăsta are nevoie de banii guvernului.

Un bărbat voinic, într-un costum de buret, înaintă, ștergîndu-și cu o batistă mare fața stacojie și spuse:

— Orașul nostru e mai activ decît vă închipuiți, domnule Crawford. Este destul de întreprinzător ca să-și dea voturile celui mai bun candidat.

— Ei, nu te înfierbînta, domnule Fredericks, — spuse Chuck pe un ton conciliant. Auzindu-și numele, grăsanul surîse încîntat. Îmi dau seama că e un orășel de ispravă. Nu mie îmi faceți un serviciu alegîndu-mă. Pentru mine, asta înseamnă muncă multă și bani pierduți. Gîndiți-vă însă la cel fel de ajutor v-ar putea da un jurist-consult. — Nu cunoaște un suflet de om din orașul ăsta afară de gară. Pe cînd eu știu cum devine treaba. Toată viața mi-am petrecut-o în orășele din astea și știu ce viitor minunat așteaptă orășelele americane de îndată ce se va da drumul capacităților lor de producție... Toby, pentru numele lui Dumnezeu, spune-i individului din camionul difuzor să înceteze cu muzica asta; spune-i s-o ia înainte că-l ajungem noi din urmă.

Îndreptîndu-se spre camionul difuzor, Tyler simți sudoarea curgîndu-i pe spate. Un glas murmura în el: „Dacă mai continuă să mă trateze ca pe un comisionar de hotel, îl las baltă".

Chuck se cocoțase pe chioșc și se aplecase să privească chipurile oamenilor; ici-colo se vedea asfaltul încălzit și iarba îngălbenită și călcată în picoare. De cum se opri difuzorul, el începu să vorbească:

— Domnilor, spuse el cu un timbru grav în glas, eu nu vă cer să mă alegeți în Senat. Adevărul este că nu am educația distinsă necesară pentru o astfel de treabă. Voi mă cunoașteți și știți că nu-s decît un mărunt reprezentant de comerț dintr-un mic orășel și avînd ceva noțiuni de drept. Eu știu un singur lucru; să nu bag mîna în buzunarul vecinului. Drept să vă spun, nici nu am mijloacele materiale pentru felul de viață ce ar trebui să-l duc într-o capitală cum e Washington. S-ar putea ca o asemenea situație să ducă pe un om ca mine la sapă de lemn. Nu vă cer decît să vă gîndiți la propriile voastre interese. Votați împotriva lui Fatty Galbraith. Sînt treizeci de ani de cînd omul acesta suge sîngele poporului din acest stat, treizeci de ani de cînd lucrează mînă în mînă cu bancherii, cu cămătarii, cu camăta, cu polițele contestate, cu dobînda nelegală, adică tocmai cu toți aceia pe care Domnul nostru Iisus Hristos i-a alungat din templu; treizeci de ani de cînd îi ajută să se îmbogățească cu toate bunurile lumești și să se lipsească de adevăratele bogății de care vorbește Biblia și care constau în munca cinstită în sudoarea frunții, în munca de fiecare zi îndeplinită conștiincios. Iată, dacă i-aș fi prieten lui Fatty Galbraith, dar nu-i sînt așa cum nu sînt prietenul niciunuia de teapa lui, aș urca pe această estradă și v-aș cere, spre binele lui, să votați împotriva sa. Știți, grăsimea multă face rău la inimă și acolo, la Washington dl. Galbraith are de două ori pe atîtea șanse să se îngrașe decît aici, unde oamenii cinstiți pot urmări cam se învîrtește. Dacă-l trimiteți la Washington, atîta s-ar îngrășa din avutul obștesc, încît s-ar îmbolnăvi. Nu m-ar mira să-l coste chiar viața. Știu că aveți o părere foarte bună despre Fatty Galbraith și despre dobînzile exagerate pe care le ia, dar asta nu ar fi un gest prietenesc, nu-i așa?

Un hohot de rîs trecu prin mulțime. Izbucniră strigăte și fluierături vesele. Vocea lui Chuck se auzea în continuare puternică și sigură de sine.

— E tare, ce zici? șopti Norman Stauch, în urechea lui Tyler cu rînjetul lui lipsit de veselie. Pe toți dracii, e grozav. Toby, știi, dacă ești necăjit din cauza emisiunii radiofonice care trebuie plătită...

— Mă gîndeam eu că ai putea face asta, dar mă jenam să ți-o cer, răspunse Tyler.

— Dacă stai să te gîndești la toți banii pe care i-am pierdut la curse, de ce să nu-mi ceri să plătesc pentru un om politic... Toby, omul dumitale cîștigă cursa.

— Nu trebuie să uiți că Chuck nu e ca ceilalți. El și-a lăsat meseria ca să se dedice binelui obștesc.

— Asta ar însemna să feliciți calul de curse că a părăsit căruța, — spuse Stauch fără un surîs.

La o răscruce toate mașinile se opriseră în fața unei baraci semicirculare, încărcată cu decorații albastre și albe avînd pe acoperiș o firmă mare cu litere roșii: „Sandvișuri cu carne de pui". Se opriră lîngă Lincoln-ul lui Chuck. Tyler îl zări pe Numărul Unu răsturnat pe perna din spatele mașinii cu un aer mulțumit. Într-o mînă avea o chiflă din care mușcase, iar în cealaltă o sticlă de coca-cola. Chuck îl strigă: „Hei, Toby, ia vino puțin aici".

Puștii se porniră să țipe în cor: „Mamă vreau un sandviș cu pui, mamă aș vrea o înghețată". Tyler și Herb Jessup coborîră și se apropiară de portiera celeilalte mașini.

— Ce părere aveți de un astfel de serviciu la domiciliu? le strigă Chuck.

Era o fată tînără cu pulpele goale, în uniformă de tambur major, bleu pal și roșie, care servea pe o tavă băuturi și chifle umplute cu carne de pui tocată. Un rînd de fete tinere, în aceeași ținută, așteptau pe o bancă. Erau toate zvelte, cu pulpe frumoase și părul blond ondulat.

— La naiba cu cîntăreții din munți — strigă Chuck — la viitoarea campanie electorală, voi avea fete din astea în uniformă.

Stauch se aprinsese și voia să le angajeze pe loc, pentru ca să poată veni chiar în aceiași seară la mitingul de la Horton. Fetele surîdeau cu înțeles; era păcat, dar ce să-i faci, aveau contract cu societatea care vindea sandvișurile.

Tyler își scosese ceasul.

— E unu și un sfert, spuse el, încruntînd sprîncenele, o să întîrziem la pic-nic.

Chuck se juca cu paiul din care sorbea din sticlă.

— Dacă îmi pierd trei sferturi de oră cu cineva, înseamnă că e cineva, spuse el cu convingere. Avea pe genunchi o grămadă de fișe cu nume și adrese pe care le trecea în revistă în timp ce vorbea.

— Cum se face că Frank Goodday nu e trecut ca fiind președintele Asociației produselor lactate din comitatul Fairhope? El e doar.

— Probabil că am omis noi din greșeală, răspunse Tyler cu glasul stins.

— Bine, ia numele acestor fete și adesele lor... Niște fete frumoase în uniformă este ceea ce ne trebuie

— Poți să-mi dai și mie numerele lor de telefon? — se auzi vocea ascuțită a lui Stauch glumind în partea cealaltă a mașinii.

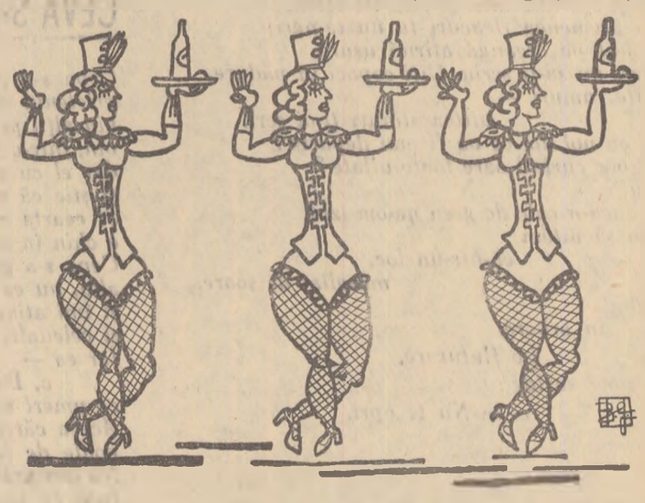

Desene de BENEDICT GANESCU

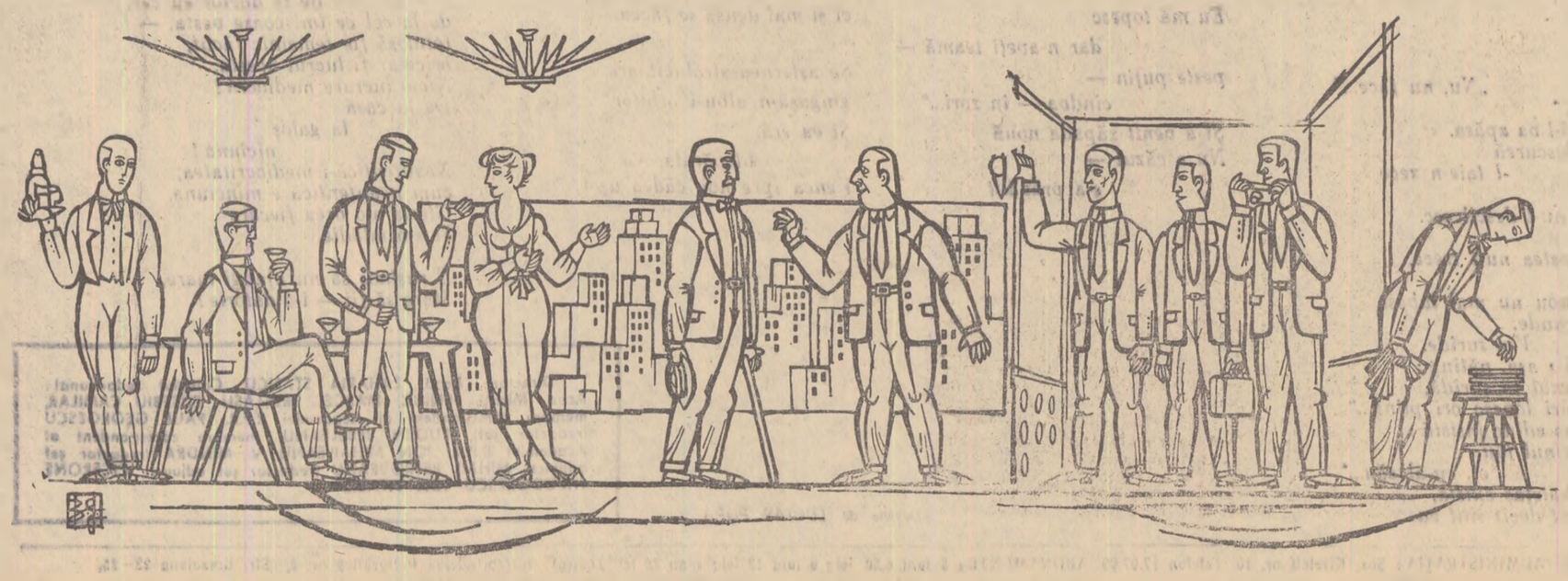

În romînește de S. STĂNESCU

Subtitlurile aparțin redacției

TINERI POEȚI SOVIETICI

În romînește de
MARIA BANUȘ

EVGHENI EVTUȘENKO

Apariția, de curînd, în romînește, a unor romane ca „Bătălie în marș" și „Frații Ersov", dă posibilitatea cititorilor din țara noastră să cunoască unele din cele mai viguroase, mai dezbătute și prețuite lucrări sovietice în proză, din ultimii ani.

Iubitorii de poezie, însă, sînt mai vitregiți. Probabil și din cauza dificultăților legate de munca tălmăcitorului, sectorul traducerilor de poezie a rămas în urmă. Personalități puternice, cu un profil propriu, bine desenat de pe acum, al unor tineri poeți sovietici, sînt necunoscute sau foarte vag cunoscute cititorului de poezie din Romînia. Acest lucru e cu atît mai regretabil cu cît tînăra poezie sovietică, plină de suflul fierbinte al contemporaneității, de patosul lucid al constructorilor comunismului, aduce în patrimoniul poeziei universale valorile incontestabile ale înaltului umanism sovietic, scăldate în veșnica lumină de vrajă a tinereții.

Pagina de poezie pe care o prezentăm cititorilor „Gazetei literare" vrea să fie un început.

Ea deschide și vestește o serie de prezentări ale unor tineri și mai puțin tineri poeți din Uniunea Sovietică, care s-au impus conștiinței publicului ca purtători ai unor mesaje proprii, originale.

Evgheni Evtușenko, cap de serie al acestor prezentări, ni s-a părut a fi unul din cei mai reprezentativi poeți ai generației sale. Născut în regiunea Irkuțk, în anul 1933, a lucrat de mic în colhoz, apoi într-o fabrică de prelucrare a lemnului și a participat la expediții geologice în Kazahstan și Altai. E absolvent al Institutului de literatură din Moscova.

A publicat mai multe volume de poezii — primul în 1952 — care au suscitat discuții vii. Și-a cîștigat admiratori aprinși dar exigenți, care îi urmăresc cu pasiune evoluția poetică.

MARIA BANUȘ

AM ANINAT DE CREANGĂ...

'Am aninat de creangă
o poezie.
Se luptă cu vîntul
de ram să se ție.
Tu spui rugătoare
— Ia-o,
nu mai glumi —
Oamenii trec,
privesc cu mirare.
— Fără de vorbe
Hai, nu te opri...
În arbore
stihul
i-o fluturare.
— Păi n-o mai ții minte...
— Da, n-o mai țiu
Ei și? Mîine alta și alta îți scriu.
De-asemenea fleacuri tu nu te-ngriji.
Stihul pe creangă atîrnă ușure.
Cere-mi să-ți scriu. Cîți copaci în pădure,
Cîte ramuri —
atîtea stihuri ți-oi scri.
Și cu noi doi ce va fi mai departe?
Fi-vor curînd oare toate uitate?
Nu,
dacă-n cale de greu ne-om izbi,
n-o să uităm
că-ntr-un loc,
mîngîiat de soare,
stihul,
în arbore,
i-o fluturare.
și vom surîde:
— Nu te opri.

CEVA S-A PETRECUT CU MINE

Ceva s-a petrecut cu mine:
prietenul cel vechi nu vine,
vin alții pe la mine, ceată,
vin, într-o forfotă deșartă,
dar el cu alții-i undeva,
și știe că nu-i bine-așa.
Și cearta noastră e absurdă,
e chin în noi și-o jale surdă.
Ceva s-a petrecut cu mine:
alta, nu ea la mine vine,
și îmi atinge umeri, gură,
și celeilalte ea mă fură.
Iar ea —
o, Doamne, spuneți, ea
ce umeri va îmbrățișa?
'Aceea căreia-s furat
poate de furt s-a apucat.
Nu din grăbită răzbunare...
Întîi cu sine va lupta...
Într-un tîrziu, cu-nfiorare,
lîng-un străin se va afla.

O, cîte triste,
goale,
moarte,
prietenii,
iubiri deșarte!
De ele viața-mi cum să scape?
O, vino, sfarmă tu,
tu, nu știu cine,
veriga sufletelor care-și sînt străine,
unește tu
pe cele ce-s aproape!

A TREIA ZĂPADĂ

Lui S. Scipaciov

Priveam pe geam, în fundul curții
întunecatul șir de tei.
Și suspinam:
iar nu-i zăpadă,
și doar e timpul,
timpul ei.

Spre seară
a-nceput să ningă.
Venea de sus,
cădea ușor,
Zbura-ncotro bătea și vîntul
și-avea o legănare-n zbor.

Era mlădie și fragilă.
De sine însăși se sfia.
O luam în mîini cu gingășie
și ne miram: „Dar unde-i ea?"

Spunea:
„Veni-vor altădată
adevăratele ninsori.

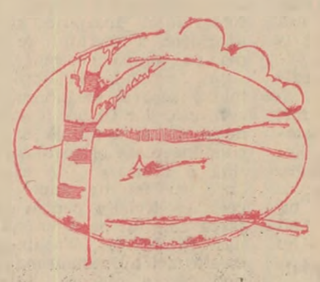

Și, viscolind, izbea în față,
vuia, se-nvîrtejea cumplit.

În hotărîrea ei nebună
părea triumful a-și slăvi,
de parcă toți spuneau: aceasta-i,
nu cea de-un ceas, nu cea de-o zi.

'Așa gîndea ea, 'despre sine,
dar n-a ținut, fulg prea gingaș...
Nu s-a topit în palma noastră,
dar s-a topit sub primii pași.

Și tot mai des, cu-ngrijorare,
priveam în sus, către tării:
„Cînd vii tu, cea adevărată?
Doar este sigur, ai să vii..."

Și într-o bună dimineață,
buimaci
și nici visînd la ea,
deschis-am ușa și
— minune —
sub pașii noștri
iată, nea!

Se așternea neprihănită,
în felu-i simplu și sfios
și era candidă și-adîncă
și stratul dens era pufos.

Se așternea pe drum, pe case,
cu albul ei strălucinat.
Era cu-adevărat ca puful,
frumoasă cu adevărat.

Cădea, cădea în zori, în ropot
de cai și de mașini, cădea...
Și nu pierea sub pașii noștri
ci și mai densă se făcea.

Se așternea strălucitoare,
gingașă-n albu-i orbitor.
Și ea era.
Adevărata.
Venea spre noi, cădea ușor.

Eu mă topesc
dar n-aveți teamă —
peste puțin —
cîndva — în zori..."
Și a venit zăpada nouă
Nu a căzut —
s-a prăvălit

FURIOȘII

Veac douăzeci,
al sputnicului veac măreț,
ce jale și ce negură e-n tine!
Tu secol bun,
tu, secol de mișei,
veac asasin al propriilor idei,
veac de mînioși, de tineri cu ochi grei.
Mînioși sînt tinerii pe acest veac.
Dispreț și oboseală-n ochi le zac.
Disprețuiesc guverne
și partide,
biserici
și filozofii fetide.
Disprețuiesc femei
— și dorm cu ele —
pămînt și bănci,
birouri și tejghele.
Disprețuiesc
cu grea luciditate,
disprețul lor rămas la jumătate.
Nu tată, tată vitreg
li-e-acest veac,
și tare, tare nu le e
pe plac.
Băieții de la Hudson,
ca-ntr-o plasă
sînt prinși de-o frămîntare grea și deasă;
la Tibru,
și la Sena
și Tamisa
pe fruntea lor aceeași ceață-i scrisă.
Posomorîți,
colțoși
și dezaxați,
parcă-i alungă veacul de la el...
Eu înțeleg —
de ce sînt dezgustați.
Dar ce le e pe gust —
nu văd de fel.
Oare e crezul lor
atîta doar:
o-njurătură tare de birjar?
Eu de aici, din Moscova
le-arăt,
pe șleau și bărbătește
cum socot:
dacă și eu mă mînii bunăoară,
e nu din scepticism îngrețoșat,
e că în mine arde-nvăpăiat
o pătimașă dragoste de țară.

Și fericit sînt
prin credința mea:
eu cred într-al lui Lenin adevăr
cred în ciocan,
în seceră eu cred.
Și cînd mă mînii — și mă mînii crunt —
e pentru că sînt mîndru de ceva,
sînt mîndru că-s în rînd,
în front, luptînd
alături de prieten și de frate,
pentru dreptate!
Dar voi, ce căutați?
Vreți adevărul?
Oftează medicii
„Psihoză-n masă" —
Și umblă-n USA, umblă-n Europa
Adolescenți cu fața neguroasă.

Veac douăzeci,
al sputnicului veac măreț,
desprinde-i tu din beznele-ncurcate,
și dă-le, nu o liniște comodă,
dă-le credința-n bine
și-n dreptate.
Ei sînt copii,
nu sînt vrăjmași aceștia, nu!
Veac douăzeci —
m-auzi? —
ajută-i tu!

SĂ FIM MARI

De la hamal,
de la doctor eu cer,
de la cel ce îmi coase vesta, —
totul să fie temeinic făcut,
orice-ar fi lucrul acesta.
Nicio lucrare mediocră!
De la casă
la galoș
niciuna!
Neautentică-i mediocritatea,
cum neautentică e minciuna.
Gloria s-o vrea fiecare
Și s-o mlădie.

E rușinos să nu ajungi mare.
Mare să fii — i-o datorie!

INVIDIE

Îl invidiez.
Și încă nimănuia
N-am divulgat secretu-acesta grav.
Știu.
undeva un băiețaș există,
pe care eu îl invidiez grozav.
Îl invidiez.
la trîntă cum zvîcnește —
eu n-am fost așa simplu și voinic.
Îl invidiez
în rîs cum izbucnește —
eu nu am rîs așa cînd am fost mic.
De jaluri și de cucuie plin e, —
eu — pieptănat frumos, aveam cărare.
Pasajele
sărite-n cărți de mine,
el nu le sare.
E și-aici mai tare.
Va fi de-o cinste fără de cruțare,
pentru adevăr și bine va lupta.
Unde-azvîrleam condeiul:
„Nu, nu face..."
Va spune: „Face!"
și-l va apăsa.
Cînd nodul nu-l descurcă
-l taie-n zece.
eu nici nu-l tai
și nici nu-l descîlcesc.
Cînd el iubește
dragostea nu-i trece.
Eu, ce mi-e drag,
din nou nu mai iubesc.
Invidia-mi voi ascunde.
Voi surîde.
Mă voi preface că-s așa, nătîng:
„Doar trebuie și unul să surîdă,
atunci cînd alții ori lovesc ori plîng..."
Dar orișicît un glas adînc insistă:
„Tu, cu destinul tău,
el, cu-al său..."
Nu pot uita: un băiețaș există,
și el va fi mai mult decît sînt eu.

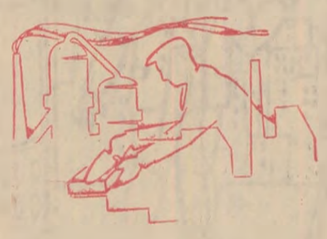

Desene de LUCIAN POPA

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.